

KB

10.456/1 KAMARÁS ISTVÁN

EGYHÁZKÖZSÉG-ÉPÍTŐK

RELIGIOGRÁFIÁK 1

Egyház-szociográfiák I.

Kamarás István

Egyházközség-építők
(Egyházközségek és papjaik)

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Egyház-szociográfiák I.

Kamarás István

Egyházközség-építők (Egyházközségek és papjaik)

Tomka Ferencnek
és
Tomka Miklósnak

Egyházforum
1992

©Egyházforum Kiadó

ISSN 0866-5538

ISBN 963 85 052 7 3

Minden jog fenntartva

Egyházforum

Budapest, 1992

Felelős kiadó

Mohos László

Szedés: Szent Gellért Kiadó

Nyomás: Gödi Print Kft

Tartalom

Előszó	6
Bevezető sorok	8

I. Egyházközség-térképezés

Misztérium Nagyhajtáson	9
<i>(Vallásosság egy alföldi kisközségben a nyolcvanas évek elején)</i>	
Szegény az eklésia?	40
<i>(Dorog környéki katolikus egyházközségek)</i>	
„Éljük a magunk befonnyadt szentségi életét	54
<i>(vegetáló plébániák)</i>	
Papjaink a nyolcvanas évek végén	64

II. Hogyan lehet egyházközségből közösség?

(Példák a nyolcvanas évek végétől)

A szólamok már megvannak	81
<i>(egy külvárosi plébánia Budapesten)</i>	
Szabad lélekkel szolgálni	94
<i>(egy középvárosi egyházközség)</i>	
Templomépítők, utcaapostolok, klubtagok	103
<i>(Egy főváros környéki nagyközség plébániája)</i>	
Szálláscsinálás	114
<i>(egy lakótelepi plébánia)</i>	
Várépítés a végeken	131
<i>(egy falusi plébánia)</i>	

III. Egyházashely	139
<i>(Ultópia)</i>	

Előszó

Azt gondolom, hogy az előszó azért van, hogy a T. Olvasó figyelmébe ajánja a Művet és Szerzőjét. Én már sok könyvet olvastam, de az előszót nemigen szoktam elolvasni. Kicsit szégyellem, de azt hiszem, sokan vannak ezzel így, csak nem vallják be.

Engedtessek meg nekem, hogy egy kicsit könnyebb hangvétellel indítsak, bár a mű komoly és fontos témát érint, tudnillik, hogy „*hogyan is fest a katolikus Egyház*”.

Kamarás István, nekem Pista, mivel a barátom, azt állítja, hogy én hívtam föl a figyelmét a plébánia-kutatásra. Lehet. Azt azonban biztosan tudom, hogy sok éve gondolkozunk és dolgozunk együtt KRISZTUS ügyében.

Sokat tanultam Tőle, jóllehet nem mindig látom úgy a világot, ahogy ő.

Szeretném bemutatni. Szemüvege van, nagy szakálla és elég magas. Mind a három fontos. Az első kettő mögé elbújik, a centik száma pedig lehetővé teszi, hogy főntről szemlélődjék. Ha hivatalos vagy félhivatalos közegben véleményt mond, mindig így kezdi: én a szociológus. Tény, hogy ezt tanulta, de szerintem még sohasem írt szociológiát. Ő is szociográfiának nevezi alkotásait. Ez a műfaj számomra sima közírói tevékenység. A sok szám és elemzés csak arra való, hogy az objektivitás látszata mögé el lehessen bújni. Ez persze nem baj, de nem szabad neki felülni.

Manapság, ha komoly elemzés születik fontos témában, mindenki igyekszik kitapintani, hogy: a szerző hova kötelezte el magát? melyik szellemi áramlathoz tartozik? inkább árt, vagy használ?

A *lelkierőmű Nagymaroson* c. könyv óta katolikus berkekben Pista körül gyűrűzik az „értelmezés”. Úgy érzem, hogy ez igen zavarja, és ezért „túlvédi magát az objektivitás felől”.

Én a művet, pontosabban a cikkek és tanulmányok gyűjteményét igen fontosnak tartom, mivel tükör. Erre pedig, ha valamikor, hát most igen nagy szükség van. Szívem szerint kicsit hiányolom azt a szeretetet, amivel a katolikus ember a saját közösségét (= családját) nézi minden értékeivel és hibájával együtt. Szerintem ez látásmód kérdése és nem a műfaj korlátja. Az intézmény összetartó cementje a misztérium, amit — csak jelzésszerűen — a szociológus is érinthet.

Ezzel még nem „vallásosítja el” művét és nem hágja át a szakmai játékszabályokat. Azt tapasztalom, hogy sok keresztény értelmiségi küzd a „nyíltság zavarával”.

Pistám! Köszönöm a sok munkát! Őszintén remélem, hogy az olvasókat segíti a mű az Egyház megértésében illetve megújításában. A francia katolikus ifjúsági munkásszövetség jelszava hármas: „Láss, ítélj, cselekedj!” E mű az egyházmegyék zsinatainak indulásakor rögtön a szemünk elé áll és kínálkozik: „HASZNÁLJ, hogy LÁSS!”

*Blanckenstein Miklós
segédlelkész*

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Bevezető sorok

A „történet, pontosabban a történések időpontja (egy kivétellel) a nyolcvanas évek második fele, hősei az egyházközségek és papjaik. A magyar katolikus egyházzól van szó, ahogyan azt egy szociográfus látja, zömmel saját élményei alapján. Amit néhány éve tapasztaltam, úgy vélem, nagyobb részt ma is érvényes. Egyfelől azért, mert folyamatokról van szó, másfelől azért, mert a mentalitások terén a változások lassúbbak, mint a gazdaságban vagy a politikában, de azért is, mert egyes modellek, találmányok és lelemények időállóak. A kötet egy olyan szociográfiával kezdődik, mely a nyolcvanas évek elejére viszi vissza az olvasót: láttatni, ami már a múlté, és érzékelteni azt, ami – sajnos – még mindig aktuális, ugyanis a „Nagyhajtás-szindróma (vagyis az érdekeknek az értékek, a jólétnek *jó lét* fölé helyezése) máig érvényes tendencia. A következő írás egy régió katolikus egyházközségeit mutatja be, a valamivel az átlag felettit, a rá következő pedig azt, hogy mi van a periférián, az átlag alatt. Ezt követi az átlag: papságuk helyzete a nyolcvanas évek végén, amely – sajnos – alig-alig változhatott napjainkra. Öt szociografikus riport vár ezután az olvasóra: modellként is tekinthető egyházközségek ötféle társadalmi terepen. Korántsem a teljesség igényével, hiszen nem szerepel közöttük, sem Alsószentmárton cigánypasztorációja, sem a Városmajor bejáratott egyházközségi tevékenysége, sem a káposztásmegyeri egyházközség-alapítás, hogy csak néhányat említsek. A „ráadás” pedig egy ebben a kötetben „profilidegen” műfaj, egy utópia, megvalósulásának azonban komoly esélyt ad a szociográfus.

I. Egyházközség-térképezés

Misztérium Nagyhajtáson

*(Vallásosság egy alföldi nagyközségben
a nyolcvanas évek elején)*

„Meglátok egy bogárszemű kislányt. De szép kormos szemed van, mondom neki. A kislány dacosan-öntudatosan válaszolja: A Jóisten festette ilyenre! Ez még mindig jellemző Nagyhajtásra” — meséli az egyik pártbizottsági tag. A Jóistennek két „hivatalos” háza van Nagyhajtáson, egy katolikus és egy református. A kálvinista kopottas, öregeske, de tartása van. A pápista a főteret uralja, templomkertje – mint ahogy az egyik munkás említette – „valóságos oázis a homokon.” Plébániája háromszor akkora, mint a pártház. Nagyhajtás katolikus falu. Háború előtti híres-hírhedt plébánosa, Mihajlovics kanonok meghatározó jegye volt a községnek. Aki nem csókolt neki kezét, az a szemében kommunista volt. Nem is véletlen, hogy nem az ő utódai agitáltak a tsz mellett, hanem a református lelkész, az itteni „kommunista pap”. Asztalos atya esperes-plébános Pro urbedíja már újabb fejlemény. A katolikus templom belseje megfontolt reformokról tanúskodik. A modern, de nem hipermodern keresztút főszereplője többektől kapta meg a „csúnya Krisztus” címet. Asztalos atya azt ajánlotta az ódzkodó híveknek, próbálják meg talán ők felvinni a keresztet. Helyet kaptak Mihajlik néninek, a pásztorlányból lett szobrásznak a szentjei is, mint ahogy helyet kapott az orgona mellett a gitár is, a litánia mellett a misztériumjáték is. A villanszerelést maga Asztalos atya végezte. Hogy hány hajléka lenne a Jóistennek Nagyhajtáson, ha erre járna Szent Péterrel, az már más kérdés. Szekérre nemigen tudna felkérédzkedni, mint a Sánta-novella innentüli öregembere, ám bőven válogathatna a különböző márkájú gépkocsik között.

A másik oldalról

A nagyhajtási *párttagok és kommunisták* szemével a nagyhajtási keresztények elég sokfélék, elnevezésük szerint is: hívők, vallásosak, templomba járók, idealisták. Kereszténynek jellemző módon, itt sem igen nevezik őket, sem ők magukat. A kommunisták közül eléggé sokan úgy látják a keresztényeket, mint a Szabadság Tsz fiatal párttitkára, aki szerint „a vallásosak bigott nők szűk rétege. Vannak persze családok, ahol mély gyökerei vannak a vallásnak, ahová nem is engednek be más nézetűeket. Aztán elvértve akad pár értelmiségi is, aki talán meggyőződésből vallásos, és olyan is van, aki sikkból”. A Búzakalász Tsz egyik idős vezetője szerint „a hatvan-hetven éves ember még jár a templomba, de a fiatalokat már átnevelte a megváltozott rendszer, azok inkább kirándulni mennek. A legtöbben már nem íratják be a gyerekeket hittanra. Minek, hasznát nem veszi”. Fegyverneki Ádám, a leköszönő KISZ-titkár szerint a vallás „negyven év felett még jellemző, a fiatalok körében anyagi vonzata van: kocsit, lakást kapnak egy templomi esküvő fejében”. Jóval közelebb jár az igazsághoz az egyik népművelő megfigyelése, mely szerint „elsősorban az idősek és az általános iskolások járnak templomba. Más volt a helyzet Sanyi atya idejében”.

A lakosság összetételével összevetve a templomba járók összetételét, természetesen Nagyhajtáson is az idősebb korosztályok képviselik magukat részarányukon felül, és itt is azok a korosztályok hiányoznak leginkább, akik, mondjuk, a könyvtárakból is: a húsz és ötven év közöttiek. Aki rendelkezik összehasonlítási alappal, annak mindenképpen észre kellett venni, hogy például a nagybőjti lelkigyakorlatot befejező vasárnapi nyolc órai misén – pedig a falu határában éppen állatvásár is folyt – szép számmal fordultak meg férfiak, ötvenévesnél fiatalabbak, középiskolás korúak is. Az egyik ipari szövetkezet vezetője, Kepes Antal jóval pontosabb képet festett, mint hasonló világnézetű társai egyike-másika: „Sajnos, a vallásosság még mindig nagyon elterjedt. Vasárnaponként teli a templom. Vegyes az összetétel. Ismerek főiskolást, állatorvost, aki templomba jár. Az utcákban is van néhány tekintélyes ember, rendezett körülményekkel, mégis vasárnaponként átsétál a betonút másik oldalára. Az pedig ugye, hogy egy ügyvéd vagy állatorvos oda jár, befolyásolhatja a többieket.” A tanítványai otthoni körülményeit kitűnően ismerő Szabó tanító úr azt képzelte, mert így tanulta, hogy az elmaradottabbak

a legvallásosabbak: „Éppen az ellenkezőjét látom családlátogatáskor. Hülye dolog, de szinte a felvilágosultabbak a vallásosabbak. A leggyengébb osztályomból járnak legkevesebben templomba”. Üveges Béla a helyi pártvezetőség nyugdíjas pedagógustagja is úgy látja, hogy „nem a legszegényebb részeken van a legtöbb vallásos, így aztán az, hogy a vallás a szegények ópiuma lenne, ma már nem igen stimmel”.

A vallásosság tartalmát a kommunisták többsége úgy látja, hogy az inkább megszokás, mint meggyőződés. Malonyai doktor úgy érzi, nagy részük, legalább is a fiatalabbak, kényszerből csinálja. Többen is a fiatalabbak érdek- vallásosságára hívják fel a figyelmet, az elsőáldozással, bér málkozással, egyházi esküvővel járó ajándékokra. Feltevésüket, úgy tűnik, bizonyítja is az a tény, hogy a bér málkozás után – tizenkét-tizen négy éves korban – sokan morzsolódnak le a hittanról, tüne deznek el a templomból. Többen közülük egyszerűen elképzelhetetlennek tartják, hogy egy mai fiatal meggyőződéses istenhívő legyen. Így vélekedik Malonyai doktor, és hasonlóképpen Vonó Márton is, a nagyközség párttitkára, aki elképzelhetetlennek tartja, hogy egy felsőfokú végzettséggel rendelkező fiatal természetfelet tiben higgyen, mivel a korszerű természetkép és a vallásos világkép „üti egymást”.

Többen úgy látják, hogy a vallás a mai ember, első sorban a fiatalabb ember számára nem annyira hit és tudás, mint inkább élmény, érzés. „Romantika” – magyarázza Vonó Márton, és elismeri a vallásnak egy másik fontos funkcióját is: „Aztán a gondok esetén az ember, ha nem párttag, hová menjen? A pap feloldoz, a misén jól kiéne kli magát az ember, ha bánata van. Megnyugvást talál nak ott az emberek. Különben is: tanít az egyház olyasmit, ami nem gond nálunk is?” Fegyverneki Ádám a szertartásokban, „a templomi show-műsorokban” látja a vallás vonzerejét. Üveges Béla szerint „a körmenetek meg az ünnepek gyönyörűek. Sok a gyerek a miséken, száznál is több. Gyönyörű misztériumjátékok is voltak. A feleségem is jól érzi magát ott vasárnaponként, a heti robot után. De legjobb a templomban a csend. Akárhol járok az országban, bemegyek a templomba, üldö gélek egy darabig”.

Sokan közülük nem éreznek semmi különbséget a vallásos és a nem vallásos emberek viselkedésében. „Van közöttük is olyan, aki aszerint él, amiben hisz, és vannak közöttük is képmutatók. Az emberi miniség szempontjából csak örülnünk kellene, ha minél több

igazán vallásos embert látnánk magunk körül” – véli Kepes Antal, aki még azt is hajlandó „írásban adni”, hogy a vallás újabban „társadalmi céljaink elérésére is mozgósít, hisz a béke mellett szól, figyelmeztet az állampolgári és szülői kötelességekre.”

Jelenthet-e valamiféle veszélyt a vallás, kérdeztem valamennyi beszélgetőtársamtól. Többen a kettős nevelésre hivatkoztak, ám arra a kérdésre, hogy mire is nevel a vallás, nemigen kapok választ; még a filozófiai szakosítót végzettekől sem. A nagyközségi KISZ-titkár szerint nyugodtan lehetne az iskolában is bibliai ismereteket oktatni, és akkor nem is lenne szükség hittanra. Azt tartja a vallásosságban károsnak, hogy döntésekre kényszerítik a gyerekeket érettségük előtt. Szabó tanító úr úgy véli, a kettős nevelésnek elbizonytalanodás is lehet az eredménye. Kápolnai tanárnő szerint negatív következménye lehet a vallásosságnak a bűntudat is. A nagyközségi párttitkár is a kettős nevelést említi, de amikor megkérdeztem, hogy a kétféle nézet által befolyásoltságnál nem veszélyesebb-e például a közömbösség vagy a hétköznapi nihilizmus, bólint: igazam van, és még meg is toldja: „Én is azt szoktam mondani, ne azt zárjuk ki az úttörők közül, aki hittanos, hanem azt, aki verekedős. Különben is a tisztelendők többet játszanak a gyerekekkel, mint hitoktatnak.” Ez a „különben is” egyébként eléggé jellegzetes reakció: a vallás különben is viszszaeszesorol, nem veszélyes, mert visszafejlődőben van. És, ha megállna a szekularizációs folyamat, kérdeztem. „Akkor meg kellene nézni, kik járnak oda, mert a kettős nevelés veszélyes” — válaszolta a KISZ-titkár. Kepes Antal szerint a vallásban az a pozitív, hogy a szocialista társadalom céljainak elérésére is mozgósít, ugyanakkor veszélyesnek is tartja a vallást, mert „ez mégis egy ellentábor, még ha nem is ellenséges, még ha nincs is hatalma. Igaz, nem is akar hatalmat. Mégis itt van, nekünk meg nagyon-nagyon fel kell kötnünk a gatyaszárat. Az a rossz benne, hogy még túl erős, és erőssége miatt nem segíti az előrejutást a pártszemléletben. A legrosszabb a hittan!” Megszakítom, megkérdem, miért. Nem válaszol, folytatja: „Mi férfiak, kommunisták, megteszünk mindent, hogy minél kevesebben irassák be a gyerekeket. A példamutató párttagnak pedig azt mondja a felesége: vagy velem, vagy a párttal, mert csak azért is beíratta a gyereket. A szegény párttag meg mentegetőzik, hogy neki ez nagy törés, de nem tud mit tenni, és megkéri elvtársait, többé ne számítsanak rá. Tisztsége is volt, és tessék, a tisztelendő úr áthúzta mindazt, lekerült a káderlistáról.” Ami a kettős nevelést illeti, akad ellenvéle-

mény is: Gyökössy Kornéliáé, aki elmesélte, hogy a szociális otthonba segíteni érkező úttörőnyakkendős gyerekek többsége a templomi kórusban énekel.

Bölcsházi István mögött, holtversenyben a nagyközségi párttitkárral és az iskola nyugdíjas igazgatójával, Asztalos atyát említették legtöbbször az igaz emberek és a meghatározó személyiségek között. Rá szavazott – többek között – maga a párttitkár is, továbbá a KISZ-titkár is, Malonyai doktor is. Nagy tisztelettel beszélt róla Üveges Béla pártbizottsági tag is: „Sokat tett a községért. A templom környékének rendbehozása mintaszerű akció volt, csak mi tudnánk így társadalmi munkát szervezni! Mi is örültünk, kommunisták. Amikor tanácselnökünk javaslatára kitüntették, az ünnepségen valaki megkérdezte a megyei pártbizottságról, hogy ki volt az a marha állat, aki papot terjesztett fel? Hát mi voltunk: nagyhajtási kommunisták.” Vónó Márton realistának nevezi Asztalos atyát, és büszke arra, hogy tegeződnek. Büszke a templomkertre is, a parókiára is, jellemzőnek tartja azt az esetet, amikor Asztalos atya megkérte, hadd hivatkozzon rá is, amikor az emberi élet elleni bűnösökről fog prédikálni. Hervai tanárnő még káplánkorából emlékszik Asztalos atyára, amikor a tanyasi misékre furulyáját is elvitte. Józan, intelligens és igényes embernek tartja, aki sokat tesz Nagyhajtás esztétikai értékének emeléséért is.

Országos Széchényi Könyvtár

Belülről

A *vallásos emberek* szemével nézve is többféle képet gyűjthetünk össze Nagyhajtás vallási életéről. Sikáros bácsi, a tanyasi bölcс meg van győződve arról, hogy „a többség tartja a vallását, eljár a templomba, az emberek között becsülettel él.” A pásztorlányból lett naiv művész, Mihajlik néni szerint „nem szokásból vallásosak itt az emberek, hanem hisznek, legalábbis a hetven százalék”. „Nagyhajtáson az emberek nagy általánosságban, úgy magasról nézvést, vallásosak. Főleg a katolikusok” – jelenti ki Igazvölgyi Dániel református tiszteletes. „Eléggе vallásos falu, legutóbb kilencven első áldozó volt, az iskolai hittanra is sokan beíratkoznak” – nyilatkozik Kutas Péter agrármérnök. Emlékezhетünk, Varga tanár úr hetven százalékra tette a tudathiányos, harminc százalékra pedig a szubjektív világnézetű embereket, akiknek többségét szerinte a vallásosok alkotják. Orsós

László normaellenőr, az egyháztestület egyik fiatal tagja másféle világnézet-térképet készített. Eszerint „elégge sok a faluban a köznapi (és nem nietzschei értelemben vett) nihilista, akik jól élnek, és nincsen szükségük semmire, legfeljebb akkor, amikor valami nyomorúságuk van. Kevés Nagyhajtáson az ateista, mégsem járnak túl sokan templomba”. „Még a gyerekeiket hittanra járató szülők fele sem jár templomba. Bérnalkozás után már tényleg csak a vallásos gyerekek maradnak meg” – panaszkodik Konzi néni, vagyis Párdányi Konzilia nővér, a jezsuiták által alapított népleányok rend tagja, aki zenét tanít, kántorkodik és hittant oktat Nagyhajtáson. A Balogh házaspár férfi tagja a Dunántúlról nősült ide, és a „csornai mércével” úgy találja, Nagyhajtáson átlagosan vallásosak az emberek. Asztalos atya úgy véli, éppen tetőzik itt a szekularizáció. Ennek egyik legszembe-tűnőbb jele az, hogy a nyolcadik osztály elvégzése után a fiatalok eltűnnek a templomból. Egyik káplánja, a fiatal András atya borúlátóbb. Vagy talán realistább? Ő így látja: „Nagyhajtáson kétezer ember jár templomba, húsz év múlva is meglesz ennek a fele. A szülők, nem olyan haj de nagyon vallásosak, de valamiféle hitük nekik is van. Tisztelendő úr, én így hiszek, mondják.”

Ami a *vallásosság tartalmát és minőségét* illeti, még jobban megszolanak a nézetek a vallásos emberek körében. Mihajlik néni szentül meg van győződve arról, hogy a hívő emberek „kedvesek, rendesek, meg lehet bennük bízni. Ha valaki nem hívő, akkor részeges. A reformátusok is rendesek. A vallásos ember jó, udvarias, előzékeny, segít a bajban, nem válik el, és jó hazafi. Akad, persze, közöttük is részeges. Az utcában is van kettő, de ha nem isznak, akkor ezek is rendesek. Az egyház nagyon fontos, mi lenne a néppel, ha nem lenne?” A Balogh házaspár (a férj tévészerelő, a feleség a lovasiskola gondnoka) azt tartja jónak a vallásban, hogy „foglalkozik az ember lelkével, míg a marxizmus agyonhallgatja ezt a kérdést. A szellem nagyjai mindig művelték a vallást. Nem vagyunk bigottak, hitünket a véleményünk formálja. A történelem nagy összetartó ereje a közösségtudat, ez pedig a vallásokban formálódott ki. A hit világokat köt össze! Itt Nagyhajtáson sem nagyon akad olyan szervezet, amely képes lenne megmozgatni az embereket. Még leginkább az egyház ilyen. Tanúskodik erről az új parókia és a szép templomkert. Ezzel szemben az utcák többségét még nem sikerült parkosítani, és a társadalmi munkában felépítendő új óvoda sem jött össze.” Kutas Péter véleménye szerint „igen tarka a kép. Inkább az idősek tartják a val-

lást, de azok sem egyformán. Vannak, akik naponta ott ülnek a templomban, de könnyűszívvel megszólhatnak mindenkit. Aztán vannak az örök elégedetlenek, akiknek semmi sem jó, akik nincsenek megelégedve a templom belsejének megváltoztatásával, mondhatni az egyházi szolgáltatásokkal. Még az sem tetszik nekik, hogy közelebb hozták hozzánk az oltárt, hogy az egész mise emberközelebb lett. A legnagyobb baj az, hogy sokaknak alig van igényük a lelki életre.”

A papok valamivel kritikusabban látják a helyzetet. Asztalos atyának komoly gondja a *formális vallásosság*, a formális keresztelesek, temetések, esküvők, gyónások és böjtök. Roppant nehezen tudja megértetni híveivel, hogy a pénteki böjtöt jócselekedetekkel is meg lehet tartani. Márton atyát a bűnbánat minőségéről faggatom. Három egyenlő csoportra osztja a gyónókat: akik csak családtagjaik unszolására mennek el, akik gépiesen végzik, és akik komolyan veszik. Mindhárom csoport igen vegyes társadalmi összetételű. Megkérdezem, hogy *milyen problémákkal* keresik fel. „Meglepően sokszor munkahelyi problémákkal. Ilyenkor lehetőségeket vázolok fel, dönteni nekik kell. Gyakori probléma a házasság, a család. Aztán különféle lélektani kérdések, legtöbbször veszekedések megoldása. Orvosi kérdésekkel is tisztában kell lennem, például a tabletták ügyében. Orvos barátommal rendszeresen konzultálok”.

Ha nem is látják oly rózsaszínben, mint Mihajlik néni, de jó néhányan úgy érzik, hogy a vallásosság hatása a vallásos emberek hétköznapijaiban is megmutatkozik. Igazvölgyi tiszteletes a lelki egyensúlyt és a tisztaságot érzi hívei megkülönböztető jegyének, a „ne szóval szeressetek, hanem valósággal és étellel” elv megvalósítását. Nyáry Béla állatorvos a belső békében és a megnyugvásban látja a parancsolatok megtartásának kézzelfogható eredményét. Varga tanár úr úgy érzi, „több a tisztelettudó gyerek a hittanosok között, és ami fontos, nem valami szolgai tiszteletadás jellemzi őket. Egy nyolcadikosom, akit már felvettek a piaristákhoz, lezserül odaszól nekem a folyosón, hogy ő saját örömeire megtanulta a *Nem tudhatom*-ot, és felmondaná nekem. Ezek a nagy pillanatok”. Orsós László egyháztanácsai tag bizonyos abban, hogy hasonló kezd lenni a magyar egyház helyzete is az ősegyházéhoz: „Eltűntek a tömegek, ami nem is baj, mert így közösségibb lett az egyház.”

A nagyhajtásiak jelentős része is jellemző módon a papokat azonosítja az *egyházzal*, akik szerintük vezetik vagy uralják őket, akik különböző minőségű szolgáltatásokat nyújtanak nekik, így aztán nem

csoda, hogy baj van identitásukkal, különösen akkor, ha változnak papjaik. (Márpedig – a plébános kivételével – igencsak változtak.)

Jól jellemzi a hívek legalább egynegyed részének az érzéseit Konzi néaninek, a „konzervatív ellenzék” egyik oszlopának meglehetősen sommás véleménye. Szerinte „nagyon hiányzik Mihajlovics kanonok úr komoly lelki alapvetése. Homoródi apát úr – aki ugyan itt él a faluban, miséz is, de szerepet már nem visz – szintén sokat tett a lelki élet folyamatosságának fenntartásáért. Akkor ugyan nem voltak kisközösségek, de virágzott a hittan. Ő éjjel-nappal az irodában ült, mindig meg lehetett találni. Neki az volt az elve: minden kérdésre nemet mondani, akinek fontos, az majd kiharcolja. Velem is sok harcos megharcoltatott. A mostani esperes-plébános. Asztalos atya legszívesebben diaképeit és filmjeit bütyköli, meg olyasmiről beszél egyszerű embereknek – teljesen feleslegesen –, hogy a lélekkel együtt a test is feltámad. Állítom, hogy a papok teszik tönkre a vallásosságot, mert tettek helyett problémáztatnak, adminisztrálnak. A mostani papok magukra haragították az öregeket, például azzal, hogy lecserélték az egész egyházi testületet”. A korábbi egyháztestület – elnöke kivételével – inkább ellenzéke, mint támogatója volt a „modernkedő” Asztalos atya elképzelésének, főleg a parókia újjáépítése ellen tiltakoztak, még fel is jelentették plébánosukat az egyházi feletteseknél. Az agrármémők és az állatorvos hihetetlen teherbírási embernek ismeri a plébánost, aki maga tervezte az új parókiát, részt vett az építkezésben, maga végezte a villanszerelést.

„Modernizálta a templomot. A szószéket kidobatta, most letről, közülnk beszél. Lehet, hogy nem tudja úgy megfogni az embereket, úgy szuggerálni, mint elődje, az apátplébános tette, de nekem ez a hang jobban tetszik, mert emberibb” – jellemzi plébánosát Nyáry Béla állatorvos. „Hobbyként filmmel, fotóval foglalkozik, a lelkigyakorlaton is vetít, de vezérfonala a hit, e köré csavarja a dolgokat” – tanúskodik lelkipásztora mellett az egyháztanács feje.

A káplánok helyzete nehéz, mert a mérce, főleg a fiatalabbak számára, a legendás hírű Sanyi atya, a hetvenes évek közepén három évig Nagyhajtáson tevékenykedő fiatal káplán. Külön fejezet foglalkozik vele és tanítványaival. Akit szerintük szinte lehetetlen túlszárnyalni. József atyát sokan szeretetre méltónak, de „túl jámbornak”, András atyát viszont nagy tudásúnak, de egy kissé ridegnek tartják az őket Sanyi atyához mérő fiatalabb hívek, elsősorban az „ifjúságisok” és a fiatal házaspárok katekézisére járók. Perneczky tanár úr

véleménye némiképpen eltér az övékétől. Ő úgy látja, hogy „az itteni papok szinte napi pontossággal tudnak mindenről. Látszik rajtuk, hogy – annak ellenére, hogy nincsen családjuk, mint a reformátusoknak – teljes életet élnek, a saját gyerekeket pedig mintha tudománnyal és művészettel pótolnák”.

A maroknyi *felekezeti kisebbség* messze magasló „tornyát”, Igazvölgyi tiszteletest is megkérdeztem, mi a véleménye katolikus kollégáiról. „A hírhedt Keglevics kanonok, az Actio Catholica szervezője – aki szigorúan csak méltóságos úrnak szólíttatta magát – nagy protestáns-gyűlölő volt. Ő még azokat is kiprédikálta, akik református kereskedő boltjában vásároltak, és megkongatta a lélekharangot annak az esküvője idején, aki reformátussal házasodott. Ma nagyon jó a viszony, teret nyert az ökumenizmus. Közös imahetet tartunk, és amikor beteg vagyok, mindig itt van valamelyik katolikus pap” – tanúskodik a „kommunista pap”.

Mindenkit megkérdeztem, *származik-e valami hátránya abból, hogy vallásos*, és a legtöbben azt válaszolták, hogy a legutóbbi években már nem. Csak néhányan számoltak be kisebb kellemetlenségekről. „A hit nem jelent sem előnyt, sem hátrányt. Igaz, a hívőnek jobban kell dolgoznia. Az iskolában persze, akadnak kisebb nehézségek”, válaszolta Igazvölgyi tiszteletes. Nyáry Béla úgy érzi, hogy „a helyi vezetés eléggé nehezen nyeli le az iskolai hittanra járók igazán impozáns számarányát. A vallásgyakorlat tényleg szabad, de azért a pozíciókon levők – biztos, ami biztos – máshová járnak misére, különösen a párttagok”. Az egyháztanács elnöke nem tapasztalta, hogy őt vallása miatt valami hátrány érte volna, „sőt még valami respektet is jelent, enyhe tiszteletet” – jelenti ki meggyőződéssel.

Hittanosok Nagyhajtáson

A hittanbeíratást hatalmas tábla hirdeti a templom kapuján, csaknem mindenki elmegy előtte, a hittanról, a hittanra járók arányáról mégis meghökkentően különböző képzetek élnek, még értelmiségiek és vezetők fejében is. Sokan a beíratkozottak, sokan a hittanórákra járók számát felezik-harmadolják. Eléggé általános az a nézet, hogy a gyerekeket szüleik és nagyszüleik kényszerítik a hittanra. Hogy mi történik a hittanórákon, arról alig van valakinek pontos fogalma,

sokszor még a hittanosok szüleinek sem. Az általános iskolás korosztályoknak a plébániai „bevallások” szerint 35–40 százaléka íratkozott be iskolai vagy templomi hittanra. Tíz hittanos gyerek közül legalább kilenc az iskolai hittanra jár. Tény, hogy húsz-huszonöt évvel ezelőtt még 60 százalék körül volt a hittanosok aránya, így valószínű, hogy a valóságos csökkenés ütemét érzik többen – mert szívük szerint sürgetnék – nagyobbak. Hogy a beíratkozottaknak csak egyharmada járna, amint ezt a községi pártbizottságon is hallottam, azt nem tapasztaltam. Ami a hittanbeíratást illeti, a legutóbbi tíz évben nemigen fordultak elő problémák. Malonyai doktor azon bosszankodik, hogy éppen feleségének kell beíratnia hittanra a gyerekeket. Meglepődik, amikor azt hallja, hogy feleségét a hitoktatók a legtoleránsabb tanárok egyikének tartják. Weiner igazgató úgy érzi, minden „rendben zajlik” a hittan körül, csupán az bosszantja, ha a hitoktatók arra kérik őt, hasson oda, hogy rendszeresen járjanak hittanra a gyerekek.

Jó néhány nem vallásos tanító és tanár vitába száll azokkal, akik szerint a hittanra járás szülői kényszer eredménye. „Szeretnek jární. Hogy mivel fogják meg őket, az rejtély. Ráadásul az egyik atya még körmöst is szokott adni”, – számol be az egyik fiatal tanár. Az egyik népművelő a hitoktatókat jobb pedagógusoknak tartja a nagyhajtási iskola tanárainál. „Nézz meg a könyveiket, mind saláta, de a hittankönyv be van kötve. Nem csak azért, hogy ne lássák. Végtelenül tisztelem, amit András atya csinál” – jelenti ki Perneczky tanár úr, aki azzal botránkoztatja meg a tantestületet, hogy a „hitoktató kollégát” tegezi. Bálint tanárnő nagyon kíváncsi, mi történik a hittanórán, de azokat engedély nélkül csak az igazgató látogathatja. Igaz, egyiküknek sem jutott még eszébe engedélyt kérni. Kíváncsi lenne a hittankönyvekre is. Megkérdezem, mi akadály, hogy kölcsönkérje tanítványaitól. „Tényleg!” – kiált fel, majd magyarázkodik: maga sem érti, miért nem tette eddig.

József atyát már a folyosón nagy ovációval fogadják, utóbb kiderül, nemcsak a hittanos gyerekek. Ez a hittanóra egy harmadikos-negyedikes hittanos csoportban (vagy negyvenen lehetnek) éppen nőnapra esik. Ima és a gyerekek között is népszerű „Jenő-dal” után a nők, vagyis a lányok köszöntése következik. A fiúk az „első számú nő”, Mária képével ajándékozzák meg a lányokat, és egy Vivaldi-dallamra köszöntőt is énekelnek. Nagyöjt van: a hittanóra témája a szenvedéstörténet. Diákepek elevenítik meg a fontos eseményeket.

Leginkább Júdás hozza őket izgalomba, az „elrosszult” pénztáros, az áruló. „Amikor Júdás már lógott a fán, ugye az utolsó pillanatban bocsánatot kért Jézustól?”. „Voltak-e kisgyerekek is azok között, akik csúfolták Jézust?”. „Mit gondoltak azok a tudós írók, amikor feltámadt?” Ilyen és hasonló kérdésekkel bombázzák a gyerekek József atyát, aki alig győzi őket meghallgatni és megválaszolni. A gyerekek igencsak szárnyaló kérdéseihez képest József atya válaszai meglehetősen földközeliek: „Jézus a verekedő gyerekekért vállalta az ostorozást”. „A napköziben kedves légy”, „Örülök, hogy senkitől sem hallottam azt, hogy ha a József atya elmegy, többé nem jövök hittanra”. József atyának ez ugyanis utolsó előtti hittanórája volt ebben az osztályban. Plébánosnak nevezték ki egy borsodi faluba.

A hetedikeseknél már búcsúhittanórát tart. „Végrendelkezik.” Figyelmezteti őket, hogy Istennek szép terve van velük. Óva inti őket, el ne kapja őket a tömeghisztéria: a mások is így csinálják bűvölete. Összefoglalja a keresztény tanítás lényegét, a jó és a rossz, az élet és a halál, a szeretet és a gyűlölet közötti választások fontosságát. „Akkor valósítjátok meg Isten tervét, ha a jelenben tudtok élni”, mondja nekik. Ezután szüleikért, testvéreikért, a tanítókért, a barátokért imádkoznak. A barátokkal kapcsolatban megjegyzi, hogy „a serdülőkor legnehezebb problémája a magányosság, a senki nem ért meg érzése, amit a keresztény ember az Isten mindig megért érzésével ellensúlyozhat”. Végezetül a hazáért imádkoznak. Ehhez azt fűzi hozzá József atya, hogy a szocialista országok között Magyarországon van a legnagyobb vallásszabadság. Arra kéri még őket, tervezzék meg napjaikat, és imádkozzanak Páli Szent Vincével eképpen: „Uram, mit tennél helyettem?” Ezután a búcsúszertartás utolsó mozzanata következik, a személyes búcsú külön-külön mindenkitől: szentpáli kézrátétellel és magyaros kézszorítással. Az ajándékszentképen a következő szöveg emlékezteti tanítványait József atyára: „A szeretet annyit jelent, hogy nem vagyok egyedül. Egyik kezemet az Úristen fogja, a másikkal én fogom embertársaim kezét.” – Nagai Pál gondolata, aki Nagaszaki áldozatainak orvosa volt, magyarázza József atya.

Hitek és értékek

A beszélgetésben tizenketten vettek részt: egy 45 éves körzeti orvos, egy nyugdíjas pedagógus házaspár, egy kádármester háztartást vezető felesége, a Lakos család: egy agrármérnök háztartást vezető felesége és gimnazista fiuk, egy 23 éves gépkocsi-előadó lány, egy 54 éves, nyolc általánost végzett, szakképzetlen konyhai dolgozó és 20 éves cukrász lánya, egy 28 éves, főiskolát végzett művezető. Ők valamennyien katolikusok. Egy református is van közöttük, egy 83 éves nyugdíjas tsz-elnök. A közös nevezőjük a „vallásos” vagy még inkább a „templomba járó” lehetne.

Első témánk a *sors* volt: *mi határozza meg, beleszólhatunk-e*. Erősen különböznek a vélemények: a cukrázslány és édesanyja úgy gondolják, sorsukba nem szólhatnak bele. Lakosék és az agrármérnök ellenkező véleményen van: úgy érzik, nagymértékben urai lehetnek sorsuknak. A többiek az „is-is” – álláspont különböző változatait képviselik. *Elégedettek-e sorsukkal* – kérdeztem őket. Csupán a konyhán dolgozó asszony mutatkozott teljesen elégedettnek, az ellenkező vélgletet egyikük sem képviselte. A Lakos család és a gépkocsi-előadó jobbra elégedett volt sorsának alakulásával, a többiek válaszaíra az „igen is, nem is” volt jellemző. Arra a kérdésre, hogy van-e életcéljuk, a kádárné kivételével valamennyien határozott igenel válaszoltak, ő azt mondta, hogy fiatal korában volt, „most már egyre kevésbé”.

A következő *életcél*-választékot kínáltam beszélgetőtársaimnak: mások irányítása, anyagi biztonság, barátok szerzése, hasznos munka, társadalmi elismerés, érdekeim felismerése, hasznos társadalmi kapcsolatok, segítség barátainak, mások érdekeinek szem előtt tartása, lelki nyugalom, meggyőződésém követése mindenáron, meggyőződésémnek a lehetőségekhez való igazítása. Elégge egyöntetűen a *lelki nyugalom* került az első, és a *mások irányítása* az utolsó helyre. A második helyre a *barátok segítése* került, jóval előbbre, mint a *mások érdekeinek szem előtt tartása*, amiből arra is lehet következtetni, hogy a felebaráti szeretet a felebarátok tágabb körében már nem oly erős, mint a „mieink” körében. Kiderült, egyeseknél a barátok egészen kis kört jelent, korántsem a felebarátokat. A *hasznos társadalmi kapcsolatokat* ugyanolyan fontosnak ítélték ebben a társaságban, mint a barátok szerzését, a *társadalmi elismerést* pedig éppoly fontosnak, mint a meggyőződésük követését.

Arra a kérdésre, hogy *származik-e abból valamiféle előnyük, hogy vallásosak*, ketten, a cukrászlány és édesanyja – akik úgy érezték, sorsukba nincsen semmi beleszólásuk – válaszoltak csak nemmel. Akik igennel, elsősorban a lelki nyugalomra, az örök életre és a jó lelki közérzetre hivatkoztak. Az ellenpróba – *Származik-e abból hátránya, ha vallásos* – másféle képet mutatott. Öten válaszoltak igennel, hatan nemmel, egyikük „is-is”-sel. A körzeti orvos szerint társadalmi hátrányokkal járhat. A cukrászlány és édesanyja úgy tapasztalta, a vallásos embert lenézik, kinevetik és maradinak tartják. A Lakos család eléggé egyöntetűen azt állítja, hogy csak „azt furkálják, aki lopva jár”, a nyugdíjas pedagógus házaspár pedig úgy véli, csak a bigottak érezhetik magukat kellemetlenül Nagyhajtáson.

Kivétel nélkül mindannyian egyetértettek azzal, hogy ahol csökken a vallásosság, ott romlik az erkölcs, és azzal is, hogy a nagy tudósok többsége vallásos. A cukrászlány kivételével valamennyien úgy gondolják, hogy a vallásnak központi szerepe volt az európai kultúra fejlődésében, valamint abban, hogy a vallásra minden társadalomnak szüksége van vagy volna. A Lakos család és a főiskolát végzett művezető kivételével mindenki egyetért azzal is, hogy vallás nélkül az élet értelmetlen, céltalan. Azzal, hogy a vallás teszi az embert emberré, már csak a nyugdíjas tsz-elnök ért egyet, öten csak részben. Csak a nyugdíjas pedagógus házaspár értett egyet azzal, hogy elsősorban annak kell a vallás, akinek az érzelmek a fontosak.

Ami az *egyházat* illeti, mindannyian egyetértenek azzal, hogy az egyház vallásos emberek közössége, és az idős pedagógus házaspár kivételével azzal is, hogy isteni alapítású intézmény. (Meghökkenő a már öt-tíz éve nyugdíjas pedagógus házaspár óvatossága!) Többségük – ismét csak a pedagógus házaspár óvatoskodik – azzal is egyetért, hogy az egyház a tudomány és az igazság támasza. Többen – a körzeti orvos, a gépkocsi-előadó, az idős pedagógusok, a cukrász és édesanyja – kételkednek abban, hogy az egyház képes a megújulásra, ám ők sem tagadják kereken. Azzal, hogy a szocialista társadalomban is fontos szerepet tölt be az egyház, valamennyien egyetértenek. A kádárné azzal is egyetért, hogy az egyház a papok szervezete, és a tsz-elnök, a pedagógus házaspár, a cukrászlány és édesanyja is fél-ig-meddig igaznak tartja. Egyetért a többség abban, hogy az egyházat hívei keverik rossz hírbe.

Arra a kérdésre, hogy *mi minden játszik szerepet abban, hogy vallásosak*, a legtöbben olyasmit válaszolnak, hogy csak így lehet

igazán boldog az ember, és hogy ez az egyetlen igaz út. Négyen még azt is hozzátesszik, hogy segítséget jelent a napi problémák megoldásában, öten pedig azt a gyerekkori vallásos környezetet is fontos tényezőnek tekintik. Csak a Lakos család hangsúlyozza a személyes döntés fontosságát.

Arra, hogy *szoktak-e imádkozni*, a cukrászlány kivételével igennel válaszoltak. A Lakos család és a gépkocsi-előadó naponta többször is, a kádárné, a volt tsz-elnök és a konyhán dolgozó asszony naponta, a többiek ritkábban. A körzeti orvos hetente, de csak akkor, amikor valami baj van.

Jézus csaknem valamennyiük számára Isten fia. A pedagógus házaspár úgy nyilatkozik, nem tudják eldönteni, hogy Isten-e vagy ember, de úgy érzik, feltétlenül követendő példa, a kádárné pedig úgy, hogy hiszi ugyan Jézus istenségét, de még sok mindent nem ért ebből.

Valamennyien érezték már *Isten jelenlétét*. Az idős pedagógus házaspár kivételével valamennyien vallják, hogy Isten minden cselekedeteiket látja, hogy életük utolsó órájában csak a vallás nyújthat vigaszt. A pedagógus házaspár kivételével valamennyien hiszik, hogy Jézus halála harmadnapján föltámadt, és valamennyien vallják, hogy a halállal nem fejeződik be minden, valamint azt is, hogy az embernek egyszer számat kell adnia cselekedeteiről. Az idős házaspár nem hiszi, hogy haláluk után találkozhatnak szeretteikkel, és a körzeti orvos, a volt tsz-elnök a cukrászlány és édesanyja is bizonytalanok benne.

Hogy helyezik el magukat a világban azok, akik számára a vallás egy többé-kevésbé jól működő viláértelmezési rendszer, erre voltam kíváncsi. Ebben a tekintetben már jóval kevésbé voltak egyöntetűek a vélemények. Leginkább abban értettek egyet, hogy egyre kevesebb emberre számíthatnak, és a pedagógus házaspár kivételével abban is, hogy a legnagyobb baj az, hogy a legtöbb ember nem hisz semmiben. A pedagógus házaspár és a Lakos család kivételével valamennyien egyetértének abban is, hogy manapság bizonytalan, minden megtörténhet. Kiderül, elsősorban a háborúra gondolnak. A cukrász a kádárné és borúsabb pillanataiban a körzeti orvos is úgy gondolja, hogy ha a jövőre gondolnak, aligha helyes gyereket szülni. A többiek szenvedélyesen vitatják ezt az álláspontot. A körzeti orvos, a tsz-elnök, a kádárné és a pedagógus házaspár szerint annyira változik az ember gondolkodása, hogy lassan már semmi sem marad bizonyos.

A többiek ezzel nem értenek egyet. A körzeti orvos, a tsz-elnök, a kádárné és a cukrászlány úgy tapasztalják, hogy a hivatalos helyeket nem érdekli az átlagember problémája, és a Lakos család is egyetért velük abban, hogy az egyszerű emberek sorsa egyre rosszabbá válik. Elsősorban az öregekre gondolnak. A körzeti orvos, a tsz-elnök és az idős pedagógusok azt is tapasztalják, hogy szemük előtt omlik össze az, ami szüleiknek sokat jelentett, ami nekik értékes és fontos volt. Mindennek ellenére egyikük sem ért egyet azzal a felfogással, hogy az ember legjobban teszi, ha a mának él, a jövő gondjait másokra hagyja, ugyanakkor az evilági jövő rajzolata többüknél nem sokkal gazdagabb és árnyaltabb, mint a nyolcadikosok dolgozataiban.

Sanyi atya és tanítványai

„Fehér hajú, kefefrizurás, jó negyvenes férfi nyújt barátságosan mosolyogva kezét, s mutat helyet a zsúfolt kis szobában. A falon kereszt, egyházi ruhás férfiak képei, az egyik kis szekrényben temérdek lemez. Nem otthonos a rendtelenség.

– Hogy szólítsam?

– Ahogy a többi fiatal, Sanyi atyának. Tessék csak teljes nyugalommal Sanyi atyának. Én az itteni fiatalok barátja és lelki atyja vagyok egy személyben.

– Mindnek?

– Ó, nem. Tudom, hogy sokat beszélnek szerény munkásságomról, de én elégedetlen vagyok magammal.

– A klubját gyakran emlegetik a faluban.

– Ez nem klub, szabadjon megjegyezni, ez hitoktatás. Igaz, én nem a steril teológiát adom, hanem azon melegében aprópénzre váltom, amit tudok. Segíteni eligazodni a világ dolgaiban. Közben lemezeket hallgatunk, olvasgatunk, beszélgetünk. Az egyik nem zárja ki a másikat.

– Néhány hónapja még népesebb volt a köre.

– Én társként kezelek minden fiatalt, s ők oda mennek, ahol az értéket látják.

– Az utóbbi időben szemlátomást megerősödött a KISZ a faluban.

– Belső életüket nem ismerem. A mai fiatalokra a szüntelen keresés a jellemző. Annyit tudok, hogy a magnó ma már kevés. Olyat és úgy kell mondani, hogy ki-ki magára ismerjen.”

Így mutatta be egy hetilap Sebők Sándort. Az írást csaknem mindenki olvasta, mutogatta, vitatta Nagyhajtáson. Így aztán nem is olyan könnyű megmagyarázni, hogy ennek ellenére hogy keletkezett a legalább tizenötféle legenda Sanyi atya „tündökléséről és bukásáról”. Egyáltalán már az is elgondolkodtató, hogyan válhatott Sanyi atya az elmúlt évtized egyetlen nagyhajtási legendájává, hogy miért nem társult hozzá még legalább féltucat másik.

Sanyi atya négy évig, 1973-tól 1976-ig működött Nagyhajtáson. Nyomot és űrt hagyott maga után. Fegyverneki Ádám, a leköszönő KISZ-titkár, így emlékezik vissza rá: „1974-ben még csak egy klub volt, a plébánián, Sanyi atyáé. Még diszkó is volt. Fantasztikusan fel volt szerelve technikával. Volt egy rakás nőügye, ezért helyezték el, méghozzá a vallásos szülők helyeztették el. Filmeket is vetített, az egyikben például hippik lányokat erőszakoltak meg egy folyóparton. Amikor emelkedett a hangulat, Sanyi atya szépen magukra hagyta a fiatalokat. Egyébként felkészült és intelligens pap volt. Az a cikk egy hülye cikk volt, mert nem volt párbaj a KISZ és az egyház között. Tény, hogy az egész ügy Belvizi Nándi KISZ-titkár idegein csattant. Most már szerintem erről a Sanyi atya ügyről nem kellene írni, mert most már jó a viszony az egyházzal.” Belvizi Nándor szájából egy kicsit másképpen hangzik: „Túllépte a határt, amit az Állami Egyházügyi Hivatal megengedett. Túl nagy mértékben csinálta. Még saját egyházát is irritálta. Túl modern volt. Hogy hogyan került el, nem tudom.”

Asztalos atya konzervatív ellenzékéhez fordultam, tisztázandó, valóban irritálta-e az egyházat, valóban a lányos szülők közbenjárására helyezték-e el. A templomi énekkart dirigáló és az elsősöknek hittant oktató Kati néni (civilben zenetanárnő) bizonyult a Sanyi atya-ügy egyik legtisztességesebb megítélőjének, tudniillik ő azzal kezdte, hogy az ügyben elfogult, méghozzá korántsem Sanyi atya javára: „Sanyi atya nagy keresztem volt. Először, terveit hallva, belemegondoltam. Aztán jött a hidegzuhany, mert – anélkül, hogy komolyan egyeztettem volna velem – szervezett egy másik énekkart. Sokan elcsábultak tőlem, az orgonától a gitárhoz. Aztán csinált egy csomó hülyeséget: éjszaka hazavitte autóján a lányokat. Mit is mondhatott mást erre a falu: furikázik a lányokkal. Bárki bemehetett a szobájába, aludtak is nála. Nem vele. Az volt az elve, hogy nyitva hagyta az ajtaját. Loptak is tőle. Felhívult az ifjúsági társaság vagy kétszáz főre. Volt, aki még az egyik héten református volt, a következőn már

katolikus lett. Hát, ekkora volt az újdonság varázsa. Elmenetele állami beavatkozás eredménye volt, az ÁEH kezdeményezte. Akkor kellett elmennie, amikor már kezdtem megszokni és megérteni, mit akart. Végül is azt akarta, amit én is: embertől emberig tartó kapcsolatokat kiépíteni. Jót akart.”

Vonó Márton községi párttitkártól eléggé meglepő változatát halom a Sanyi atya-ügynek, ő ugyanis Sanyi atyát mint az egyház belső ellenzékét rajzolta meg: „Azért élt itt meg, elsősorban a fiatalok körében, mert ember akart lenni és nem pap. Nem mi engedték el. Miért? Mert ötször annyit ártott az egyháznak, mint amennyit használt. Amit ő csinált, azzal az egyház ellen, mondhatnám, a mi oldalunkon dolgozott. Volt ott klub, szabadosság, politizálás is. Mi kértük, hogy maradjon, mert mi már megismertük, ellenőrizni tudtuk volna. A szülők és az egyházközség távolította el, mert lányokat vitt haza. Igaz, felvett mindenkit a kocsijára, buszról lekésettéket, mindenkit. Szerintem nem szerette a papi hivatást és az egyházat. Képzheti: az utcán szevasszal kellett neki köszönni.”

Az eddig nyilatkozók közül egy sem volt szem- és fültanúja Sanyi atya „fekete miséinek”, plébánosa viszont egy fedél alatt lakott vele. Asztalos atya nem tagadja, ízlésük és stílusuk különbözött, de ő támogatta őt, szabad kezet adott neki. „Nagyon vehemensen indult a dolog, nagyon felpörögtek a fiatalok. Figyelmeztettem is, vigyázzon, ő arra figyelmeztetett engem kedvesen, hogy az én vetésem szökkent szárba, mert az ő hittanosai – mert végül is katekézis volt ez, nem afféle klub – szóval, az ő hittanosai az én egykori hittanosaim gyerekei. El kellett mennie, érje most be ennyivel. Mint ilyenkor lenni szokott – ha nem tisztázódik egy ügy nyilvánosan –, egyre-másra születtek a legendák. Az egyik pártfunkcionárius, például megrágalmazta, hogy Sanyi atyának felesége és gyereke is van. Ekkor lehívtam őt, válaszoljon személyesen. Eljött, misézett, és szentbeszéde keretében maga köré sorakoztatva őket, bemutatta gyerekeit, öt-hat pesti hittanosát. Azt a funkcionáriust állítólag letolták.”

Sanyi atya legendájának hatodik változatát az egyik ipari szövetkezet vezetőjétől hallottam. „Arra is több példát tudok felhozni, amikor az egyházi vezetés pozitív szerepet játszik. Így történt ez Sanyi atya esetében. Ez a pap át akarta hangolni az itteni fiatalságot, de szerencsére meg lehetett egyezni az egyháziakkal, hogy elkerüljön innen. Nekünk ugyanis nem kell beatmise s a többi, elvonni a fiatalokat, erre nincsen szükségünk.” Természetesen beatmise azóta is

van, de „nagyon gyenge színvonalú”, mint hallottuk egyik igen szigorú, de értő kritikusától.

Következhet a hetedik változat, a helyi közművelődés egyik vezéralakjától. „Felfújtak egy nem létező dolgot. Az a Belvizi Nándi egy kis Napóleon volt akkor is. Ki akart tűnni mint KISZ-titkár. Sanyi atya harminc-nyolcven fiattal Bachot, gregoriánt hallgatott, a művészetéről beszélgetett velük, és természetesen a katolikus vallásról akarta őket meggyőzni. Voltak persze nőügyei, mert itt Nagyhajtáson az asszonyok luxust csináltak abból, hogy ki fekszik le egy pappal. Az ilyen nők perverzek. Én őket hibáztatom. Bíró Dávidnak, aki a Valóságban cikket írt a szívinfarktusnak kitett negyvenes-ötvenes férfiak hátrányos helyzetéről, igaza volt.”

A nyolcadik változatot a Szabadság Tsz párttitkára, a már többször idézett Megai Péter mesélte el, imígyen: „Az ÁEH intézte el. Mi is történt? Nem volt KISZ. A plébánián diszkót rendeztek. Színvonalas zene volt, de természettudományos előadásokat is tartottak. Nem tudom, volt-e engedélye rá, hogy kellene-e egyáltalán. Ha csak öt-hat fiatal járt volna oda, akkor talán nem lett volna baj, de harmincan is voltak. Aztán asszonyokhoz és lányokhoz is járt, és ezt a hívek sem nézték jó szemmel. Hogy mi történt a lányokkal és az asszonyokkal, ezt nem tudom. Egy biztos: kitűnően értett a fiatalok nyelvén, és a KISZ-ben azóta sem volt ilyen.”

A fiatal tanárok már csak annyit tudnak róla, hogy „Volt itt egy pap, akinek jó kapcsolatai voltak a KISZ-esekkel. Még diszkót is rendezett.” Az idősebb tanárokkal együtt tanított Sanyi atya. Ők csak annyit mondanak, hogy „jól szervezett, hittanra is gitárral jött, táborokat is rendezett. Nőügyei nem voltak. Pedagógustehetség volt. Mindenkin segített. Odaadta volna a gatyáját is, de nem volt alázatokodó.” Weiner Pál általános iskola igazgató így emlékezett vissza Sanyi atyára: „Volt itt egy pap, aki még a KISZ-gyűlésre is eljárt táncolni. Hogy KISZ-ellenes munkát fejtett volna ki, nem tudom. Egy biztos, sem a művelődési ház, sem a KISZ nem tett annyit a fiatalokért, mint ő. Amikor elhelyezték, mi is bántuk. Fura figura volt. Magára nem adott, hetenként egyszer borotválkozott, csak cicvilben járt, egy ócska kardigánban.”

Akadtak a kommunisták között is, akik úgy látják Sanyi atyát, mint Nagyhajtás történetének pozitív figuráját. Így beszélt róla Üveges Béla, a nagyközségi pártvezetőség tagja is: „Úgy tudott bánni a fiatalokkal, ahogyan a pedagógusoknak kellene. Tiszteltem, becsül-

tem. Meggyőződéses volt. A KISZ féltékeny lett, mert nekik bizony nem nagyon ment. Volt itt már más bohém pap is, aki focizott a gyerekekkel, de Sanyi atya teljes ember volt.” Üveges Bélának a fia járt Sanyi atyához, az egyik népművelő pedig azon párttagok egyike, aki a szemtanúk közé tartozik: „Egyszer én is voltam ott. Őt-hat fiatal vitatkozott, halkan szólt a zene. Hajnalban jöttünk el. Mindig olyan témát dobott be, ami mindenkit megfogott. Kiváló népművelő volt. Pletykálnak róla mindenfélét, nőügyekről s a többi, de ebből semmi sem igaz. Semmi rosszat, erkölcstelenet nem csinált. Az viszont igaz, hogy a nagyközségi KISZ-bizottság titkára tartott egy értekezletet – akkor én alapszervi KISZ-titkár voltam –, amelyen arra kérték minket, írjuk le, kik jártak oda, mert fentről érdeklődnek. Én ezt kereken elutasítottam. Néhány embert aztán piszkáltak, akik oda jártak, például egy anyagkönyvelőt, aki KISZ-tag sem volt.” Malonyai doktor dühbe gurul, amikor Sanyi atyát említem: „Eltávolításával nagy öngólt lőttünk. Nem történt más, mint hogy nála volt az egyetlen hely, ahol normálisan szórakozni lehetett. Tegyük fel, hogy meg is kettentyette a lányokat. És aztán? Rákosista módszerekkel végeztek vele.”

És az „ifjúságisok”? „Engem szabadgondolkodó barátom vitt oda” – meséli egy óvónő. – Jó fej – mondta –, a szeretetről beszél, de bármi másról is lehet vele beszélgetni. Harmincöten voltunk, tizenhárom-tizennégy évestől huszonhat évesig. Az elején imádkoztunk, de csak úgy, hogy Sanyi azt mondta: Na gyerekek, akkor szóljunk Istenhez! Nem volt az klub, a Szentírás állott középpontban, de egészen korszerűen. Előkerültek az aktuális problémák is, például a férfi-nő kapcsolat. Ajánlotta az előző nap megjelent könyveket, lemezeket, és ajándékozott is belőlük. Praktikus ember volt, értett hozzá, hogyan lehet átvinni a szeretetet a gyakorlatba. Bármit elintézett bárkinek. Vitte a gázpalackot az öregeknek. Ajtaja állandóan nyitva volt. Egy csöves is lakott nála két hónapig. Kölcsön nem adott, csak örökbe. Az unokahúgomat is ő adta össze a férjével egy évvel házasságkötése után. Nem erőltette, sokat beszélgettek előtte. Nála a gyónás is beszélgetés volt. A végén letérdeltünk, ő meg felémelt. Ez volt a mi szertartásunk, mi találtuk ki. Eltávolítása csúnya ügy volt. Lányokat és azután fiúkat is megpróbáltak rávenni arra, hogy vallják azt, hogy Sanyi megkörnyékezte őket. Többük életében ő volt a leghatásosabb ember, aki azóta is mérce és hiány maradt”. Így érzi Galba Péter fűtéstechnikus is, aki még ennyit tesz hozzá:

„Kiváló ember volt. Megmozgatott minket. Nevét még ma is piros betűkkel írom. Felnőtt hitem megalapozója, nagyon jó barátom és lelkivezetőm volt. Örök példakép marad Assisi Szent Ferenc mellett.” Gyömrei Valéria is úgy érzi, hogy most is abból él, amit tőle kapott. „Sok mindenkiben megmozdult valami. Azóta már legalább öt pap volt ott, de olyan egy sem. Elvárásaink azóta is hozzá igazodnak. Mércé volt. Hihetetlen, hogy mi mindenről beszélgettünk vele éjfélig, hajnalig!” – emlékezik rá Gyömrei Valéria védőnő. Akad olyan fiatal is, aki miatta költözött ide egy másik megyéből, és a papokat nem kedvelő istenhívők, valamint a hatása alá kerülő szabadgondolkodók közül is sokan a szívükbe zárták vagy elméjükbe vésték őt, mint például az az abszolútumhívő, de antiklerikális agrármérnök, akinek az tetszett Sanyi atyában, hogy ő is utálta az álszenteket és a farizeusokat, bár türelmesebb volt velük, mint ő. Egy szabadgondolkodó mérnöknőt, akit testvére vitt el egyszer Sanyi atyához, az fogta meg leginkább, hogy fejősgulyástól az orvostanhallgatóig mindenkinek érthető volt, amit mondott. „Jó volt végre éreznem, hogy alattam is vannak. Közös nevezőre hozott minket. A KISZ-ben ilyesmit sosem éreztem. Nem vagyok vallásos, de ha bármi komoly probléma lenne, hozzá fordulnék.”

Sanyi atya nyomába eredtem. Pesten bukkantam rá, és „meglestem” őt miséin, lelkigyakorlatain, katekézisein. Egyik alkalommal a keresztség következményeiről beszélt. „Ne szégyelljünk újjászületni” – biztatta híveit. Más alkalommal, amikor a szülő-gyerek kapcsolatról volt szó, azt bizonygatta, hogy „naponta újra és újjá kell szülni gyerekeinket”, és arra figyelmeztette hallgatóságát, hogy „a gyerek nem a szülőké, ők csak megőrzésre kapták Istentől, el kell vele számolni”. Máskor Exuperyt idézte: „Alszik a lélek, és az ember az ész érveire hallgat.” „Mint kutyáink, követnek bűneink”, mondta egyszer meghökkenő híveinek, amikor két énünk harcáról beszélt, bőven idézve pszichológusokat is. Többször hallottam a szerelemről és a hitvesi szeretet buktatóiról beszélni. A szeretet és a felelősség Sanyi atya „tanainak” kulcsszavai. A szexualitásról mindig nyíltan, értőn beszélt. Ebben a tekintetben is a személyes felelősséget hangsúlyozta, és a hivatalos egyházi véleményt nem érezte mindenben megalapozottnak. „Ha nem esz a fene, amikor valami szép élményem van, amelynek társam nem lehet részese, akkor már nagy baj van” – figyelmeztette a szerelmeseket. „A régi szerelemből nem lehet megélni”. „Meg kell tanulnom úgy adni, mintha nem adnék”. „Le kell

tudni mondanom arról, hogy megneveljem, átneveljem a másikat”. „Meg kell szüntetni a monopóliumokat” – óvta a hitveseket.

Végül is találkoztunk. Pesti szobáját tárgyaktól, könyvektől, de leginkább tárgyasult emlékektől zsúfoltnak, de otthonosnak találtam. Otthonosnak, ahogy egy úton lévő és valahol letáborozó ember hajléka otthonos tud lenni. Később tapasztalhattam, hogy a szobát mégsem a tárgyak, hanem látogatói és a látogatókat fogadó Sanyi atya tették otthonossá. Megtudtam tőle, hogy Nagyhajtás már a harmadik helye volt, ahogy ez szokásos a káplánoknál az egyre súlyosbodó paphiány közepette. Elmeséli, hogy plébánosa, Asztalos atya azzal adta áldását tevékenységére, hogy „a torony azért maradjon a helyén”, különben azt csinál, amit akar. Mit csinálna másképpen, ha most kerülne Nagyhajtásra, kérdeztem. „Nagyobb önállóságra nevelném őket, távlatokat nyitnék előttük, utódokat nevelnék. Akkor mindenütt jelen voltam. Talán nem kellett volna. Ugyanúgy szeretném őket, de pedagógiai megfontolásból valamivel távolabb tartanám magamat tőlük. Arra törekedtem, hogy bármikor jöhessenek hozzám, hogy otthon érezzék magukat nálam. Nem volt se éjjelem, se nappalom, de nem is akartam, hogy legyen. Ráment az egészségem is.” Ezután a Sanyi atya-legendákkal szembesítettem Sanyi atyát. „Nemcsak a fiatalokkal, szüleikkel is jóban voltam, másképpen: nemcsak a lányokkal, hanem édesanyjukkal is. Sajnos előfordult, hogy egy-két fiatalot behívtak, kifaggatták őket. A plébánián csak hitoktatás folyt, persze eléggé kötetlenül, zenéléssel, beszélgetéssel. Egyszer megrendeztünk ott egy szilvesztert, a házibulik családoKNál voltak. Az iskolai hittant is úgy csináltam, hogy bátran elszakadtam a tanmenettől, beszélgettünk, hozták a problémákat, ahhoz kapcsolódtunk. Házi feladatot nem adtam, életük emberibb megélése volt az állandó házi feladat azoknak, akik vállalták ezt. Szép évek voltak: lelkigyakorlatokkal egybekötött kirándulások, misztériumjátékok, gitáros misék, terménymegáldás. És beszélgettünk, beszélgettünk.” A templomtorony megmaradt Nagyhajtáson, sőt, még egy újabb is került melléje a kevés számú nagyhajtási torony közé, Sanyi atya személyében, akinek ügye egy másik torony, a kiváló tsz-elnök, Bölcsházi Pista bácsi szerint, mindmáig sem tisztázódott.

Misztérium Nagyhajtáson

Voltak már azelőtt is templomi misztériumjátékok Nagyhajtáson, az abban különbözött a többitől, hogy nem annyira templomi látványosság, szertartás-szolgáltatás, hanem inkább egy közösség megnyilatkozása volt. Még Sanyi atya idejében történt. Természetesen ő is benne volt. Együtt határozták el Csapó Zsolt agrármérnökkel és Orsós László normaellenőrrel, akinek felesége Sanyi atya hírére költözött Nagyhajtásra.

„Mintha csak időmilliomosok lettünk volna, annyit beszélgettünk. Mindenféléről: a modern művészettől teológiai kérdésekig. Aztán az egyik nagybőjtben felvetődött a misztériumjáték gondolata. Megcsináltuk a vázlatot, háromfelé osztottuk az írnivalót, írtunk, megbeszéljük, tovább írtunk. Ötven fős stábot hoztunk létre megvalósításához. Rengeteg technikai probléma adódott, de mintha a Szentlélek dolgozott volna bennünk. Kétszer adtuk elő Nagyhajtáson, mindkétszer megtelt a templom. Kétszer háromezer ember!” Így emlékezik vissza Orsós László, a három társszerző egyike és a narrátor.

„Így kezdődött!!! (hatásszünet) Az ige testté lett! Világosság gyúlt a sötétben, Jézus eljött közénk, hogy megváltson bennünket a bűn sötétségéből, és a világosság fiaivá tegyen. A végtelen jóságos és irgalmas Isten elérkezettnek látta az időt, hogy az emberiséget kiemelje abból a romlásból, amelybe önmagát juttatta. Volt egyszer egy király”. Ez volt a narrátor belépője. A narrátor, Orsós László munkáscsalád gyerekeként teológusnak készült. Másodéves korában lépett ki. Szerelmes lett. Szerelme is vallásos volt. Semmiképpen sem akarta őt „elcsábítani”, tartózkodva várta, hátha mégis. Így alakult. Két gyermekük van. László tagja az egyháztanácsnak. Ha rajta múlna, kisebb és hangulatosabb templomot építené. Ami máris megvalósítható: egy bensőségebb együttlétre alkalmas kápolna kialakítása a kórus alatt. Ha rajta múlna, aktivizálná a hívőket mindenféle vonatkozásban, bevonná a civileket – akik erre alkalmasak – a hitoktatásba, beteglátogatásba, temetésbe, támogatná vallásos kisközösségek alakulását, főleg a családosi hívek kisközösségét. Reméli, hogy az eddig részben bólogató emberekből, részben az újírtást akadályozó tagokból álló egyháztanács megújított, megfiatalított összetételébe bele tud folyni, segíteni az ügyekbe.

A harmadik társszerző, a zenei szerkesztő és az egyik zenész, Polgár Ervin, akkor még főiskolás volt. Most üzemmemők, tagja a

családosok kisközösségének, és ma is aktívan közreműködik zenészként és énekesként a miséken, szertartásokon. A nagyhajtási vallásos fiatalok egyik vezéralakja, nagy vitatkozó, szigorú kritikus. Nehéz volt közelébe férkőzni, éreztette, hogy magamfajta szociográfusokkal szemben ugyancsak bizalmatlan. Válaszolt ugyan még világnézeti vonatkozású kérdésekre is, de kimérten, tárgyyszerűen, hűvösen. Hitét megvalló, teológiai és filozófiai alpműveltséggel rendelkező mérnökembernek mutatkozott, a zenész és forgatókönyvíró nemigen nyilatkozott meg előttem. Roppant halkszavú felesége óvónő, eddig egy gyermekük van, az Óvodai Nevelést, a HI-FI Magazint és a Kisiparost fizetik elő, a Népszabadságot, a megyei napilapot, a Világ Ifjúságát és a Technikai Magazint olvassák rendszeresen. Jelenleg a Ben Hurt olvassa, legkedvesebb költője Rab Zsuzsa, legnagyobb olvasmányélménye a Nyomorultak. A kulcsfigurához nem volt kulcsom.

„Már nem mondalak titeket szolgálknak. Barátaimnak mondalak titeket, hiszen mindent átadtam nektek, amit Atyám rám bízott. Majd ha már nem leszek köztetek, ti is ezt cselekedjétek az én emlékeze-temre”, mondta Jézusként négy alkalommal is Galba Pál, Krisztus alakítója. Külsőre ma is Krisztust formázza. Óvónő felesége, akit már Sanyi atyával kapcsolatban hosszabban is idéztem, arra figyelmeztet, hogy nem lesz könnyű akármit is kihúzni Paliból, mert férje igencsak hallgatag természetű. Pali nyomdász, a megyeszékhelyen dolgozik. Ott nyílt meg munkahelyén, első kiállítása különböző tárgyakból és hulladékokból készült montázsképeiből. Másik kedvtelése a csillagos ég fürkészése. Két gyerekük van. A misztériumjáték felújításakor a rendező is Pali lett. „Egyre jobban belejöttem”, meséli, „pedig az első előadás a maga esetlenségében hangulatilag jobb volt, a második viszont profibb. Azért óriási dolog volt. Rengeteg névtelen levél jött a plébániára a farizeusoktól, vagyis az oszlopos hívőktől. Megbotránkoztak. Főképpen másodszor, amikor csak egy tornanadrág volt rajtam, amikor a kereszten függtem. Tény, hogy még Konzi néninek is tetszett, ami, ugyebár, már valami. Régen volt, ma már nem tudok extázisba jönni. Akkor, Sanyi atya idejében, váltakozva voltam depressziós és feldobott. Nem mehetett így tovább, kellett valami kö-zéputat találni. A csendben találtam meg. Nyolcgyerekes tanyai családban nőttem fel, mégsem szerettem soha a nyüzsgölődést, főleg az álnyüzsgést. Nem szeretem a farizeusokat és azokat, akiket én aranyos kereszténynek nevezek. Néha úgy érzem, nem tudok mit

mondani akár Istenről, akár emberről legyen szó. Iszonyodom a gyóntatószéktől. Perverznek tartom, hogy egy szekrényben két férfi sutyorogjon. Én ilyen vagyok: falelkű. Nem tudok lelkizni. Én is fontosnak tartom a bűnbánatot, de el tudom másképpen is intézni Istennel, például, amikor éjszaka felnézek az égre. Lehet, hogy Sanyi atya ezt is elfogadná gyónásnak. Hogy miért én lettem Krisztus? Ki tudja? Az előadáson is csak magam elé néztem, és csak úgy magamnak, befelé mondtam a szöveget. Sanyi atya meg a többiek azt mondták, éppen így jó.” A forgatókönyv szerint, a nyitott sír mellett üldögélő Jézus „lehajol Máriához, lefejtí Mária kezét lábáról, föl-emeli, végigsimít Mária fején, gyengéden mosolyogva a szemébe néz”. Ezt a Krisztust ma is eljátszhatná szemeivel, szavak nélkül. Pali azonban váratlanul megszólal. Felesége is meglepődik. „Nem bírom elviselni, ha valaki csak a templomban kereszténykedik. Mindenhol becsületesnek kell lenni, senkihez sem szemétnék.” Ezzel a gondolattal folytatódik a beszélgetés, és a késő éjszakába nyúlik. Amikor kikísérnek, a kapuban Pali halkán megjegyzi: „Ez a beszélgetés olyan volt, mint annak idején Sanyi atyával.”

„De Uram! Hogy szeressem azt, aki visszautasít, megaláz, vesztetre tör, gyűlöl engem?”, kérdezte Jakab szerepében Galba Péter Krisztust alakító bátyjától. Jakab apostol így emlékezik vissza a misztériumjátékra: „Nekem egy szép emlék. A közönségnek is tetszett. Olyan szerepet kaptam, amely kevésbé volt szöveges. Ma is Jakab apostolt választanám. Ezt is Sanyinak köszönhetem, vagyis Sanyi atyának. Mi ugyanis csak Sanyinak hívtuk. A vallás nekem azóta is belső egzisztenciám alapja. Sajnos, az egyházon belül is, a hívek között is van szeretetlenség, agresszivitás, egoizmus, és ez nekem duplán fáj. Amit a játékban kérdeztem, ma is aktuális. Kollégáim fele gyakorló keresztény, és közöttük is akadnak nagyon értékes emberek, de ők sokkal távolabb állnak tőlem, mint Sanyi. A tájék szereplői közül a legtöbb már családot alapított. Többségük ma is gyakorló keresztény. Aki ateista, akkor sem volt stabil hitű.”

Luciferrel, aki gúnyosan túlkiabálta a hozsannát – „Hiába készüldsz Názáreti Jézus, hiába akarod megváltani a világot, az emberek önzők, gonoszak!” –, nem sikerült találkoznom. Galba Pali szerint igen tehetséges volt. Már nem jár közéjük. Hirtelen nősült meg, tizennyolc éves korában. Az „ifjúságisok” túl szigorúan ítélik meg az ügyet. „Jóindulatú volt, de befolyásolható”, jellemezte őt Orsós László.

Kutas Péter agrármérnök volt a fővilágosító, felesége pedig a ladányi előadás Mária Magdolnája. Ők a harmadik házaspár a szereplők közül. Egy még nem teljesen befejezett, kerítés nélküli ház halljában beszélgetek velük. A szobák szellősen vannak berendezve, „középmódern” bútorokkal, egyszerűen. Az utcai szobában asztalon, ágyon tankönyvek, füzetek, jegyzetek. A misztériumbeli Mária Magdolna államvizsgára készül, fizika-kémia szakos általános iskolai tanár lesz. Sanyi atya személyes varázsát nagyon hiányolják, egy kicsit tehetetlennek érzik magukat nélküle, de nem akarják, hogy elhatalmasodjon rajtuk ez az érzés. Úgy gondolják, „az életben a legfontosabb, hogy az ember harmonikus életet éljen, önmagával kibékülve, nem elégedetlenkedve. Szeretnénk anyagi téren nem gazdagon, de stabil módon élni. Szeretnénk, ha értelme lenne annak, hogy ezen a földön megjelentünk, jó lenne, ha hasznot húzhatna ebből valaki, ha javára lennének valakinek. És fontos az is, hogy barátaink legyenek”, mondja felesége nevében is a fővilágosító. „Hogy tanuljak, hogy majd taníthassak, mások gyerekeit és sajátjaimat, hogy lendíthessek valamit környezetemen”, toldja meg Mária Magdolna, aki a misztériumjátékban először a kertésznek hitte a feltámadt Krisztust, majd boldogan kiabálta, hogy „Jézusom! Nem igaz!! Uram!”

A sírhoz érkező asszonyok egyike Gyömrei Valéria védőnő volt, aki mércének nevezte Sanyi atyát. „Jó érzéssel emlékezhetek vissza az egészre, akár a próbákra, akár az előadásra. Valahogy nem volt alkalom főpróbát tartani, de valahogy a Gondviselés velünk volt. Tömve volt a templom. Számomra is örök élmény maradt. Azóta elég sok idő telt el, és úgy látom, a házasságkötés és a gyerekek születése a vízváltató, már ami a hitéletet illeti. Pályaválasztásomhoz is hozzájárult a hitem és Sanyi atya is. Ha nem lennék hívő, akkor talán én se mennék el védeniceimhez, csak a jelentéseket írnám meg, mint munkatársaim közül többen.”

Tamás apostol autószerelő lett. Templomba jár, de az „ifjúságira” nem. Simon apostol targoncavezető, szelídségével tüntet munkatársai között, békítőgeti, szelídítőgeti nagyhangú, handabandázó munkatársait, énekel a templomi énekkarban, és ott van minden „ifjúságin”. Egy másik „sírhoz érkező asszony” tanítónő. „Nem, nem hiszem, hogy épeszű, egészséges ember ilyen tanítást el tud fogadni. Kérem, én családos ember vagyok, hogy képzeltek ilyet?” Így felelt Péter másodszer a szolgálónak, aki azt kérdezte tőle, hogy „És te komolyan veszed őt? Ki vagy te? Igazi ember?” Péterről csak annyit tudtam

meg, hogy nagyon kedves, jópofa fiú volt, aki a misztériumjáték után nagyon hamar kimaradt a társaságból.

Sanyi atya immár kitörölhetetlen kihívás Nagyhajtás történetében, lebonthatatlan tornyai egyike. Kihívás paptársai, egyházi felettesei, tanítványai, Nagyhajtás vezetői, nevelői és mindazok számára, akik találkoztak vele, de azok számára is, akik csak legendáival találkoztak. Tanítványai közül többen a szokatlanul merészen megfiatalított egyháztanács tagjai. Vajon tagjaivá válnak-e, válhatnak-e másféle tanácsoknak és tanácskozásoknak? Résztevői lesznek-e, lehetnek-e a Nagyhajtáson is akadozó párbeszédnek a különböző világnézetek, értékrendek között? Lesznek-e, lehetnek-e egyenrangú, azonos felelősségű és lelkesedésű ügyvivői közös dolgainknak?

Közelképek

Kereszténynek, keresztyénnek, vallásosnak, istenfélőnek, templomba járónak, hívőnek vallják magukat. Egymást már nem minden esetben sorolják ezekbe a kategóriákba.

Sikáros bácsit a hetvenkét éves „tanyasi bölcset” (így nevezik őt ezen a vidéken; még féltucat van „belőle” a nagyhajtási tanyavilág más régióiban) hepehupás legelőkön át toronyiránt, vagy pedig a tengelyig érő homokúton lehet megközelíteni. A nekem rontó, vadul csaholó kutyákat Sikáros bácsi gereblyével kergeti el. Már lassan mozog, keze állandóan remeg, de még élénk beszédű, gyors észjárású, még sok minden van benne, amit átadhatna. Hitéből is. Hat elemit járt és három évet az iparos iskolában. Kovácssegéd volt huszonnégy éves koráig, amikor megsérült. Nagyon büszke a maga készítette menetes franciakulcsra. Az „ipari, a földrajzi, a történelmi és a hittudományi műveket” szereti legjobban. Most a gyerekek hozzák neki a könyveket az iskolai könyvtárból. „Mindig szerettem olvasni, és mindig a babona ellen beszéltem. Szerettem vizsgáztatni a gyerekeket. Múltkor megkérdeztem tőlük, mi volt Mátyás király kardjára írva. Hát az, hogy Szűz Mária, könyörögi Mátyás királyért. A múltkor meg egy cső kukoricát a fa ágára akasztottam, hogy a disznó ne egye meg, és amikor kérdezték, miért, azt mondtam, hátha kukoricává válik az eperfa. Aztán persze, megmondtam nekik az igazságot is. Mindig szívesen olvastam a Szentírást és szentéletű személyek életrajzát. Én is beíratam a gyerekeimet hittanra, hogy ne üssenek

agyon, ha felnőnek. Nyáridőben én is bemegyek a templomba, mert hova, ha oda se. Régebben motorral mentem, de most már nem merek.” Ezután idézte Washingtont és Marconit, majd végtelen tapintattal és kíváncsisággal megkérdezte: „Ha nem sérteném meg, maga milyen vallású?”

Mihajlik néni kerítése a zöld különböző, egybefolyó árnyalataival tulajdonképpen egy festmény. A ház udvarra néző falain is tájképek, a tornác oszlopai is kifestve. A fedett tornácon festőállvány. A szobák falain bekeretezett festmények: bibliai és vallásos jelenetek, de vannak ókori témájúak is, római harcosokkal. A szekrények tetején szobrok: rokonok, ismerősök, híres emberek, nemzeti hősök és szentek. Lánykorában kezdett mintázni, unaloműzésből a mezőn, pásztorkodás közben. A Tolnai Világlapjában fedezett fel egy görög istennőt, azt próbálta megmintázni a környéken található fehér agyagból. Megdicsérték érte, még papjuk is. „Azóta mintázok, festek. Művészeti könyveket is olvasok, hordom őket a könyvtárból, nekem is van egy tucat. Kiállításra is járok Pestre. Nem mindegyik tetszik ám, inkább a régebbieket nézem szívesen. Én is szerepeltem kiállításon. Háromszor díjat is nyertem, 1946-ban egy megyei második díjat is. Amikor a Tehetséges Gyerekek Kiállításán első díjat nyertem, apámat behívták a község házára, hogy vinnének iskolába Pestre, de szüleim ezt eltitkolták előttem, féltettek Budapesttől, hogy ott kurva lennék. Elmaradtam ugyan a tanulástól, de állandóan csinálom a művészetet, még most hetvenkilenc évesen is”. Elmondja, sokan vásárolnának tőle, de nagyon szereti munkáit, és a gyerekei nem engedik őket eladni. „Meg vannak számozva”, magyarázza. Férje síremlékét is ő csinálta: „Magunkat mintáztam meg rajta, és látja, annyira hasonlítunk egymásra!” Még egy síremléket csinált egy rokon kislány sírjára, felszálló angyalt ábrázol, kezéből lehull egy virág. A nagyhajtási templomban is van két szobra. Szent Ritáé és Szent Terézé. Mihajlik néni nézeteit már többször idéztem: a vallásos embereket jóval különbeknek tartja a nem vallásosoknál, „akik nem is nagyhajtásiak, Isten tudja, honnan kerültek ide!” Úgy tartja, hogy „A béke és a tiszta erkölcs a legfontosabb a világon, és a munka. Látja, én megmintáztam a békét, itt van, olajággal. A tévé tele van erőszakkal, gyilkossággal, erkölcstelenséggel, szexuális témákkal, pedig Széchenyi is megmondta, hogy elvész az az ország, ahol nincs meg a tiszta erkölcs. Aztán nagyon sok itt a cigány. Ezek nemigen járnak templomba.

A múltkor is agyonütöttek egy magyar embert. Tizenöt-tizenhat éves gyerekek! Hajóra kellene tenni őket, és elvinni Afrikába. Nem lehet csak úgy, rendetlenül élni. Semmiből nem lehet semmi. Még a vadak is hisznek, és a maguk módján imádják Istent. Hát egy művelt ember hogyan hinne? A ló meg a tehén meglehet az istállóban vallás nélkül, de az ember nem. Az unokaöcsém például nem jár templomba, őt nem nevelték hitre. Polgári esküvőjük volt. Én kijelentettem, oda nem megyek el! Az egész rokonság lenézi őket, mert csak úgy összeálltak”.

Nyáry Béla állatorvos terepjáróval érkezett a tanyákról. Lerúgja szennyes gumicsizmáját. A beszélgetés előtt még valami gyógyszert ad ki egy gazdának, és a beszélgetés közben is keresik, beteg állathoz hívják. Hajszoltnak látszik, mondja is: folynak a tavaszi idénymunkák, ilyenkor már csak „piff-puff regényekre van ereje az embernek, pedig jó lenne már valami komolyabb lélegzetű könyvet is kézbe venni”. Egyre jobban belemelegedtünk a beszélgetésbe, amelyből már jócskán idéztem. Egyszer csak megáll, és azt mondja: „Tudja, érdekes, hogy az egyetem óta, amikor a kollégiumi szobákban ilyenmiről beszélgettünk, nem volt ilyenben részem. Pedig az embernek meg kellene találni a belső beállítottságát. Ez a legfontosabb az életben: az anyagiakon felül egy bizonyos belső harmónia. Ne akarja az ember a lehetetlent, tudjon örülni annak, ami van. A másik persze a testi-lelki jó kondíció. A vallás megadhatja ezt a megnyugvást. Szerzetesi iskolában nevelkedtem, hazuról is ezt hoztam, a fiamat is igyekeztem rászoktatni a templomra, de bigott módon nem akarom ráerőltetni. Ő választ. Azt viszont nem akarom, hogy ebben a tekintetben mulasztás terheljen. Ha akar, később is jár templomba, ha akar, nem. Van, aki nem jár, de békében él a világgal. Vallom, hogy az országépítő, a szocializmust építő ember nem feltétlenül kell, hogy ateista legyen. Szerintem a vallásosság és a szocializmus építése összefügg. Fölfelé is, és önmagához is akkor jó az ember, ha nemcsak mesél, hanem jól elvégzi a munkáját.”

Kondor Emil az új egyháztanács elnöke szeptembertől januárig pihen, de utána alig van szabad ideje: beindul a csibekeltetés. Heti ötezer tojás. Negyvenéves. Meg van elégedve, nagyon szereti a munkáját. Két kislánya van. Kinga már fél éve zongorázik. Eredeti szakmája elektroműszerész, de előtte gimnáziumot is végzett, és a fogorvosi karra is jelentkezett. Olyan munkát keresett, ahol „ha dolgozom, nekem fizessenek, ha rosszul, én fizessek”. Megtalálta.

„Érdemes jól dolgozni. Örömet okoz, hogy emelt fővel mehetek az utcán. Ugyanazt adom mindenkinek: a legjobb minőséget. A cigánynak is, a miniszternek is. Mint vallásos ember vallom, ha segítek valakinek, az visszatérül. Indokoljam? Szeretem a konkrét példákat. Van egy barátom, a városban lakik. Kutya kötelességemnek tartom, hogy amivel tudom, segítsen: ha kell pénzzel, ha kell kisebb dolgokkal. Amikor viszont a nyaralónkat falazni kellett, tizennégy ember volt ott, pedig konkrétan nem hívtam senkit. Mint egyháztanácsosi elnök, azt érzem fő feladatomnak, hogy példa legyek, emberként éljek. Tavalyelőtt Asztalos atyával Lourdes-ban jártunk. Ott nyugszik Bernadette, aki már száz évnél is régebben halt meg. Még a belső szervei is épek. Mintha csak aludna. Van, akinek ilyen bizonyíték is kell, hogy hite ne inogjék meg. Nekem nincsen szükségem ilyesmire. Pedig én is kíváncsi természetű ember vagyok. Most olvastam a *Mi a sejt?* című könyvet. Hogy mit tud egy picike sejt! És a Föld a világegyetemünkben olyan, mint egy kis sejt. Ennek is van gazdája. Hát akkor a világegyetemnek ne lenne mozgatóereje, felügyeleti szerve? Ezt nem tudom elképzelni! Amikor egy hívő és egy hit nélküli ember azonos feltételek közé kerül, akkor a hívő van előnyben. Utaztunk egyszer, és ő csak azt érezte, hogy a szék már nyomja a fenekét, én meg elmerültem a tájban, a szépségben. Sokkal rosszabb annak, aki mindent forintosít. Ha leégne ez a keltetőberendezés, más a helyemben elkeseredne, egészen az öngyilkosságig. Eseteket, nevéket tudnék sorolni. Én a kivezető utat keresném. Hinni kell, hogy van valami erő, ami felemel. Tény, hogy a hívők között jóval kevesebb az öngyilkos. A hit lelki tartást biztosít.”

Igazvölgyi Dániel jól megtermett, ősz hajú, idős ember. Ódon bútorok, könyvszekrények között él. A falon kereszt, emléklapok, latin jelmondat. Rövid ujjú, leszakadt gombú ingben ül az íróasztalnál. Az íróasztalon néhány hangya mászkál. A hangyákon kívül még virágok, vendégeskednek a tudás világában, egy 1600-as kiadású Euripidész, egy Seneca, egy arab nyelvű Korán, Allport személyiségelmélete a Kőbe vésott eposzok és más könyvek társaságában. Rögtön tegezésre vált, jó kedéllyel, a maga rovására viccelődve beszélget. Hatvankilenc éves. Hívei egy része kommunista papnak, a nagyhajtási cigányság főmérnök úrnak (a vízműtársaság elnöke is volt), a tőle nyelveket tanuló gimnazisták tanár úrnak nevezik. Nagyon szereti a fiatalokat („beteg, de ifjú szívem van”), nagyon érti az öregeket (érdekli a gyógypedagógia, rendre ellátogat az „ember-

szigetre”). Népfront-elnökhelyettes, békebizottsági elnök és a Vöröskereszt elnöke is volt betegségeig. „A katolikus kollégák tekintélyét a szám adta, az enyémet a közélet” – mondja egyszerre többféle iróniával, majd hozzáteszi: „a legtöbben családapának tisztelnek. Nagyhajtáson”. A többi gondolatát már idéztem Igazvölgyi tiszteletesnek, akire Nagyhajtás mint kevés számú tornyai egyikére figyelhetne.

András atyát nem lehet könyveiből megfejteni, csak megközelíteni: A kétszáz kötetes (magyar és német nyelvű) teológiai arzenálon kívül csupán két-három szépirodalmi mű (köztük Rimbaud) és néhány villamossági szakkönyv található ebben a gyűjteményben, pedig hittanóráit hallva történeeszt is sejthetnénk benne. „Piarista szellemben neveltek” – magyarázza, „az érzem és az értelem egyése az alapelvem. Nem vagyok híve a félhomályban átszellemült hangon való imádkozásnak. Fontos, hogy értse is az ember, amit imádkozik. A papoknak is földön járó embereknek kell lenniük. Ugyanakkor több súlyunk kellene legyen. Az önkeresztények sokkal szigorúbbak voltak, mi pedig, papok is, elkényelmesedtünk. Kezdünk gépiesen oktatni, gyóntatni, párokat összeadni. Észre sem vesszük például, hogy sok fiatalnak a házasság a nemiség legalizálása. Én itt Nagyhajtáson jó szívvel öt párt sem eskettem volna meg”. Úgy érzi nagyobbat kellene lépni az egyháznak. A szemináriumban szabadszelleműnek tartották. Ha hozzávesszük mindehhez a fülhúzást és a vonalzós pacsit.

Persze, azt is hozzá kell venni, hogy megígérte a gyerekeknek, a következő órán megmutatja a kovásztalan kenyeret. Kíváncsi vagyok, hogy csak megmutatja, elmagyarázza vagy talán megtöri és ki is osztja közöttük, akiket, mintegy meghazudtolva, vagy éppen igazolva magát rendszerint „feledékeny kiselefántoknak” nevez, akiket már nyolc-tíz éves korukban ilyen kérdésekkel tisztel meg: „Ha te farizeus lennél, hogyan imádkoznál?”, „Lehet-e bűnük ilyen gyerekeknek, mint ti?”

József atya könyvei között sok a szépirodalom, köztük Váci, Tamási, Ady, *József és testvérei*, de ott van *A család jogi kézikönyve* és pszichológiai szakkönyvek is találhatóak. Tizenkét éve szentelték pap-pá. Példaképe Balogh Tünde, egyik ministránsa. Különösen a gyengéket szereti, azokat, akiket csúfolnak.

Asztalos atyát így jellemezte Sanyi atya: „Sajátos lelkisége van. Büttyköli a filmjeit, a diáit, mintha ez lenne az élete értelme, pedig

fordítva igaz: értelme van az életének.” Szegény sorból származik, akár Vonó Márton, Nagyhajtás hivatalból első embere. Ízes a beszéde, de jó néhány „oké” is belekeveredik. Örül, hogy a pápa terepjára cserélte a Lincolnját. Idegesíti és örvendezteti is „a meglehetősen vásáriás Lourdes és az őszinte Taizé” ellentéte. Taizé a meghatározó élmény számára: „ősz fejjel, pap létemre szégyelltem magam, hogy én nem tudok úgy imádkozni, mint ott a lezser szerelésű fiatalok. Próbálok ebből valamit itthon is megmutatni, legalább diaképeken. Nem szeretem a verses imákat, utálom, ha azt hallom, hogy ezt egy hívő nem kérdezheti meg. Sok mindent még nem sikerült itt megértetnem híveimmel, például azt, hogy nem lehet önző módon karácsonyt ünnepelni. Még a kántorom és a sekrestyésem is meglepődött, amikor megrendeztem itt, a plébánián az első közösségi karácsonyt.” Sanyi atyával együtt belépett a Népfront-klubba, ahol azóta rendszeresen vetített képes előadásokat tart. Nézem az „opuszokat”, ilyenek is találhatók köztük, mint az Evolúció-revolúció című, rockzenére. Az ötvenes években felirat jelent meg az ablakán: „A legreakciósabb, akasszátok fel”. Most hatvannégy éves. Ötkor kel, még éjfélkor sincsen ágyban. Ő is Nagyhajtás kevés számú tornyainak egyike.

Szegény az eklézsia?

(Dorog környéki katolikus egyházközségek napjainkban)

„Szegény az eklézsia, maga harangozik a pap”, tartja a közmondás. Mára már csak áttételesen érvényes, hiszen éppen a gazdagabb plébániákon szólal meg gombnyomásra a harang. Bizony, manapság a papszerep sok helyen nem találkozik komplementer szerepekkel, a pap sok helyen szinte egymaga áll az elvilágiasodás, a közömbösödés, az elidegenedés ellenszelében lepusztuló, formájukat veszítő, „közösségtelenülő” községeinkben. A közmondás tehát így módosulhat: „Szegény az eklézsia, mert hiába harangozik a pap”. Lesznek-e elegendő harangszóra figyelők, harangozók és harangöntők a negyvenévi sivatagi vándorlás után? Átvészelték-e a nehéz időket az egyházközségek vagy közben leépültek? Használható-e a sokak által visszasírt múltból származó muníció vagy – ahogy azt a második vatikáni zsinat kívánja – az „idők jeleire” figyelve meg kell újulniuk? Lesz-e a régi és új tőkéken termő új borhoz új tömlő? Az Országos Közművelődési Központ és az Országos Lelkipásztori Intézet közös kutatása keretében tucatnyi Dorog környéki (jellegzetesen katolikus vidék!) katolikus egyházközség – Csolnok, Dág, Dömös, Epöl, Gyermely, Kesztlőc, Leányvár, Máriahalom, Piliscsév, Pilismarót, Pilisszentlélek, Sárisáp, Szomor, Tokod, Úny – életét tanulmányoztam munkatársaimmal (Gyertyánági Endrével, Kutas Gyulával, Mohay Tamással, Török Zsuzsával és Váradi Mónikával), most ebből rajzolok vázlatos áttekintő térképet az *egyházközségek életéről*. Valamennyien közel vannak mindkét központhoz, Budapesthez és Esztergomhoz, de mennyire vannak közel a közhöz? Mennyiben *községek* ezek az egyházközségek?

Hatókör

1965-ben egy nemzetközi összehasonlító vizsgálat adatai szerint a lengyelországi Torunban a 15–69 éves lakosság 39, félszáz USA-beli városban 29, féltucat francia városban 24, Lima-Callaoban 22 százaléka, a Magyarországot képviselő Győrben 7 százaléka vett részt a *vasárnapi istentiszteleten*, a jugoszláviai, a csehszlovákiai, az NDK-beli, a szovjet és bolgár városban viszont csak 3,4–0 százaléka az ottlakóknak. A 6 évesnél idősebb magyarországi katolikusoknak 8,8 százaléka vett részt 1985-ben szentmisén egy átlagos vasárnapon (az esztergomi egyházmegyében 9 százalék). Ez az arány az általunk megfigyelt településeken 6 és 35 százalék között van, a legalacsonyabb Tokodon, Csolnokon, Sárisápon és Szomoron, a legmagasabb Epölön és Pilisszentléleken. Elsőre úgy tűnik, minél kisebb és elzártabb községről van szó, annál nagyobb a „templomos emberek” aránya, az alaposabb vizsgálódás azonban más tényezőkre is fényt derít. Az említett négy településen nem csupán az *elvilágiasodás* volt a legerősebb, hanem – politikai szempontból kiemelt fontosságú bányásztelepülésekről lévén szó – az *elvallástalanítás* is. Ezek a százalékarányok 120–500 „mishallgatót” jelentenek. Hogy csupán „hallgatókat” vagy valódi résztvevőket is, arról később esik majd szó. Három település kivételével az *éjjeli misén* résztvevők aránya másfélszer-kétszer akkora, mint az átlagos vasárnapi misén résztvevőké. Az *egyházi adót* fizető családok aránya szintén másfél-kétszerese a vasárnapokon rendszeresen templomba járóknak.

11–30 *keresztelést* regisztrálnak az anyakönyvek: ez a katolikusként számon tartott lakosság 0,4–1,7 százaléka. Legkevesebb ugyanott, ahol a legkevesebb „templomos”. Hasonlóképpen alakul az elsőáldozók 0,4 és 2,3 közötti aránya, amely a korosztályhoz tartozó katolikusok 40–95 százalékát jelenti. Pontos adatokat nem ismerve is állíthatom, hogy – bár itt a mutatók mindenben az országos átlag felett vannak – erre a vidékre is áll, ami országosan: a megkereszteltekhez képest jóval kisebb az elsőáldozók, hozzájuk képest pedig még kisebb a felsőtagozatban hittanra járók és a bér málközők, öhozájuk képest még kevesebb a továbbra is templomba járók aránya. 1989-ben 1–13 *egyházi esküvő* volt ezeken a településeken. Pilismaróton az utóbbi években állandó, a többi helyen erősen vagy gyengébben, de állandóan csökkenő a templomban házasságot kötők aránya, s a csökkenés aránya erősebb, mint a lakosság elöregedése-

nek aránya. Jóval nagyobb arányban szavaznak Isten, a vallás, a vallási közösség és/vagy a szokások mellett a *temetések* arányai: ez 3 és 12 százalék között van. Legkevesebb ugyanazokban a közösségekben, ahol a legtöbbeket sikerült a templomtól „elszoktatni” vagy elijeszteni.

Fontos mutató még a *hittanosok* száma és aránya. Számuk 41 és 350 között van, ami a templomba járók 30–60 százalékának felelne meg, ha mindegyik hittanos rendszeresen járna misére, ami a legritkább, mindenütt található 5–10 százaléknyi „hézag”. Ifjúsági hittan (középiskolás korúaknak és idősebbeknek) a vizsgált települések kétharmadában van, ami viszont jóval kedvezőbb arány, mint ugyanez országosan.

Papok és munkatársaik

A *papok* közül ketten hetvenen felüliek, ketten 51–60, ketten 41–50, ketten 31–40 évesek, egy pedig 25 és 30 közötti, ami – figyelembe véve azt a tényt, hogy a római katolikus papság fele Magyarországon az állami szempontból érvényes 60 éves nyugdíjkorhatár felett van –, ismét csak az átlagosnál kedvezőbb helyzetet jelent. Két egyházközség kivételével egyetlen klerikus működik a plébánián, a kivételt jelentő helyeken nagyon idős nyugdíjas pap segít be, ez csak egy-két misét, esetenkénti gyóntatást jelent. Négyen két falut látnak el, közülük ketten két plébániát. *Fizetett világi munkatársa* a tizenegy közül hat papnak van (kántor, hitoktató, sekrestyés), egynél több háromnak. Komoly munkát rendszeresen *ingyen vagy csekély juttatásért végző munkatársa* kilenc papnak van, kettőnél több ötnek. Státusban lévő *kántor* három, *tiszteletdíjas* egy, státusban lévő *hitoktató* négy, *tiszteletdíjas* egy helyen van. Diakónus segíti az epöli plébánost, igeliturgiát is tart Leányváron egy civil munkatárs, a sárisápi és tokodi egyházközségben pedig civil áldoztató működik. Társadalmi munkás segít az *adminisztrációban* öt helyen. Ezt a kört egészítik ki a takarítók és a templomdíszítők, az előénekesek, a gitárosok, valamint a karbantartó és felújítómunkát végzők. Mindenek ellenére nem ritka a templomtetőn cserepező, villanyt szerelő, szervezőmenedzselő, könyvet terjesztő, cserkészcsapatot irányító, pásztorjátékot betanító, sekrestyéskedő és maga harangozó pap, ami az egyházközség közösségi jellegének gyenge színvonalát jelzi.

Hitélet és liturgia

A *hitélet minőségéről* (mélységéről) már a *hétköznapi misét látogatók* 3–20 százalékos aránya is elárul valamit. (Ez az arány az íratott miséken lényegesen nagyobb lehet.) Az a tény viszont, hogy a legkisebb arányú templomba járással jellemezhető Sárísápon a legmagasabb a hétköznapiakon is misére járók aránya, arról tanúskodik, hogy a vallásosság mennyiségi és minőségi mutatói nincsenek egyértelműen egyenes arányban. A *rózsafüzér-ájtatosságokon* résztvevők aránya a vasárnapi templomba járók 3–25 százaléka. Ez már nem csupán az egyéni jámborság különböző mértékéről tanúskodik, hanem a közösség erejéről is, hiszen ezeknek a szertartásoknak a szervezésében a legtöbb helyen a rózsafüzér-társaságok vállalják a komolyabb részt.

A *gyónók* száma és aránya – miként országosan is – a legtöbb helyen csökkenőben van. Az egyéb bűnbánati formákat és szertartásokat a papok itt sem szorgalmazzák. Egyetlen helyen tapasztalható ellenkező tendencia: Sárísápon, ahol, úgy tűnik, kevesebben, de mélyebben élük meg hitüket. Itt bizonyára motiváló erő volt a kitaró kisebbségre nehezedő politikai nyomás, ám legalább ilyen fontos tényező Rédei József plébános karizmatikus személyisége. Sárísápon a férfiak aránya is eléggé magas a gyónók között, másutt az idősek, a nők és a gyerekek körében jóval nagyobb az arányuk, mint a többi rétegben. A gyónók többsége az ünnepek előtt teszi rendbe magát, Epölön húsvétkor szinte kivétel nélkül mindenki. Több helyen eléggé rendszeresen gyónnak a hittanosok. Szomorón Török Imre megszüntette a gyóntatószéket, maga mellé ülteti a lelküket rendbe tenni szándékozókat. Ami a *mércéket* illeti, ezek, ha nem is nagyon térnek el – és ebben szerepe van a Rédei József körül kialakuló papi közösségnek is –, természetesen különbözőek. Több helyen például nem szabnak semmiféle feltételt keresztelekor, másutt a vallásos nevelés komoly ígéretét igénylik, ismét másutt egyházi házasságban élő szülőket és/vagy keresztszülőket követelnek. Hasonló jellegű és mértékű eltérések tapasztalhatók az elsőáldozás és a bér málk ozás esetében is. Az általános iskolába járóknak nagyobb része a legtöbb helyen meg van kereszteleve. A kivétel Sárísáp, ahol a törzsökös párttagok rátelepedtek az élet minden területére. 1989-ben azonban már tucatnyi „érdeklődő” járt hittanra, akik közül hatot kereszteleve meg a plébános, és természetesen itt is akadnak, akik házasságkötésük előtt keresz-

telkednek meg. A házasságkötést minimum három vagy négy helyen azonban 4–5 alkalommal történő jegyesoktatás kell megelőzze.

A hagyományos liturgiákon (misék, szentségek kiszolgáltatás, húsvéti szertartások, litániák, úrnapi körmenet, rózsafüzér-ájtatosságok, Balázs-áldás) kívül ezen a vidéken eléggé sokféle *ritkább szertartás*, illetőleg szertartást kiegészítő *szokás* vagy *művészi alkotás* fordul elő. Pilisszentléleken és Dágon rendszeresen nászmise keretében tartják az esküvőket. Csaknem mindenütt rendeznek karácsonyi misztériumjátékot, öt helyen éneklük húsvétkor a passiót, Kesztlöcön szlovákul is (nagy-pénteken). A 14 helység közül nyolcban dívik a ház- és lakásszentelés, de három helyen már csak az új házak szentelését kérik. Még, illetve már néhány helyen van barka- (Szomor, Gyermely), jánosnapi bor- (Sárisáp, Máriahalom), gyertya- (Sárisáp, Tokod, Epöl), étel- (Piliscsév), búza- (Piliscsév, Pilismarót, Kesztlöc, Csolnok), határszentelés (Sárisáp) és terménymegáldás (Sárisáp, Tokod, Epöl), Pilisszentléleken még megtartják a lábmosást, Piliscséven már nem, mert a plébános konfliktusba került a képviselő-testületi tagokkal, s ez esetben képmutatásnak érezte volna ezt a jelképes cselekedetet, ugyanis az ő lábukat szokta ilyenkor megmosni. Dágon bűnbánati liturgiát tartanak gyerekeknek, itt és Epölön rendszeresen van gitáros mise fiataloknak. Pilisszentléleken rendszeresen megújítják a Szűzanyával kötött szövetséget a Schönstadt-mozgalom keretében, és van itt még szerdai Szent József-litánia és karácsonyi vigília-mise is. Kesztlöcön Borbála-napi misét mondanak, december 30-án pedig ünnepélyes misét a szovjet hadifogságba hurcoltakért. A legtöbb helyen még fényes ünnep a templom búcsúja, Dágon ez egyben a jubiláló házaspárok megünneplésének alkalma is.

Az *úrnapi körmenetet* máig nagy ceremóniával ünneplik Csolnokon, Pilismaróton, Máriahalmon és Piliscséven. Lombsátrat és virág-szőnyeget készítenek. Máriahalmon a négy „sátoros háznál” tárolják az oltárt és a hozzá való kellékeket ősidők óta. (A négy sátor különböző színű és négy énekpaszus tartozik hozzá.) Pilismaróton a körmenet előtti nap a férfiak mennek lombokért, s ez nagy felhajtással és vidámsággal történik.

Ünnepi külsőségek között, újfajta szertartásokkal kiegészítve tartják meg több helyen az *elsőáldozást*. A legtöbb helyen a szertartást, szeretetlakoma követi, külön a gyerekeknek és a felnőtteknek. Piliscsévre ilyenkor Pestről gitárosok érkeznek, Dágon a szülők szegfűt kapnak a gyerekeiktől, a gyerekek pedig a plébánostól könyvet és

kerámia-emblémát ajándékba. Sárísápon a náluk kisebbek és nagyobbak köszöntik az elsőáldozókat, akik meg szüleiknek mondanak köszönetet. Pilismaróton és Dömösön az előző évi elsőáldozók vezetik be virágszőnyegen az ünnepelteket, akik lelki testvért választanak az idősebbek közül. Máriahalmon Kardos Mihály maga esztergálta gyertyatartóval ajándékozza meg elsőáldozó híveit.

Egy hely kivételével mindenütt van nagyheti háromnapos *lelki-gyakorlat*, Csolnokon, Kesztlőcön, Szomoron és Epölön adventben is. A *zarándoklatokat* több helyen a hívek szervezik, másutt papjuk is velük tart, Pilismaróton és Máriahalmon külföldre is. A szertartásokba a *hívek* még csak mérsékelten kapcsolódnak be. Az olvasmányokat majdnem mindenütt a hívek – legtöbb helyen gyerekek és fiatalok – olvassák fel, a rózsafüzér-ájtatosságokat több helyen a rózsafüzér-társulatok irányítják, Sárísápon azonban – ami ritkaság – fiatalok vezetik mind a litániát, mind a rózsafüzér-ájtatosságot. Ugyancsak ritka – az éneken és az orgonajátékon kívül – a szertartásoknak művészi alkotásokkal történő gazdagítása. Epölön hangzik el áldozás után egy-egy vers.

Hitre nevelés

A legtöbb helyen elsősorban a hagyományos *hitoktatás* formáiban történik. Dágon, Piliscséven és Leányváron általános iskolai osztályonként vannak csoportok. (Igaz, civil hitoktatók segítik papjukat.) Négy helyen felsőben már csak két csoport, négy helyen két-két osztály van összevonva. Sárísápon, Pilismaróton, Dömösön, Csolnokon és Epölön van *ifjúsági hittan*. Ez pedig azt jelenti, hogy ebből a szempontból is kedvezőbb a helyzet ebben a régióban az országos átlagnál. Sárísápon – ahol a vasárnapi miséken összesen 200-an vesznek csak részt – 25 ifjúsági hittanos van: egyetemista, szakmunkástanuló és már négy dolgozó fiatal is van köztük. Kéthetenként ők foglalkoznak a kisebbekkel, vetélkedőket szerveznek nekik, kirándulnak velük. Jelentős arányú lemorzsolódás évközben csak Kesztlőcön van, Sárísápon pedig még gyarapodás is: az érdeklődőkből. Nemcsak erre a régióra, hanem a magyarországi falvakra általában jellemző, hogy *felnőtt hittan* egyetlen helyen sincsen. Igaz, Piliscséven és Szomoron már próbálkoztak vele, de nem sikerült a meghonosítása. Így aztán a *jegyesoktatás* az az alkalom, amikor a felnőttek

bepótolhatják az elmulasztottakat, ez viszont több helyen azt eredményezi, hogy nem esik elég szó magáról a házasságról, a társkapcsolatról, a szerelemről, a gyerekevelésről. Ebben a régióban több helyen jóval színvonalasabb a jegyesoktatás, mint másutt, ugyanis Rédei József (Sárisápon), Németh János (Piliscséven és Leányváron), Beer Miklós (Pilismaróton és Dömösön), Feldhoffer Antal (Epölön), Török Imre (Szomorón és Gyermelyen) érdemben foglalkozik a házassággal, a családtervezéssel, a gyermekneveléssel, a társas kapcsolat lélektanával, buktatóival, az otthonteremtéssel és egyéb kérdésekkel. Gondoljunk bele, hány település van Magyarországon, ahol a házasságra készülők csupán ilyenfajta jegyeskurzusokon hallhatnának ilyen életbevágó kérdésekről.

Ami a hitoktatás *tartalmát, színvonalát és módját* (módszereit) illeti, régiókban is eléggé sokféle. Folyik iskolában és plébánián, sivar és otthonos helyeken, unalmasan és izgalmasan. A legtöbb helyen rajz, több helyen diakepek, ének és zene, Sárisápon, Máriahalmon és Tokodon filmek, Dágon és Epölön gitár kísérte ének, Máriahalmon művészettörténeti diagyűjtemény, természettudományi szemléltetés és kamarazene, féltucatnyi faluban (erről még lesz szó) színházlátogatás, Dágon, Pilismaróton, Máriahalmon, Csolnokon, Szomorón, Gyermelyen és Epölön kirándulás, Tokodon, Csolnokon és Epölön táborozás, Piliscséven és Tokodon külföldi utazás, Piliscséven, Máriahalmon, Szomorón és Epölön foci, Pilismaróton bibliai jelenetek dramatizálása, Sárisápon farsangi multság, Szomorón és Gyermelyen kötélhúzás egészíti ki a tanulást. A „műfajok” listája nem teljes, ilyenek maradtak még ki: „a tízperces szünetben az atya fejénáll”. Az atya a 66 éves Török Imre (Szomor).

Az elmúlt évekig mindez többé-kevésbé erős ellenszélben történt. „Korábban itt csak gúny tárgya volt minden, ami a vallással összefüggött. Elődömnök jócskán volt konfliktusa az igazgatóval. Nekem már – egy éve vagyok itt – nincs, sőt együttműködni is kész már az iskola”, mondja a csolnoki plébános. Ez ma eléggé tipikus, kivéve az együttműködési készséget, amire a választások előtt azért még kevés példa volt ebben a régióban is. Dágon azelőtt, azaz nem is olyan régen, rendre a hittan napjára tették a sportrendezvényeket, s a régi igazgató azzal fenyegette a hittanosokat, hogy nem ajánlja őket továbbtanulásra. Piliscséven a bérmlás után próbálták lebeszélni a fiatalokat a hittanra járásról. Pilisszentléleken a hatvanas években először az volt a probléma – meséli Szeifert Ferenc –, hogy a gye-

rekek 85 százaléka be volt írva hittanra (ami egy olyan faluban, ahol csak néhány iskolás gyerek jár, egyáltalán nem meglepő). Az igazgatót felelősségre vonták, mire ő hittanellenes hadjáratba kezdett. A plébános azt tanácsolta a szülőknek, ne írássák be a gyerekeket hittanra, majd a templomban tart nekik „illegális” hittanórákat. Így is történt, csakhogy a következő évi statisztika felettébb gyanús lett. Erre megjelent a megyei párttitkár, majd hívták a plébánost az Állami Egyházügyi Hivatalba: végül, mivel ennél kisebb falu már nem akadt, maradhatott a plébános. A helyi párttitkárral nem volt gond, a színpalak mögött egyetértésben volt a pappal, hiszen felesége is templomba járt. Ezért sem voltak itt 1977 óta különösebb konfliktusok. Kesztlöcön viszont a párttitkár jelentgette fel a plébánost, aztán a múlt évben egy csapásra megszűnt a zargatás, s a vezetőség hirtelenjében igen készségessé vált. Sárísápon volt a legnehezebb a pap és a hittanosok helyzete. Itt a tanárok is csatlakoztak a hittanellenes hadjáratához. Nap mint nap gúnyolódtak a hittanos gyerekekkel, s minden új tanár kipróbálta erejét rajtuk.

Kultúra

Régióink katolikus egyházközségeinek kultúraközvetítő tevékenységéről már esett szó, nemcsak az előző fejezetben, hanem a liturgiával foglalkozóban is, amelyben az olvasó érezkelhette a *kultúra és a kultusz* bensőséges kapcsolatát. Visszatérve a liturgiához kapcsolódó kultúraközvetítéshez, a templomi *énekkarokról*, illetve azok hiányáról kell említést tenni. Máriahalmon ugyan már szerveződik egy, nagyobb gyerekekből álló kamarazenekar (a polihisztor plébános, Kardos Mihály készíti a dallamok transzponálását), a templomi kórust azonban már (még?) csak előénekesek pótolják, s csak húsvétkor áll össze a passió-énekkar, akárcsak Csolnokon és Pilismaróton. Pilisszentléleken a pávakör énekel a templomban, s hogy a tyúk vagy a tojás volt-e előbb, vagyis, hogy a pávakör nem éppen templomi énekesekből alakult-e, azt – mint az országban több helyen – ebben az esetben sem könnyű eldönteni. Dágon gyerekkórus énekel, Piliscsén viszont fellépésekre is vállalkozó felnőtt vegyeskar. Alkalmi *hangversenyeket* tartanak a templomban vendég együttesek, Piliscsén és Pilismaróton énekkarok, Tokodon gitáros énekesek.

Ami a liturgiához nem szorosan kötődő kulturális eseményeket illeti, ezek száma és választéka még akkor is szegényesnek mondható, ha a faluban ezenkívül alig regisztrálható egyéb „kulturális megmozdulás”. Tucatnyi község (köztük régiókból Dág, Sárísáp, Epöl, Szomor, Tokod) szervez Budapestre közös *színházlátogatást* gyerekeknek és felnőtteknek. Ilyenkor megvesznek egy-egy telt házat, előtte pedig közös misén vesznek részt a Rózsák terén, rendkívül ünnepélyes keretek között, csaknem ezer áldozóval. A helybéli színjátszás a néhány helyen megmaradó (Sárísáp, Szomor), illetve újrainduló (Pilismarót, Leányvár; itt német nyelvű) *betlehemezésre* szorítkozik. Akad azért itt-ott egyéb is: Pilismaróton irodalmi estek, Epölön verses összeállítások (anyák napján és halottak napján), diameditációk és ismeretterjesztő előadások (például a pápaság történetéről), Pilismaróton filmvetítés, Dágon és Epölön vallási tárgyú diavetítések.

Több helyen ösztöngzik a papok a *nemzetiségi kultúra* életben tartását. Máriahalmon Kardos Mihály német nyelvű liturgiával is szorgalmazza a nyelvtanulást, a pilisszentléleki Szeifert Ferenc pedig a hívek kedvéért megtanult szlovákul.

Csaknem minden helyen foglalkoznak — általában a papok — *könyv- és lapterjesztéssel*. Az *Új Embert* a templomba járó hívek 40–50 százaléka járátja vagy vásárolja. Legnagyobb arányban Sárísápon, Pilismaróton és Szomoron, ami ismét csak arra bizonyíték, hogy néhány helyen komoly esély van egy minőségi megújulásra. A hetilapon kívül számottevő arányban alig-alig fordulnak elő más lapok, csak néhány *Igen*, *Zászlónk*, *Vigilia*, *Aranyág* és *Cserkészújság*. Az, hogy Szomoron 11 példányban jár a *Teológia*, legalább olyan csodának tekinthető, mint a falu fejen állni képes ősz hajú plébánosa. Könyvterjesztés mindegyik plébánián folyik, néhány helyen kevés fajta (csak a *Ben-Hur*-típusú művek), másutt többféle (köztük nem színvonalas) könyv. Több helyen – így például Szomoron – a plébános könyveket ajándékoz híveinek.

A legtöbb plébánián kétféle *könyvtár* (pontosabban: könyvgyűjtemény) is van, az egyik a plébánia saját tulajdona (200–500 kötet, köztük több helyen is 17. és 18. századi könyvek is), a másik (több esetben az előbbinél jóval nagyobb) a plébános saját könyvgyűjteménye. Nem egy esetben inkább az utóbbi használható a közösség számára.

Tanulnak-e holtig a jó papok ebben a régióban? Nemigen. Először is azért nem, mert hullafáradtak, másodszor is olyasmiket kénytelenek megtanulni, mint templomtatarozás, anyagbeszerzés, munkaszervezés. Maradék idejükben készülnek a hittanórákra és a szentbeszédre (néhányuk valóságos remekművekkel), másra – *tudományra és művészetre* – már nemigen jut idő. Akadnak mégis kivételek: a piliscsévi plébános hittudományt, a pilismaróti filozófiát oktat Esztergomban, a pilisszentléleki egyháztörténeti kutatásokkal, a máriahalmi Teilhard de Chardin életművével, csillagászáttal, geológiával, biológiával, falutörténettel és számítógépes programozással foglalkozik. A művészetekre már alig jut energia: a pilismaróti plébános fotózik és zenél, a máriahalmi fafaragásokat készít és hangszerel.

Közösség

A közösségek általában közösségekből erednek. Akad-e régióknak egyházközségein belül élő, tehát éltető közösség, kovásza az eklézsia-nak? Lehetnének közösségek a *képviselő-testületek* is, ám régióinkban sem igen azok. Még a legjobban, az igazi munkaközösségeként működő pilis-szentléleki, pilismaróti és epöli testületek sem igazi kisközségek, még talán a havonta ülésező sárisápi testület sem. A többiek közül egy évente hatszor, négy négyszer, kettő kétszer, egy egyszer jön össze. Pilismaróton a testület legaktívabbjaiból alakult tanács hetente jön össze, de még ez sem nevezhető igazi kisközségnek. Ennyiben *testületek*, de mennyiben *képviselőtestületek*? Még kevésbé, hiszen a tizennégy testület közül hétben csupán férfiak találhatók, míg a templomokban többségben nők. Az indok: ez (vagyis a férfialalom) a hagyomány. Három testületben csak nyugdíjaskorúak találhatók, és a többi testület átlagéletkora is eléggé magas, ez azonban nem csupán a fiatalabbak érdektelenségével, hanem éppen azok érdekeinek védelmével is magyarázható, hiszen jó néhány helyen eléggé kellemetlen következményekkel járt volna ilyen funkciót vállalni nyugdíjaskor előtt. A sárisápi, pilismaróti, máriahalmi, csolnoki és epöli testületekben fiatalok is, a pilisszentléleki, pilismaróti, csolnoki, szomori és gyermelyi testületekben nők is (sőt a szomori tagjainak fele nő!), a tokodi, a szomori és a gyermelyi képviselők között diplomások is akadnak. Nem is olyan könnyű eldönteni, kik is ők:

örökölt tisztségeket viselők? funkciót halmozó tekintélyes polgárok? a nyüzsgöncök? a balekok? a legbátrabbak? presztízst jelentő szerepet vállalók? identitásukat így erősítők? a vallási elit képviselői? a leghűségesebbek? Többségükben van egy kicsi mindegyikből. Akadnak köztük a körmeneten baldachint vivők és passiót éneklők, de szép számmal misét elbliccelők is. Akad, aki látástól vakulásig dolgozik a templomtatarozáson, de el nem menne a plébános által ajánlott lelkigyakorlatra, részt nem venne a meghirdetett felnőtt hittanon.

Fontos ismérve egy közösségnek, hogy *hogyan gondoskodik elszettjeiről*. Akad Magyarországon szép számmal olyan plébánia, ahol kijelentik, nálunk azért nem működik karitás, mert nincsenek szegények. Két helyen régiókba sem működik karitás, s több helyen ez csupán a Szent Antal-persely bevételének a szétosztásából áll. Sárísápon, Dömösön és Pilismaróton szegényebb családokat, nagy-családosokat és cigányokat segítenek, Gyermelyen erdélyi menekülteket, Keszölcön özvegyeket. Pilisszentléleken – ahol a karitás-munkát teljesen öntevékenyen végzik a hívek – ünnepeken öregeket és gyermekeket ajándékoznak meg. Egy lánc erősségét a leggyengébb láncszemen kell mérni: ezért van jelentős szerepe a *betegek meglátogatásának*. Ez ebben a régióban is elsősorban a papok feladata. Vannak, akik csak a nagyobb ünnepek előtt, akadnak, akik minden első pénteken, és olyanok is, akik rendszeresen látogatják betegeiket. Rédei József Sárísápon ünnepek előtt minden beteget meglátogat, első pénteken azokat, akik igénylik, többeket rendszeresen. Hívás nélkül is megy, ahova tudja, hogy kell. A törzsökös párttagokat is felkeresi, ha megtudja, hogy nagyon rosszul vagy halálukon vannak. Egy kivétellel valamennyien örültek, de annak ellenére sem volt egyházi temetés, hogy – természetesen beleegyezésükkel – szentségekkel haltak meg, mert családtagjaik és munkatársaik megakadályozták.

Ministránsok mindenütt akadnak, néhol szép számmal fiúk is, másutt csak lányok. *Rózsafüzér-társulat* is csaknem minden helyen működik, több-kevesebb intenzitással. Némelyek tagjai önállóan végzik a rózsafüzér-ájtatosságot, másutt a templom díszítését is ők vállalják fel.

Kisközösségek még eléggé ritkák erre felé, de azért már akadnak: Pilismaróton cserkészcsapat, Sárísápon egy ifjúsági bázisközösség, Pilisszentléleken a plébános beindította pávakör és a Schönstadt-mozgalom leányközössége (amely rendkívül aktívan vesz részt az

egyházközség életében: adventi vásár, összejövetelek gyerekeknek és öregeknek).

Mi van még? A *zarándoklatok*, amelyek ma már inkább busz-kirándulások (nem egyszer külföldre). Mindenesetre jó alkalmak a közösségszövődésre. A *családlátogatások* Szomoron: Török Imre édesapjuk névnapján meglátogatja hittanosit, s ilyenkor könyvet visz ajándékba. Van aztán még *családi hétvége* Pilismaróton, egy-egy hittanos csoporthoz tartozó gyerekek szüleivel. Legtöbb talán Epölön, ahol Feldhoffer Antal *majálist* szervez a hittanosok szüleinek, szilveszteri és farsangi *mulatságot* az ifjúságnak, külön programokat a házásoknak és az öregeknek.

Kapcsolatok, tervek

Jelentősen javult az egyházközségek kapcsolata a *falvak vezetőivel*, ám elsősorban a legutolsó évben. Ez azonban ma még több helyen nem jelent mást, mint azt, hogy békében hagyják a vallási közösséget. Érdemi *jelenlét a helyi társadalomban*: ez ma még csak többkevesebb lehetőség. Ma – a választások előtti hónapokban – az egyik fél sem igen tudja, hogy hogyan viselkedjen. (Mintha a „világi fél” lenne mégis nagyobb zavarban.) Jellemző eset a dági: 1986-ban a templom felszentelésének 160. éves évfordulóján az egyházközség meghívta a tanácsi vezetést. A mise végére odajött a tanácselnök, de a tanácsitkár már a misén is ott volt. A díszebédre mindketten elmentek, s már ez is áttörésnek számított akkor errefelé. Talán Epölön járnak legelől. Az, hogy a plébános a helyi futbalcsapat erőssége, még lehetne véletlenszerű, ám hogy mégsem az, az annak köszönhető, hogy elődje, Molnár Alajos a kis falu helyi társadalmának volt oszlopa. Ezen a településen érvényesül legkövetkezetesebben a néhány helyen már megvalósuló elv: a plébánia teljesen nyitott, bármi-kor, bárkinek. Az epöliek, főleg a fiatalok, élnek is a lehetőséggel.

Az egyházközségek tehát még csak nagyon *óvatosan nyitnak*, de azért már vannak errefelé olyan kezdeményezések, amelyek még országos viszonylatban eléggé ritkák: tucatnyi egyházközség tagjainak közös színházlátogatása, az esperesi kerület hittanositainak akadályversenye, a régió képviselő-testületeinek összejövetelei, papjainak rendszeres baráti találkozója és műhelymunkája.

Nem közömbös a *papok egyházi és világi közéleti szerepe* sem az egyházközségi élet szempontjából, hiszen élményeik „begyűrűzhetnek” az egyházközség életébe. Rédei József a papi egységmozgalom elnöke, Szeifert Ferenc a Nemzetiségi Etnikai Kollégium tagja, Beer Miklós és Németh János a papképzésben vesznek részt.

Új szint jelent az egyházközségek életében a *külföldi kapcsolat*, ami eddig csak gyanakvás tárgya lehetett. Máriaalom és Csolnok eklézsiaja – mindkét falunak jelentős arányú német lakossága van – NSZK-beli egyházközséggel tart kapcsolatot.

Ezek a településeken eléggé kevés a más felekezetű, ezért az egyházközségek többsége nem mérettethetett meg abból a szempontból, mennyire *ökumenikusak*. Mégis meg lehet említeni a Pilismaróton és Gyermelyen megrendezett ökumenikus imahetet, s azt is, hogy Piliscséven a reformátusok a katolikus hittanteremben tarthatják istentiszteleteiket.

A *terveket* jelentős mértékben meghatározza a közérzet és a *lehetőségek*, az egyház és a társadalom közérzete, az egyházközségek szubjektív és objektív lehetőségei. „A lakosság teljesen apolitikus, csalódott, bizalmatlan és gyanakvó”, sóhajtja az egyik, anyagiakban gyarapodó falu, plébánosa. Véleményével nem áll egyedül. „Az egyházi vezetéstől azt várom, hogy ne akadályozzon minket”, hallhatjuk több helyről is. Ugyanezt várják a legtöbben – egyelőre – az állami vezetéstől is. Akad, aki élesebben fogalmaz: „Az a baj, hogy nem egy ma is jelenlévő Krisztust állítunk az emberek elé, hanem egy középkori felfogásnak megfelelőt. Az emberek ma még nem reagálnak a szabadabb szelekre, van, aki fél, van, aki kényelmes”, így diagnosztizálja faluja közérzetét az a plébános, aki egyébként mindent megtesz azért, hogy földijeit gyökeret eresszenek saját községükben.

Nem csoda tehát, hogy a tervek még igen szerények, hogy csak néhány egyházközségben körvonalazódik az eklézsia jövője. Epölön a hatékony közösségformálás a cél (vagyis hát ennek a folytatása). Csolnokon – így együtt igencsak jelképes! – a betlehemezés és a lábmosság bevezetése. Sárísápon a plébános azt szeretné, ha kis létszámú, ám igen jó minőségű közösségének tagjai szétvinnék a hírt a faluban: semmi sincs még elveszve, pótolni lehet az elmúlt évtizedekben elmulasztottakat.

Ma, úgy tűnik, Pilisszentlélek jelenti a *reális utópiát*. Itt a falu középületeinek nagy részét az „Igazság és béke” nevű egyházi ala-

pítvány kívánja bérbe venni és üzemeltetni. Az induló tőkében a Dunabanknak is részesedése van, s a tanács is adott bele negyedmillió forintot. A tervek nagyszabásúak és átfogóak. Vendégszállás épül, zárandokok bázisa, átveszi az eklézsia a boltot és a kultúrházat is. A közeljövőben videovetítéseket, színjátszást, könyvtárat indítanak be. Gazdasági szakértő segíti munkájukat, és egy ide költöző asztalos is az alapítványnak fog dolgozni. Több erdélyi családnak kínál munkát az alapítvány. Olyan közösség körvonalazódik, amely egyszerre vallási, gazdasági és kulturális közösség, az egész társadalmat gazdagító, ám számára kihívást jelentő *kontraszt-társadalom* van itt kialakulóban.

Az elmúlt negyven év egyformán sújtotta a községet és az egyházközséget, s most válik világossá, hogy az egyiket ért sebek a másiknak is ártottak, hogy a Magyarországon egymást erősítő *elvilágiasodás és elvallástalanítás* „össznemzeti károkat” okoztak. Ezek az eklézsiák ebben a helyzetben egyfelől még eléggé szegények, szegénységük mégis gyarapíthatja az anyagilag gyarapodó, de önmagukat kizsákmányoló és lelkiileg elszegényedő környezetüket. Komoly tényezői lehetnének annak a *humán reformnak*, amely egyre inkább létszükségletnek látszik.

„Éljük a magunk befonnyadt szentségi életét”

(vegetáló plébániák)

A Vigilia „Hogyan lesz egyházközségből közösség?” c. sorozatában (amely az Új Emberben folytatódott) – nem titkoltuk – pozitív példaként kínálható eseteket mutattunk be, tehát korántsem az átlagot. Jogos a kérdés: mi van általában, és mi van az átlag alatt? Van-e valami a szentségszolgáltatáson kívül? És ha csak ez van, ennek milyen a minősége? Az igazán szélsőséges eseteket (akad belőlük is szép számmal) ezúttal mellőzöm. Nem szólok azokról a szétmálló és haldokló gyülekezetekről, amelyek látszólag az Isten háta mögött vannak, holott valójában a plébános (és felettesei) háta mögött. Azokról például, amelyek szenvedélybeteg (alkoholista, homoszexuális), hedonista (evő-ivó, utazgató, tévézgető, szoknyavadász) vagy erkölcstelen (karrierista, hedonista, korrupt, csaló) papnak kiszolgáltatva szenvednek, tehetetlenkednek vagy éppen falaznak. Ezúttal a *stagnáló, vegetáló, sorvadó egyházközségről* esik szó, amelyeket egy még viszonylag tűrhető helyzetű egyházközség plébánosa így jellemzett: „Éljük a magunk befonnyadt szentségi életét.”

„Nincs különösebb téma”

Ez a „kisebbségben – kisebbségi érzéssel”-típust egy nyírségi nagyközségben működő egyházközséggel ábrázolom. Ebben a faluban a papíron 860 fős (ebből 200–250 gyakorló) római katolikusság képviseli a kisebbséget a jóval több görög katolikus és a nem sokkal több reformáus mellett. A plébános csak 47 éves, de tízzel többnek néz ki; szorongó, tetyetotya (vagy csak kényelmes?) aggregény-típus. Úgy tűnik, a plébánossághoz egyetlen „karizmája” testsúlya. Két éve vezeti a plébániát, de régebben itt volt káplán, ennek ellenére úgy viselkedik, mintha csak tegnap érkezett volna. Úgy tűnik, nem csak a plébániaépületnek, hanem az egyházközségnek is a házvezetőnő a

parancsnoka. Legszívesebben ő tárgyalna a szociográfussal is, aki csak úgy tud négyszemközt beszélgetni a pappal, hogy elkíséri temetésre a filiába, (amelyekből három van, de ott „nincs sok dolog”, vasárnaponként is csak az egyik helyen misézik). Hamar kiderül, hogy mi az, ami van: naponta egy, szombaton és vasárnap két-két mise, négy hittanóra (de ebbe a házvezetőnő is besegít), kevés, csökkenő számú keresztelés, egyre kevesebb elsőáldozó, elég sok temetés (szentségekkel ellátva nagyon kevesen), féltucat esküvő, öt-hat évenként bérnálás. Van még egy 14 fős, nyugdíjas férfiakból és a házvezetőnőből álló képviselőtestület, de „nincs különösebb téma, ami miatt ülésezni kellene, mivel a templomot már renoválták, nincs itt most szükség semmilyen aktivitásra”, magyarázza a plébános. Van még egy ötszobás plébánia. A plébánosnak van egy saját skodája, videója, videokamerája, a plébániának viszont nincsen semmilyen saját eszköze, csak néhány régi könyv a plébániái könyvgyűjteményben, amit még nem volt ideje átnézni. Nincs ebben az egyházközségben: hirdetőtábla, énekkar, kézbeáldozás, rendszeresen ministráns, éjféli mise, 20 és 40 év közötti a templomban, ifjúsági és felnőtt hittan, jegyesoktatás, nagyheti lelkigyakorlat, karitás. Nincs kapcsolat a hittanos szülőkkel, az egyházi házasságot kötőkkel, semmiféle szervezettel. Nincs közösség, nincsenek tervek. Nincs élet. A görög katolikusokkal „jó a kapcsolat”, vagyis „nincsen semmi probléma”. A templom – a tolvajok miatt – a misék idejének kivételével állandóan zárva van. Hozzátehetjük: természetesen.

„Lassacskán, apránként”

A „befékezett”-típust egy zalai kis falu plébániájával jelenítem meg. Öt filia tartozik hozzá. A kipusztuló, zömmel öregek lakta kicsiny falvak közül csak kettőben van vasárnapi mise, felváltva kéthetenként. Pedig itt is, másutt is lenne még igény. Az egyik faluban eddig egy magánháznál volt mise, de amikor ez a család kihalt, megszűntek a misék azzal, hogy „nincs hol”, pedig lett volna. A 46 éves „maga harangozik”-típusú pap kényelmes, megfontolt, zárkózott természetű. Békepap volt. Szívbetegséggel bajlódik. Fő törekvése: munkáját a legszükségesebbre csökkenteni. Beszélgetésünk (s egész életének) refrénje: „Csak lassacskán, apránként”. Lassacskán, apránként morzsolódik, hal el a hitélet ezen a vidéken. Nem csak őmiatta! Például

valamikor minden oltárnak volt felelőse a templom körüli családok asszonyai közül. Most már ez is a múlté. Az egyháztanácsnak itt a fele nő, s fiatal tagjai is vannak, ám csak évente egyszer jönnek össze a költségvetés megbeszélésére, s egyéb munkájuk az árkok kaszálásában, gyepűnyírásban merül ki. Karitász nincs, mert „az öregek gondozása nem az egyház feladata, hanem a Vöröskereszté”, segélyezés nincs, mert „ebben a faluban nincs rászoruló”. Van két 8–10 fős énekkar (többnyire nyugdíjas korúakból), feladatuk, hogy a miséken ők énekeljék a hívek helyett a népéneket. A plébános a családlátogatásokat is beszüntette, mert „az adószedés és a lakásszentelés nem fér össze lelki szempontból”. Ezért jelenleg egyiket sem csinálja. Estéit – mivel betegeskedik – pihenésre tartja fenn. Házszenelés nincs, mert „amikor láttam, hogy az orrom előtt csikordul a kulcs, s hogy a mérges kutyát a kapufélfához kötik, azt mondtam, nekem erre nincs szükségem, s leépítettem”. Az elődök idejében Szent Kristóf napján megáldották az autókat, ő ezt sem folytatja. Gyakran kéri imakönyvek, kegyeszerek megáldását, ezt pedig úgy oldja meg, hogy eladás előtt megáldja az egész áru-kollekciót. Zarándoklatot nem szervez, elmennek hívei más egyházközségekkel. A misztériumjátékot „abba kellett hagyni, mert egy ember ezt nem tudja csinálni”, sajtót nem terjeszt, mert nem „vacakol” vele. Ami a jövőt illeti: „Szép dolog a nagy akarás, de számolni kellene a reális kapacitásokkal. Itt még félnek az emberek, mert itt még sztálinizmus, kiskirálykodás van. Itt csak lassacskán, apránként lehet.”

A közeli kisvárosban már káplán is akad a 73 éves plébános mellett, akinek nagy kedve lenne – bár bal kézről ellát egy másik plébániát – a fiatalokkal foglalkozni, de ezt a kanonok úr minden erejével és eréjével akadályozza. A hitélet itt is takarékon van. Szó szerinti értelemben is: a misztériumjáték próbái közben (amelyet a káplán vezet) a kanonok úr lekapcsolja a villanyt a templomban, nem szerelteti be a hittanterembe a fűtést, a fényt mise közben is gyakran lekapcsolja. Az ifjúsági pasztoráció katasztrófális állapotban van. A papíron 3 000 katolikus közül mindössze négy-öt 20–30 éves jár templomba. Az őket mozgósító káplánokat főnökük sorban „elmarta” maga mellől. És a hitoktatásra jelentkező világiak sem jártak jobban. Egyelőre még sikerült megakadályozni az átlagosnál aktívabb hívei különféle kezdeményezését, elsősorban azt, hogy két közösséget indítsanak be az ifjúsági pasztoráció animálására. A vegyes felekezeti városban nincsen kapcsolat a protestánsokkal, annál inkább a külön-

böző szervekkel, főleg a rendszerváltás előtt volt ez így, ugyanis a kanonok úr nagy békepap hírében állt. A sipító hangjával a miséket szétsikoltozó, kissé félkegyelműnek tűnő kántornő egyben házvezetőnő is, akit hívei és paptársai egyszerűen „papnénak” neveznek, már csak azért is, mert mindig együtt járnak bevásárolni.

„Minek túlbuzogni, pluszban imádkozni?”

A „kispolgári-hagyományörző” típust megszemélyesítő egyházközség a fővárosi agglomeráció külső gyűrűjében egy város méretű nagyközségben található. Erről így mesél a képviselő-testület teológiai és hitoktatói tanfolyamot is végző vasutas tagja, aki a visszasírt előző plébános mellett ifjúsági közösséget vezetett, aki – mint a domonkos harmadrend és a karizmatikus mozgalom tagja – mi mást is akarna jobban, mint a hitélet fellendítését:

„Virágzó hitélet volt itt még négy évvel ezelőtt, persze, az akkori politikai körülményekhez képest. Az új plébános amíg lehetett, egyszerűen került a lelki élet témát. Pillanatok alatt leépítette a hittant, már a felsősök közül is alig járnak, és a 20–40 év közöttiek szinte teljesen eltűntek a templomból, pedig azt tapasztalom, egyre inkább nő az Isten iránti éhség községünkben. A hittant az ablak nélküli kis lyuk sekrestyében tartja, ahol rendre elájulnak a gyerekek. Vagy a levegőtleniségtől, vagy azoktól a kapitális blődségektől, amit tőle hallanak. A múltkor a 7–8 éveseknek azt mesélte, hogy egy kukában turkáló bácsi csecsemőhullát talált. De csak a horror, semmi erkölcsi tanulság. Van egy szép tanácsterem a plébánián, de oda csak a képviselő-testület járhat koccintgatni. Persze, hogy hívogattam az ifjúsági közösségbe. Végre rászánta magát, s eljött egy születésnap összejövetelre, amit körbeimádkozással kezdtünk el. Borzalmasan szenvedett, szakadt róla a víz, pedig a gyerekek ezúttal csak lazán imádkoztak. Annak ellenére, hogy én egy karizmatikus közösség tagja vagyok, az ifjúsági csoportban sosem erőltettem ezt a stílust, de hát a gyerekek megszerették az imádkozást. Olyan nagy baj ez? A plébi egészen kiakadt azon, hogy a gyerekek ilyeneket mondanak, hogy a „Szentlélek bennük él”, azon meg pláne, hogy saját szavaikkal imádkoznak. Mi az, hogy csak így „Helló, Jóisten”, hogy képze-

lik, hogy csak úgy levarázsolják a Jóistent közénk, morgolódott. Legközelebb már csak akkor lépett be az ajtón, amikor a szendvicsek előkerültek. Javasoljuk, indítsunk egy Biblia-kört felnőtteknek. Azt mondta, ezt civil nem vezetheti, ő meg nem ér rá. Le is tolt a képviselő-testület előtt, hogy mi a csudának még bibliázni is, nem elég a vasárnapi mise, a gyerekeknek meg miért nem elég jól érezni magukat, táncolni, minek még túlbuzogni, pluszban imádkozni. Megígérte, majd ő tart nekik hittant. Ebből persze semmi sem lett. A mi karizmatikus közösségünkről (az ifjúsági már kifűjt) azt híreszteli a faluban, hogy szekta vagyunk, pedig tagjai sűrögnek-forognak legtöbbit a templom körül. Ő csak szentségeket szolgáltat, teátrálisan prédikál Jézus Szent Szívéről, saját magát is megkönnyezi ilyenkor. A zarándoklat ma már úgy fest, hogy nagy nehezen előkészülődünk a borkatakombából, betántorgunk a templomba, s eléneklünk egy-két éneket. A Mária-zarándoklat pedig az igali fürdőben kötött ki. Egyre szárazabb és hidegebb lesz itt a hitélet, miközben egyre többen szomjaznak az igazit. Karizmatikus vagyok, nem bulányista, így csak imádkozom a jobbért, talán ezzel követek bünt, inkább fel kellene robbantani ezt az egészet, hiszen benne van a képviselő-testület szabályzatában is, hogy nekem kötelességem figyelmeztetni plébánosomat, ha elhanyagolja a hitéletet.”

„Az a fontos, hogy jól menjen a nagyüzem”

Itt minden van, és minden jól megy. Már az, ami szentségi szolgáltatás. Sőt még akad egy-két egyházzenei áhítat, cserkészcsapat, hittanverseny, beteglátogatás, triduum is. Nagy számok, kisebbfajta tömegek, fogy az Új Ember, s egy-két Igen és Zászlónk is, ha csak nincs rajta a plébániai indexen. Csak éppen igazi hitélet és közösség nincsen. Azért sem, mert igény sincs rá, csak a szolgáltatásokra. Igaz, igényfelkeltés sincs. Kezdeményezés sem igen van, fogékonyság sincs rá. Csak jól menjen a nagyüzem, csak szó ne érje a ház elejét. Az már más kérdés, hogy ez esetben a ház Isten háza. Itt a képviselő-testületben úriemberek vannak, akik a misére is elmennek, ahol persze a résztvevők többsége idősebb hölgy, ők azonban nem képviselnek, hanem takarítanak. Felbukkan ugyan néhány káplán, akik

mindenfélét kitalálnak, de ezek csak szárnybontogatások, s mire kibontották, már repülhetnek is tovább, s helyreáll a béke. Ez így persze roppant sematikus, a valóságban életesebb, például:

„A plébános úr fő erőssége a tatarozás, imád menedzselni és pénzt koldulni a hívektől. Mindegyik homíliája a pénz körül forog.” „Volt itt ezen felül nagyszerű ifjúsági élet, pedig elődje nem támogatta, csak tűrte, de ő teljesen elapasztotta. Csupán az ifi énekkart tartotta meg, azzal, hogy amíg énekelnek, nem fognak olyasmibe, ami szétrepeszi az »ügymenetet«.”

„A gyerekek oktatását fáradhatatlanul végzi a plébános atya, de órái unalmasak. Káplán atya a beteglátogatás specialistája, a gyerekekkel szemben gátlásos, bohócot csinálnak belőle. Mi, civilek tízen végeztünk hitoktatóit, nyolcan teológiát is, a hittanóráknak mégis csak egynegyedét tarthatjuk, pedig hitoktatói munkaközösséget is működtetünk, továbbképezzük magunkat.”

„Itt nem is olyan régen még 50 ministráns volt, most hálóval sem lehet ministránst fogni. Azért sem, mert csak dísznek kellenének. A bér málkózás feltétele éppen ezért 12 darab ministrálás. Szóval: üzleti alapon megy ez a szent nagyüzem.”

„A plébános atya csak spécizik és hobbizgat”

Sok egyházközség éppen azért vegetál, mert ott valami egész jó vagy nagyon jól megy. A pap rááll valamire, „spécizik” vagy „hobbizgat”, eközben megfeleldeznek az egészről. Jobbik eset, ha a helytörténetben vagy a diasorozatok gyártásában elmerülő pap engedi, hogy helyette csinálják aktív (zömmel civil) segítőtársak az egyházközséget. De ha ilyenek nincsenek vagy ha csatlakoznak a pap rögeszméjéhez, akkor előbb-utóbb lerobban az egyházközség. A specializálódás leggyakoribb irányai a következők: 1. építkezés, tatarozás, templomszépítés, műemlékmutogatás, 2. „kultúrkodás” (orgonahangverseny, irodalmi est, filmvetítés, útibeszámoló diavetítéssel), 3. lelki ingyenkedés (emelkedett lelki beszélgetések emelkedett emberekkel, spéci lelki gyakorlatok általában nem helybéli igényeseknek), 4. közéleti nyüzsgés, 5. technikai búvködés (szerelés, számítógépes szövegszerkesztővel bütykölés, videózás, hangosítás, elektrifikálás), 6. cserkészkedés, 7. tudományos kutatás, 8. szónoklás (készület a nagymiséken szólózásra, közösség helyett a *papsztár* – mint klerikus popsztár –

közönséget alakít), 8. gazdálkodás (méhészkedés, kertészkedés, szőlészgetés, borászat, nyulászat). És ez önkiteljesítés egyéb, olykor meglepően eredeti és szélsőséges formái.

És az összkép

1989–90 fordulóján egy Tomka Miklóssal közösen kigondolt szempontrendszer alapján 80 egyházközség működését vizsgáltam meg (az Országos Lelkipásztori Intézet és az Országos Közművelődési Központ közös kutatás keretében). A minta a magyarországi katolikus egyházközségeket szándékozta képviselni. (Ami reprezentativitását illeti: egy biztos, inkább az átlagosnál jobbak felé torzít.) Azt tapasztaltam, egyházközségeink igen sokfélék kincseikben, de még inkább azok nincseikben. A szorosabban vett *hitélet* az esetek egyharmadában kifejezetten gyengének mutatkozott, falun kétszerte nagyobb arányban, mint városon. Az általunk vizsgált egyházközségek felében hiányzott a *közösség*, s mindössze az esetek 10 százalékában lehetett az egyházközséget olyan közösségnek tekinteni, amelyben tagjai otthon érzik magukat, aktívan részt vesznek életében, különösen aktívak kisebb csoportjaik, jól és kezdeményezőn működik a képviselő-testület, számottevő a társadalmi munkás, a kisközségek bekapcsolódnak az egyházközség életébe. Ez az arány városon két és félszer akkora, mint falun. Az egyházközségek 40 százalékában jól érzékelhető *kultúra* (tudomány, ismeretterjesztés, művészet, művelődés) jelenléte a liturgiában, és a hitoktatásban, 10 százalékában pedig ennél szélesebb körben, az esetek felében viszont alig-alig.

Egy egyházközség sorsa természetesen korántsem csak *papjain* múlik, a lelkész mégis döntő tényező. Márpedig az általunk vizsgált plébániák 54 százalékában egyetlen pap működik, s ezek harmada 60 évesnél idősebb, de még a káplánok átlagéletkora is 40 felett van. A túlterheltségnél is feltűnőbb az *egyenlőtlen terhelés*. Erre csak egy példa: egyetlen pap lát el maximum egy világi segítővel olyan települést is, ahol 370, s olyat is, ahol 5000 hívővel számolnak. Ami a papok „időmérlegét” illeti, a legmeglepőbb az, hogy sokan négyszer-öttször annyi időt fordítanak, misézésre, hitoktatásra, készületre, imádkozásra, pihenésre, karitászra és bármire, mint sokan mások.

A *képviselő-testületek* messze lehetőségeik alatt működnek, vagyis vegetálnak, illetve „túlélnek”. 10 százalékuk teljesen passzív, mondhatni dermedt állapotban van, 50 százalékuk aktivitása pedig alig valami, mindössze 8 százalékuké nevezhető elfogadhatónak. 10 százalékuknak csak nyugdíjas tagja van, s csak negyedrészüik rendelkezik 30 évesnél fiatalabb tagokkal. Egyharmadukban csak férfiak díszlegnek, s csak a testületek 14 százalékában éri el vagy haladja meg a nők aránya az egyharmadot. (Ezzel szemben a templomba járók, a legbuzgóbbak és a legaktívabb társadalmi munkások jóval nagyobb része nő, mint férfi.) Kevés helyen jelentik ők az egyház-község vallási elitjét, több helyütt egy részük nem is rendszeres valósággyakorló. Az irányítás az esetek döntő többségében a plébános kezében van.

A plébániák egyharmadában nem működik *karitás*, ahol működik, ott is az esetek nagyobb részében Szent Antal-persely bevételének szétosztását jelenti.

A *világiak részvétele a szertartásokban* eléggé általános, de ez csak egy-két epizód – és mindig végrehajtó – szerepre (olvasmány felolvasása, rózsafüzér-ájtatosság vezetése, a hívek könyörgésének felolvasása) szorítkozik.

Nagyon ritka a megkereszteltekkel, megbérmáltakkal, a házasság szentségében részesülőkkel való *kapcsolattartás*, de az elsőáldozók jelentős része is lemorzsolódik.

A hívek döntő többsége azonosítja a *bűnbánat szentségét* a gyónással, s ebben elsősorban a papok látszanak vétkesnek. A papok jelentős része a minél gyakoribb gyónásra, nem pedig a felnőtt módon történő lelkiismeret-vizsgálatra és bűnbánatra buzdítja híveit, s ezzel vagy elriasztja, vagy infantilizálja őket. Elgondolkodtató, hogy ott is rohamosan csökken a gyónók száma, ahol a hitélet igen intenzív.

A *jegyesoktatásba* csak az egyházközségek 5 százalékában von be a pap világít segítségül, s az oktatás az esetek 25 százalékában póthittanból és a szertartás ismertetéséből áll. A házasságról és a házastársi kapcsolatról részletesebben az esetek 20, pedagógiai és lélektani szempontokról 15, a családtervezésről, a szexualitásról, a gyermeknevelésről és az otthonteremtésről 10 százalékában esik szó.

Az általunk vizsgált egyházközségek kétötöde körül vannak *valási kisközségek*, arányuk a városokban jóval gyakoribb, mint falun. Egy részük a plébániától függetlenül működik, elsősorban azért,

mert a pap(ok) kifejezetten ellene vannak vagy minden, vagy csak bizonyos típusú (elsősorban a Bokorhoz tartozó és a karizmatikus) kisközösségeknek. Az „elismert” kisközösségekkel sem problémamentes a kapcsolat sok helyen, s így azok jelentős része nem adhatja tudása legjavát az egyházközségnek.

Az egyházközségek 15 százaléka nincs *énekkara*, 10 százaléka pedig csak alkalmi énekkara van. *Irodalmi műsorokat és színdarabokat*, valamint *képzőművészeti kiállításokat* a plébániák 10–10 százalékaiban (nagyobb részben ugyanazokban) rendeznek, *ismeretterjesztő előadások* a plébániák negyedében vannak, inkább alkalmyszerűen, mint rendszeresen. A plébániái kisebb-nagyobb könyvgyűjteményei csak az esetek 15 százalékaiban működnek *nyilvános könyvtárként*, s csak a plébániák felében folyik rendszeres *könyvterjesztés*. Az *Igent* az egyházközségek 35 százalékaiban terjesztik (2–40 példányban), a *Vigiliát* 25 százalékaiban, (1–30 példányban), a többi vallásos lapot már csak az egyházközségek 1–8 százaléka terjeszti.

A rendszerváltozás után is igen szegényesek az egyházközségek *külső kapcsolatai*, mind az egyházi, mind a világi szervezetekkel, intézményekkel. Éppen hogy csak vegetál az *ökumené*. Tudatos *missziós* tevékenység, akárcsak elképzelés formájában csupán a plébániák 15 százalékaiban észlelhető.

Az *egyházi vezetés* felé a plébánosoknak csak egyharmada fogalmaz meg igényt, kérést, bírálatot, csak 40 százaléka vár valamit az Országos Lelkipásztori Intézettől. Háromnegyed részük rendelkezik valamiféle *tervvel*, negyed részük azonban kizárólag csak tatarozást, építkezést irányoz elő.

* * *

Religiográfiát ígértem, így ez alkalommal nem tekintem feladatomnak sem az okok felsorolását, sem a „kivezető utak” felvázolását. Most csupán annyit jegyeznek meg, hogy az *elvilágiasodáson* és az *erőszakos elvallástalanításon* kívül az okok között egyfelől a világiakra féltékeny, az időszerűtlen és az elképzelés nélküli (átvérszelő, túlélő) *klerikalizmus*, másfelől a gettót megszokó, vallásos emberként is csak *fogyasztó* hívők passzivitása a legsúlyosabb. Nagy akadálya még az előrelépésnek az is, hogy az egyházközség nem szerves része annak a *helyi társadalomnak*, amely sok helyen ugyan csak agonizál (s ez is egyik oka az egyházközségek sorvadásának),

s éppen a feléledő egyházközség lehetne felélesztője. A Lélek persze ott fúj, ahol akar, s fúj, bizony, a körülményekkel szemben is. Ott is, ahol a papok és hívek – jobb híján – a maguk befonnyadt szentségi életét élik. De miért ne hinnénk, hogy ha árboc és azon vitorla (vagyis megfelelő hivatású és megfelelően képzett pap és hívő) is van, abba szívesebben fúj bele a Lélek, s akkor hajónk ismét kimerészkedhet a pocsolyából a komolyabb vizekre.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Papjaink a 80-as évek végén

*„A lyukat betöltötték,
a töltelék én voltam.”
(egy falusi plébános)*

A mottó már jócskán magyarázza a címet, csak annyit kell hozzátennem, hogy az igazi felülnézet nem a miénk. Az alulnézetek egyike a szociológusé. Az alcímet is magyaráznom kell: ez még nem az a szociológiai kutatás, amely majd hitelesen láttatja papjainkat *társadalmi pozíciókban és szerepeikben*, amely érdemben foglalkozik majd indítatásukkal, hivatásukkal, pályájukkal, feladataikkal, sorssal, szerepfelfogásukkal, hatékonyságukkal, konfliktusaikkal. Ez alkalommal (az Országos Közművelődési Központ és az Országos Lelkipásztori Intézet közös kutatása keretében) egy 80 plébániából álló mintán a magyarországi katolikus egyházközségek működését vizsgáltam, pontosabban azt, ahogyan papjaik látják eklézsiájukat. Ennek a kutatásnak a tényeire támaszkodva próbálom érzékeltetni azt, hogy milyen körülmények között, hogyan játsszák el – kimerülve a negyvenéves sivatagi vándorlásban – papi szerepüket, vagyis – szakmám nyelvén fogalmazva – a pap pozícióját milyen szerepben próbálják megvalósítani. A kérdés így is felvethető: milyen szerepre kényszerülnek? Milyen szerep alakítható ki a rendelkezésre álló szerepkészletből? Ilyen kérdések megválaszolására ez a kutatás nem ad lehetőséget, csupán némi előzetesre szorítkozhatom. Nem állíthatom, hogy *ez van*, csupán azt: *ilyen is van*, – de azt azért megkockáztatom: nem is kevés. Még valamit: nem csupán erre a 80 fős mintára támaszkodom, hanem országjáró szociográfusi tapasztalataimra is, arra a közel száz látogatásra is, amelyeket katolikus plébániákon tettem, ezúton is köszönetet mondva vendéglátóimnak, akik asztalukhoz is meghívtak.

Lehetne az alcím „Tájkép csata után” is, hiszen papjaink között nagy számban akadnak pszichésen és erkölcsileg sérültek, még a hősök között is. Találkoztam, pozitív és negatív előjelű szélsőséges esetekkel is, melyek jellegzetes figurái lehetnek egy majdani religio-grafiának, most azonban az átlagos és a gyakoribb esetek képezik írásom tárgyát. Lehetne az alcím „Tájkép csata előtt” is, hiszen azt

próbálom meg érzékeltetni, milyen papi csapattal indul egyházunk csatába, ám e militáns metaforát hadd cseréljem át az építkezésre. Persze az Ország (és az ország) építésére gondolok, s eszembe jutnak annak a papnak a szavai, aki egy fővárosi lakótelepen most rakja le övével a templom és az eklézsia alapjait: „Feladatom az élet menedzselése”. Érdemes felfigyelni a fogalmazásra, nem a hitélet, hanem az élet menedzserének tekinti magát. Persze, tudhatjuk, mit érthet életen az, aki számára Krisztus az út, az igazság és az élet. Vajon hányan alkalmasak – csaták után és csaták előtt – papjaink közül az élet menedzselésére?

Teher alatt erősödik a pálma?

Egy pap ismerősömmel 33 féle szakmát (teológus, pszichológus, közgazdász, művészettörténész, szociológus, villanyszerelő stb.) gyűjtöttünk össze: ennyi mindenhez kellene érteni egy magyar papnak. Egy másik számítást akkor nem végeztünk el: hány napos hónapra, hány órás napra lenne szükség ahhoz, hogy megtehesse azt, amire tehetsége van. Az, hogy papjaink túlterheltek, hogy *önkiszákmányoló* életet élnek, köztudott, az már kevésbé, hogy terhelésük eléggé egyenlőtlen és az még kevésbé, hogy *tevékenységszerkezetük* is nagyon különbözik. Ez nem csak az adott hely kihívásaival, nem csak a munkája megoszthatóságával, hanem a pap szerepfelfogásával is magyarázható. Elgondolkodtató az a tény, hogy egyesek nyolcszortízszer annyi időt fordítanak liturgiára, mint mások. (A mintámba került papok egynegyede 11–30, egynegyede 61–110 órát havonta!) Hasonló különbségek mutatkoznak az oktató tevékenységben (egyötödük 1–10 órát, egyötödük 51–100 órát fordít erre), valamint a közösség szervezés, az adminisztráció és a kulturális tevékenység esetében is, ezekben azonban jóval inkább megoszthatók a világi segítőkkel, mint a liturgia. Megkérdezhetjük, hogy nem tudják vagy inkább nem akarják megosztani ezeket a feladatokat. A válasz: is-is.

Így aztán természetes, hogy például a *készületre* megmaradó idő eléggé különböző (egyötödük számára 1–10 óra, hasonló hányaduknak 41–60 óra jut havonta). A többség csak a vasárnapi homíliára készül, kis százalékuk a hittanórákra is. A készület idejét persze sokféleképpen ki lehet tölteni, íme:

„Napi fél órát szánok erre, s a vasárnapi gondolatot szövögetem és ismételtetem egész héten, s szombaton még egy fél órával megtoldom.”

„Egész héten készülök. A hét elején leírom első reflexióimat, s állandóan ezzel foglalkozom a legkülönbébb tevékenységeim – például a kerti munka – közben is. Amikor megérett, leírom, s szombaton még egy-másfél órát dolgozom rajta.”

„Kedd esténként összegyűlünk az esperesi kerület papjai, s megbeszéljük a vasárnapi szentbeszédet.”

„A pénteki ifjúsági hittanon feldolgozzuk a vasárnapi evangéliumot, kérdéseiket is beépítem a homíliámba.”

Amire érdemes figyelni: egyes helyeken papi és egyházközségi *közösségekben, dialógus keretében* születnek, formálódnak a homíliák. Mindez persze nem helyettesíti, csak megnöveli az igét teremtő csend hatását.

Kényelmes-e a gyóntatószék?

A *szentségszolgáltatás* elég gyakran vállalt szerep, s ezt is igen különböző módon lehet „megjeleníteni”. Lehet szentséget szolgáltatni – ahogy egyikük mondta – „kilóra” is, és lehet jelként, Lélektől lélekig. A szükségletek természetesen nagyon különbözőek. Vegyük például a bűnbánat szentségét. Van, ahol még népszokás a gyónás (Palóc vidéken), és van, ahol ritkaságszámba megy még az öregek között is. A lelki vezetés mindenütt nagyon ritka. Hogy a hívek 99 százaléka nem látja a különbséget a gyónás és a bűnbánat szentsége között, annak bizony papjaink is okozói lehetnek. A most következő megnyilatkozások nem csak a vallásosság milyenségét, hanem papjaink hozzáállását, szerepfelfogását is jellemzik:

„Ez egy palóc falu, itt a gyónás még népszokás, első pénteken kora reggeltől késő estig gyónnak. Ennek örülök is, ugyanakkor aggodalmat is kelt bennem, hiszen ez híveim vallásosságának gyermekségét is bizonyítja, ugyanis jól érződik az »inkább gyónok, mint gondolkodom és megváltozom« mentalitás.”

„Gyónnak becsülettel, de problémáikkal nem keresnek meg. Gyónnak, de nincs bizalmuk hozzám.”

„Habár a gyóntatószéket kiiktattam, s asztalhoz ültetve gyóntatok, zavarja híveimet, hogy ismerem őket, szívesebben gyónnak például a lelkigyakorlatot tartó atyáknál.”

„Gyónás-áldozás itt egyszer van évente: karácsonykor.”

„Rohamosan csökken a gyónás népszerűsége, aminek okát én csakis kizárólag híveimben látom, hiába mondják, hogy ez a forma már egy kicsit elavult.”

„Egyre erősödik az etikai relativizmus, híveim nem egy ma is jelenlévő Krisztust állítanak maguk elé mércének, hanem egy középkori fel fogásnak megfelelőt.”

„Szorgalmazom, hogy legalább havonta gyónjanak, a szülők gyerekeikkel együtt.”

„A gyónással tudom markomban tartani őket.”

„Gyónni gyónnak, de a tanyasi ember nem érti azt, hogy »lelki vezetés«.”

„Száz fiatal választott lelki vezetőjének, egy-két havonta jönnek, s átlagosan egy-egy órát töltök együtt velük.”

„Nagyon sok gyónás érvénytelen, mert már tizenhárom éve vagyok ebben a faluban, de még senki sem gyónt meg paráználkodást, abortuszt, itt a leggyakoribb bűnök a »káromkodtam«, »loptam«, »összerúgtam a port az emberrel/asszonnyal«.”

A gyónások száma a legtöbb helyen rohamosan csökken, mégis ez a kérdés a legtöbb helyen szőnyeg alá söpört probléma. Hogy a gyónások számának csökkenése korántsem magyarázható egyértelműen a hitélet lanykulásával, hanem inkább stílusának megváltozásával, azt jól bizonyítja az a tény, hogy ott is erősen csökken a gyónások száma, ahol nem csökken vagy éppen növekszik az áldozók és áldozások száma. Papjaink nemigen tudnak (akarnak?) magyarázatot adni erre. Más kérdés, hogy ha a Lélek megréfálna minket – szociológusokat és papokat egyaránt –, és egyik napról a másikra minden hívő havonta kezdene gyónni, legalább háromszor ennyi papra lenne szükség erre a „szolgáltatásra”.

Jegyesnevelés vagy gyorstalpalás?

A mintámba kerülő egyházközösségekben – ám ezt tapasztalataim is megerősítik – a jegyesoktatások 7 százalékban nem esik szó a házasságról, a házastársi kapcsolatról érdemben csak az esetek egyötödében, s csak minden tizedik esetben kerül szóba érdemben a társi kapcsolat – buktatóival együtt – a családtervezés, a szexualitás, a

gyermeknevelés, a társi kapcsolat lélektana az otthonteremtés, ahol viszont szó esik efféléről, ott általában igen magas színvonalon. A jegyesoktatás (nevelésről nemigen lehet szó) tematikája és koncepciója tehát igencsak eltérő. Az eseteknek csak 5 százalékában személyre szabott és dialogizáló, a legtöbb esetben – mégha igen színvonalasan is – csak „leadják” az anyagot. Most a kisebbséget képező, de talán a jövőt jelentő eseteket érzékeltetem, jelezve, hogy milyen sokféle jó megoldás valósulhat meg:

„Először a jegyességről, aztán Istenről, végül a családi és az egyház-közösségi életéről beszélgetünk.”

„Először a buktatókról beszéltek, aztán a házasság szentségi oldaláról, végül az otthonteremtésről.”

„Öt alkalommal egy-egy témakört beszélünk meg: 1. egymás elfogadása és szeretet Istenben, 2. gyerekek vállalása és vallásos nevelése, 3. az élet tragédiáinak elviselése együtt és Istennel, 4. az élet nem anyagi javakban mérhető értéke, 5. előkészítés a szertartásra.”

„Jegyesképző kurzusok vannak minden évben 6 alkalommal. Ebből 3 hittan, a másik 3 pedig: szexualitás, szerelem, házasság. Ezeket egy négygyermekes házaspár tartja.”

„Az általános tudnivalók után a házasság pszichológiája kerül terítékre.”

„Nincsen előre kitervelt tematika, megpróbálok maximálisan személyiségükhöz alkalmazkodni. Biztatom őket, hogy kérdezzenek, s ők kérdeznek is sok mindenről: a szextől az együttélés problémáig. A válaszokhoz sokféle könyvet használok és ajánlok fel.”

Hittan vagy hitre nevelés?

A kihívások és lehetőségek hallatlanul különbözőek. Néhol csak öt, másutt ötszáz hittanos jut egy papra. A vasárnap templomba járóknak néhol csak 5–10, másutt 80–100 százaléka jár hittanra. Bizony, akad olyan falu, ahol több a hittanos, mint a vasárnapi templomlátogató. A paradoxon megoldása: az iskolai hittanra járó (csaknem összes) gyereknek csupán töredéke jár misére. Ez is jól érzékelteti a hitoktatás és a hitre nevelés óriási különbségét, mellesleg igencsak elgondolkodtató adalék a közelmúltban zajló hittanvitákhoz, amelyben a katolikus fél olykor túlfönt is magabiztos és tájékozatlan álláspontot képviselt.

A plébániák 12 százalékban minden korosztály számára tartanak hittant, az óvodástól a felnőttig, ám sok helyütt ugyanaz a pap kénytelen a pici gyerekek, a kamaszok és a képzett felnőttek nyelvén egyaránt szólani. Képzeljünk el óvónőt vagy egy egyetemi tanárt, akiknek egyszerre kellene helytállnia óvodában, kamaszok körében és egyetemen. Ilyen „öttusát” manapság csak a papoknak kell művelniük minimális edzési lehetőségek mellett. Nem csoda, hogy a hittan sok helyütt csak „leadás”, csak „okítás”, és nem – Blanckenstein Miklóst idézem – a nyolcadik szentség, a *találkozás* művelése. Tulajdonképpen az a csoda, hogy az egyházközségek jó harmadában hitre nevelés is folyik a hittan keretében, s hogy éppen a hittan az élet menedzselésének leghatékonyabb kerete. Most elsősorban ezeket a „csodatevő” papokat szólaltatom meg, akikről ki fog derülni, hogy a csodát korántsem egyedül művelik, hanem égi és földi közreműködők segítségével:

„Szinte mindenki jár hittanra, de a nagyobbak csak a bérmlás muma miatt.”

„Egyre kevésbé ösztönző hatású a pontozás vagy a szentkép, a nagyobbaknál már csak édességgel és ajándékkal próbálkozom.”

„Iskolában tartjuk a hittant, piros és fekete pontokat adok. A nem beiratkozottak is részt vesznek. Saját szerzeményeimet énekeljük.”

„Amikor a dúsgazdag és a szegény Lázár történetéről van szó, megemlítettem azt a helybéli gazdag fiatalembert, aki szívinfarktust kapott, s azt a gyereket is gyakran említem, aki mindig csúfolta a hittanosokat, aztán egyszer csak rászakadt a part.”

„Szívesen alkalmazom a rögtönzött szerepjátékot, például eljátsszuk a farizeust és a vámost. Csak szóval dicsérek, szeretek életemből és életünkől példát meríteni.”

„Igyekszem a hitoktatásban is felhasználni természettudományos ismereteimet, kiviszem őket a közeli kőbányába, ott beszélek nekik a teremtésről. Nemigen hiszek furfangos segédeszközökben, annál inkább a szó erejében.”

„Tízenn tartunk hittant, három pap és négy civil, tízféle egyéniség. Amiben közösek vagyunk: a viselkedéstanítás, közösségi együttlét, élet-szerűség.”

„Az ifjúsági és felnőtt hittant nálunk kisközségek helyettesítik, aki nem tagja ezeknek, azokkal külön foglalkozom.”

„Van két középkiskolás csoport, s kettő a felnőtteknek. Ez utóbbiból az egyik a huszonéveseknek, a másik meg a *Rötye*, vagyis a Rozzant Öreg Tyúkok Egylete, ahogyan önmagukat nevezik. Ez inkább inakö-

zösség, még inkább panaszklub, azonban ennek is fontos, öngyógyító funkciója van.”

„Fontosnak tartom, hogy minél többet legyek velük együtt hittanórán kívül is. Viszem őket múzeumba, képtárba, zsinagógába, beteg gyerekeket látogatunk meg kórházakban, nyáron táborozunk, bálokat is rendezünk.”

„Hetenként kirándulunk, nyáron táborozunk, külföldre is együtt megyünk. Tizenkét plébánia összedolgozik, s még az illegális korszakban is együtt rendeztük meg a hittanversenyeket, szellemi és fizikai erőpróbákkal.”

„Minden évben meglátogatom a hittanosaim családját, lehetőleg az apa nevenapján, s könyvet viszek ajándékba. Szeretik a hittant, egymást hozzák ide, talán azért is, mert igyekszem őket szép beszédre, helyes életvezetésre nevelni. Sokat játszom velük, a szünetben focizunk, s – bár elmúltam hatvan – nem tudok ellenállni, amikor noszogatnak, »Atya, kérjük, álljon fejre!«”

Milyen magas a lécz?

Optimális erősségű, tehát ösztönző vagy túl erős, illetve túl gyenge kihívást jelent híveiknek papjuk? A szintek rendkívül különbözőek, amit persze részben indokolhat az eltérő környezet. Nézzük csak, például mit szabnak a keresztség felvételének feltételül:

„Csak azt, hogy jelentsék be.”

„Egyetlen feltételem, hogy szülő kérje.”

„Nincsen semmilyen feltételem, de előtte a szülőkkel beszélgetek.”

„Csak akkor mondok nemet, ha megbizonyosodom, hogy számításból tennék.”

„Senkit sem utasítok el, s a keresztelési megbeszélésre én megyek el hozzájuk.”

„Senkit sem utasítok el, hanem mindenkinek adok egy kis tájékoztató füzetet.”

„Fizessenek egyházi adót.”

„Elvárom, hogy tudják a hét szentséget. Akik úgy érzik, hogy túl sokat kívánnak, elmehetnek a reformátusokhoz. Többen el is mennek.”

„Csak a keresztszülők esetében szabok feltételt: legyenek megkeresztelve, ne éljenek vadházasságban.”

„Legalább az egyik szülő biztosítsa a gyerek vallásos nevelését.”

„A szülők elfogadhatóan rendezett házasságát tartom feltételnek, egyebet nem, mert a keresztséget kapcsolatfelvételnek, kinyíló kapunak tartom.”

„Igyekszem meggyőződni arról, hogy megvannak-e a keresztyén nevelés feltételei.”

„Szentségi házasság a követelményem.”

„Szentségi házasság, rendszeres szentségekhez járulás, és azt is megkérdem, volt-e elsődöző a nagyobb gyerek.”

Azzal, hogy sok pap nagyon alacsonyra, sok meg túl magasra állítja a lécet, még keveset mondtunk, hiszen nem mindegy, hogy fokozatosan emelik-e az elsőre alacsonyra állított lécet, hogy segítik-e a „versenyző” fejlődését, hogy kialakítanak-e „egyéni edzéstervet”, egyáltalán, hogy edzői vagy bírálói-e híveiknek. Bizony sok helyütt a statisztikai, ismét sok helyütt a jogi szemlélet az alapvető, s nem a „menj és ne vétkezzél többet” vagy a „nem rakok én sem rád többet, mint amennyit elbírsz, ha nekiveselkedsz” pedagógiája.

Demokratizálás vagy demokratizálódás?

Ez a kérdés persze több egyházközségben még fel sem merülhet, hanem csak az „Egyedül vagy segítséggel?” illetve a „Keményen fogni vagy elengedni őket?” kérdésnek van helye. Sok mindent elárul – nem csak az egyházközségről, hanem magáról a papról is – például a képviselőtestület összetétele és szerepfelfogása. A mintámban szereplő testületek kétötöde kinevezett, ugyanekkor a hányada választott, a többi ez is, az is. Egyharmaduknak csak férfiak a tagjai, ugyanakkor a templomba járóknak kétharmada-háromnegyede-negyötöde nő, s ugyanekkor a nők aránya az érdemi munkát végzők körében is. Tudnivaló, hogy ez a férfiuralom több helyen a pap akarata ellenére van, nehezen megváltoztatható hagyomány, ám így van másutt is, még néhány budapesti plébánián is, sőt néhány, egyébként mintának tekintett egyházközségben is. A testületek ötödében-negyedében a tagság jelentős része nem tartozik a rendszeres templomlátogatók közé. Az egyházközségről és a papról is árulkodnak ezek a megállapítások:

„Nőket nem veszünk be a testületbe, nekik a konyhán és az istállóban a helyük.”

„A testületet örököltem, a tagok csak saját érzelmi érdekeiket képviselik.”

„A képviselő-testület az én destruktív ellenzékem, szókimondásomat nem bírják elviselni, elképzeléseikhez a butaságig ragaszkodnak, velük szemben még az evangélikusok megvédenek.”

„Próbáljon csak meg a testület másilyen lenni, mint amilyenek én akarom, meg is nézhetné magát!”

„Igyekszem fiatalokat is bevinni a testületbe. Havonta-kéthavonta tanácskozunk, sörözéssel egybekötve. Nem valami istenfélő, inkább kemény emberek, akik irányítani akarnak engem, de én keményen kézben tartom a gyeplőt, azzal, hogy mindig együtt dolgozom velük.”

„A képviselő-testület az egyházközösség anyagi és lelki ügyeit fogja össze. Sok közös munkában Kovácsoltunk össze.”

„Súlyos konfliktussal kezdődött kapcsolatunk, ugyanis a baptisták fogadása miatt eretnekséggel vádoltak. Most már Szentírást is olvasunk együtt.”

„Ilyen képviselő-testületem még nem volt. Ez már félautomata. Havonta gyűlünk össze, s ők kezdeményezték a péntekenkénti imaórát.”

„Akkor kerültem konfliktusba a képviselő-testülettel, amikor kijelenttem, hogy egyházközösségünkben ezután demokrácia lesz.”

Akad olyan pap, akit hívei a párttitkárnál jelentettek fel, mert kivágta a templomot körülvevő gesztenyefákat. Ezzel kezdte meg működését a faluban: elvágta magától híveit. „A segítőkészség nem nagy, a templomtatarozást is magam végzem, a tetőszerkezetet is folyamatosan magam javítottam. Hatvanévesen is időm jelentős részét a templom tetején töltöttem”, panaszkodik egy elvállaltalanodott bányászfalu ilyen vállalkozásai miatt habókosnak tekintett plébánosa, akiről az emberek Calvino fára mászó bárója is juthat eszébe. Belemenekülnek (felmenekülnek) ezek a papok a *különc*, a csodabogár szerepébe ahelyett, hogy megpróbálnának övéikkel együtt csodát tenni? Nehéz ezt eldönteni, bizonyos azonban, hogy a hasonló esetek jelentős részében *kommunikációképtelensége*, gyenge terep- és emberismerete, szociológiai és lélektani félalnfabétizmusa kényszeríti a papot erre a szerepre, amellyel kivívhat még akár tiszteletet is, de sajnálatot, mosolyt és röhejt is.

Akad pap, aki legfontosabb feladatának a *közösségszervezést* vallja, s ezért ő maga kopogtat be minden házba az egyházi adóért, hiszen ez is alkalom a találkozásra. Egyik társuk viszont így érvel

„sem-sem” döntése mellett: „Az adószedés és a családlátogatás összeférhetetlen tevékenységek, ezért egyiket sem csinálom. A hívek szépen hozzák a pénzt a plébániára, a családokhoz meg akkor megyek, ha hívnak.” Az általunk megkérdezett plébánosoknak közel tizede tett komoly lépést abban az irányban, hogy *közösségek közössége* legyen:

„Van egy 40 fős ifjúsági közösség, ez ennek a kisvárosi egyházközségnek lendkereke. A liturgiától a hitoktatásig mindenben részt vesznek. Övök a péntek esti mise, ennek ők állítják össze a koreográfiáját.”

„Nálunk egyetlen fizetett munkatárs van, de nagyon sokan végeznek igen jelentős feladatokat. A tanácsadó testületnek nálunk nincsen jelentősége, mert egyházközségünk az öt kisközségre épül, a csoportvezetők bizottsága lépett a gittegylet XX testület helyébe. A közösségeket én vezetem. Sokat tanultam kapcsolatunkban. Autoriter-típusú vezető voltam, s egy ideje nagyon igyekszem, hogy ne törjem le ambícióikat.”

„Több közösség is alakult a plébánia körül: gyesen lévő kismamák csoportja, karítaszcsoport, négy egyetemista csoport, regnumi jellegű kisközségek, énekkar, rózsafüzér társulat. Fontosnak tartom, hogy megteremtsük körünkben a kulturált szórakozást, s hogy mielőbb nyilvánosságra kerüljön működésünk.”

„Hét munkacsoportunk van: gondnokság, karítász, kulturális, ökumenikus, ifjúsági, családi, s ezek mellett a hagyományos tanácsadó testület mellékes szerepet játszik. Ezeken belül és kívül működik még az egyházközségi lap szerkesztősége, a színjátszók, a gregorián kórus, a riadólánc csoport, a plébániatörténeti műhely, a gitáros csoport. Egy részük tevékenysége túlterjed a 20000 fős fővárosi plébánia határain. Összegezve: van itt egy mag, amely ha még nem is a legbensőségesebb együttes, de már közösség, aztán van egy sok ezres tömeg, amelynek többsége talán jól érzi itt magát.”

„Ez a kis falusi plébánia teljesen nyitott, bármikor szívesen látunk bárkit. A gyerekek a hittanóra után estig itt maradnak, s a hittanteremben vagy az udvaron játszanak. Szívesen töltik idejüket szobámban is, ahol zenét hallgatnak, videóznak. Nálunk egyébként a képviselő-testület egyben a falu vezetősége is. Az sem véletlen, hogy elődöm a helybeli focicsapat edzője volt, és magam is egyik erőssége vagyok.”

Mindez azonban papjaink többsége számára ma még megmosolyogni való utópia, hiszen így nyilatkoznak: „Közösség? Misére járunk, dolgoznak, családjuknak élnek, Istenben hálnak meg. Elég ez!” Mások áhítják ezt, de sehogy sem tudnak kikecmeregni a sivatagból,

a kicsinyes konfliktusokból. „1984-ig volt itt lábmosság, de ekkor abbahagytam, mert komikus lett volna azoknak a képviselő-testületi tagoknak a lábát megmosni, akikkel éppen perpatvarban álltam”, magyarázkodik egy bányászfalu plébánosa, aki mellesleg teológiai tanár is. Pedig, úgy tűnik, igazi közösség nem jöhet létre lábmosság nélkül, ha pedig csak tiszta kezek és lábak lennének, nem lenne értelme a lábmosságnak.

Gettó vagy hegyre épült város?

Egy jólműködő egyházközség mint hegyre épült város nem csak jól látható, hanem egyben a *helyi társadalomnak* is szerves része, motorja, katalizátora, nem felette van, hanem benne, kiemelkedve. A tiltott, majd tűrt helyzetbe kerülő egyházunk, közösségeinek bőven akad mentsége, ám mulasztása is jócskán. Kényelmesen belakott *gettók* alakultak ki, amelyek szívesen folytatnák „összskomfortos” életüket a zárt ajtók mögött.

„Amikor negyedszázada idejöttem, felajánlottam segítségemet a tanácselnöknek, de ő közölte velem, hogy eléggé erősnek érzi magát az ifjúság nevelésében. Nem adtam föl, ott segítettem, ahol csak tudtam. Amikor elmarták tőlem megfélemlített hittanosaim nagy részét, a betegekre és haldoklókra összpontosítottam. Hívás nélkül mentem oda, ahová kellett. Persze egy kicsit mindig mentegetőzve, nem agresszíven. Az ortodox párttagokat is felkerestem, ha megtudtam, hogy nagyon rosszul vagy éppen halálukon vannak. Egy személy kivételével valamennyiüket elláttam, meggyóntattam, megáldoztattam őket, s titkon valamennyien örültek ennek. Az egyetlen kivétel is örült nekem, a szentségek felvételét azonban képmutatásnak érezte, de azért imádkozott velem.”

Nemigen lehetett papjainknak a hatvanas-hetvenes években sem kapcsolatuk a helyi társadalommal, mert a helyi vezetés éket vert közéjük. Ott pedig, ahol létrejött kapcsolat – ez elsősorban a hitoktatás volt – megpróbált aknákat, akadályokat elhelyezni, s ezzel papjainkat új szerepekre (frontharcos, vértanú, ellenzéki, diplomata, Osztaپ Beneder-típusú ügyeskedő) kényszerítették:

„1965-ben a gyerekek négyötöde be volt írta hittanra, ami egy ilyen pici faluban éppen nem csoda, de ebbe beleakadt a járási pártvezetés és az ÁEH is. Felelősségre vonták az igazgatót, aki nekitámadt a szülőknek,

akiknek én azt tanácsoltam, ne írássák be a gyerekeiket, járjanak templomba, ott tartok nekik illegális hittanórákat. Ez sem volt jó megoldás, mert így a következő évre nulla százalék lett a hittanosok aránya, s erre megint csak feljelentettek, de ennél kisebb falu már nem volt, ahová elhelyezhettek volna. Aztán ez az igazgató nyugdíjba ment, s az utódaival már nem voltak problémák, ebben az is szerepet játszhatott, hogy a helyi párttitkárral a színfalak mögött egyetértésben voltam, mivel felesége válásos volt. Újabb skandallum akkor tört ki, amikor ez a párttitkár tanácsagnak javasolt, s meg is akartak választani. Ez már a hetvenes évek közepén volt.”

„Az igazgató rendszeresen bejött a hittanra, s felolvasta a névsort, és aki nem szerepelt benne, azokat kizavarta. Én egy ilyen esetben azt mondtam, »Látjátok gyerekek, milyen fontos dolog a hittan, még az igazgató bácsi is érdeklődik iránta«. Ezután egy ideig tartózkodott az ilyen fellépésektől. Egyébként a hittanbeíratások obligát szereplői a következők voltak: a községi párttitkár, bányauzemi párttitkár, a tanácselnök és a tanácsitkár. Egyenként igyekeztek megdolgozni a szüköket, s ha azok makacsoknak bizonyultak, változatos módokon árthattak nekik. Erre föl többeknek azt tanácsoltam, mondják azt feletteseiknek, hogy a hittan az asszony hobbija, s ha az elvtársak elismerik a női egyenjogúságot, be kell látniuk, hogy ilyen esetben a férjnek engedni kell. Ezt azonban csak nagyon kevesen merték megcsinálni, s erősen megcsappant a hittanosok száma. Akkoriban gyakran hívatott a párttitkár, de én nem mentem. Erre a tanácselnök hívatott, s persze ott volt a sértett párttitkár is, aki azzal fenyegetett, hogy elhelyez. »Karcsikám – mondtam –, ezt nagyon megköszönném, mert nem nagyon szeretek itt lenni közöttetek.« Sajnos a tanárok is csatlakoztak a hittanellenes hadjáráthoz. Napirenden volt, hogy ilyesmiket kérdeztek hittanosainktól, hogy »Te még mindig hiszel ilyen marhaságokban?« Nyomatékosan figyelmeztettem őket, ezt hagyják abba, az igazgatóhoz is elmentem, de nem történt rendreutasítás, sőt minden új tanár kipróbálta erejét a hittanosokon.”

A fordulatot pedig így élik meg papjaink:

„Most már, vagyis 1989 végén jó a viszony a pedagógusokkal, vagyis emberileg már megvagyok velük. A névnapokon elfogadják vallásos idézetekkel ellátott ajándékomat. A megaláztatások megszűntek, de még hivatalosan nem mehetek be a tanári szobába, csak illegálisan, s hivatalosan csak öt perccel a hittanóra előtt léphetem át az iskola küszöbét.”

Akadtak nem is kevesen, akik már a hetvenes–nyolcvanas években elkezdtek a hidakat építeni az egyházközség és a helyi nagyobb közösségek között: akik a *házigazda öntudatával* kezdtek járnival, tevékenykedni, kezdeményezni falujukban, városukban:

„Már tíz éve bevezettem, hogy meghívjanak iskolai és egyéb rendezvényekre, így a nehéz időkben is számolniuk kellett velem.”

„Sváb származású vagyok, de szlovákul is megtanultam híveim kedvéért, bevezettem a szlovák misét, beindítottam a pávakört, több mindenben aktívan tevékenykedtem, tagja vagyok a Nemzetiségi Etnikai Kollégiumnak is.”

„Jó a kapcsolatom a helyi fúvószenekarral, ők játszanak a temetésen is.”

„A falu 200. éves évfordulójának megünneplését én kezdeményeztem, ezután a falutörténetbe is belevágtam, de eddig csak egy nagyvonalú áttekintés készült el, ugyanis ezek a sváb emberek nem mernek beszélni, még mindig hallgatnak és kívárnak. A német nyelvű misét sem sikerült újra meghonosítanom.”

„Kezdeményezésemre állított a falu 1989-ben kőkeresztet azon a helyen, ahol a török elvonultával újra megindult az élet.”

„Az egyházközség állította fel a városka második világháborús emlékművét.”

„Az utóbbi években a kerület iskolái már templomunkban tartják a karácsonyi ünnepségüket, és a művelődési házzal is vannak közös kulturális rendezvényeink.”

„A családvédelmi központtal, a szociális otthonnal és a kórházakkal alakult ki szorosabb együttműködés, s egy-két éve a művelődési ház igazgatója is meghív egy-egy előadás megtartására.”

Ők azonban a kisebbséget képviselik, s öneik sem igen vannak átfogó terveik a helyi társadalom életében való részvételre, a rájuk szakadó szabadsággal sem igen tud a többség mit kezdeni, így aztán az ilyen megnyilatkozások még egzotikumok:

„Élénken érdeklődöm a politika iránt, s a kereszténydemokratákkal dolgozom együtt.”

„Az SZDSZ-szel és a Phralipével közösen rendeztük meg a szegényellenes napot, a Humanitás Klubbal pedig misét a mozgássérülteknek.”

Hogy mennyire beállítódás kérdése is a helyi társadalommal való azonosulás vagy a gettóba menekülés, azt jól érzékeltetik a következő érvelések:

„Nem igen mozdulok ki a plébániáról, mert félek a pletykáktól. Véletlenül sem megyek látogatóba olyan családhoz, ahol nagyobb leánygyerek van.”

„A pap ne politizáljon, nekünk legfeljebb a szociális otthon lehet a partnerünk.”

Lépegetés és újra kezdés

Az általam vizsgált egyházközségek plébánosainak négyötöd része rendelkezik valamiféle *tervvel*, harmadrészüik azonban csupán templom- és/vagy plébániaépítkezésre gondol. A hitoktatás minőségének javítását a plébánosok 8, a felnőttképzést 7, az ifjúsági munka javítását 11, a cserkészlet beindítását és felfejlesztését 3, egyházi iskolát 6, óvodát 3 százalék. A pasztorációs munka javítására és a hitélet erősítésére konkrét elképzelése van a plébánosok 11 százalékának, egyházközségi közösségek megteremtését 7, a képviselő-testület munkájának javítását 4 százalék tervezi. Családgondozás 6, egyéb szociális tevékenység 2, a kulturális élet gazdagítása 13 százalék elképzelései között szerepel.

Minden a pénztől függ, nyilatkozzák többen is, akad azonban egy olyan kisebbség, akik másféle alaptökre építenek:

„Ez eddig egy reprezentatív békepapi plébánia volt, mégsem volt itt igazából semmi, szinte mindent újra kell kezdeni: stabil struktúrát kell adni a hitoktatásnak, a hitoktatók mellé ifjúsági vezetőket kell állítani, közösségeket kell teremteni minden szinten, bele kell kapcsolódni a városrész embermentő tevékenységébe.”

„Ünnepi alkalmakkor agapére kellene összeültetni a falu lakosságát.”

Az egyszerre gazdasági, kulturális és lelki vállalkozás még nagyon-nagyon ritka:

„A falu középületeinek nagy részét egy egyházi alapítvány fogja bérbe venni, de a Dunabanknak is lesz benne részesedése, és a helyi tanács is beszáll negyedmillióval. Háromnegyed milliót kapunk a zarándokszállás építésére, s a boltot is az alapítvány üzemeltetné. Alapítványunk sokrétű tevékenységétől reméljük a falu kulturális és közösségi életének fellendülését: videovetítés, színjátszás és egyéb programokat tervezünk, erdélyi családokat telepítünk le, akik majd az alapítványnak dolgoznak szakmájukban.”

Bátrabban, átgondoltabban, szakszerűbben, demokratikusabban

Ugyancsak elgondolkodtató, hogy a „Mit vár a katolikus egyház vezetésétől?” kérdésre csak minden harmadikuk válaszolt. Akik válaszoltak, azok egy része sem „vár” többet, mint azt, hogy hagyják őket dolgozni. A legtöbben azt óhajtják, hogy a vezetés legyen bátrabb, határozottabb, függetlenebb:

„Tartson lépést a világi és az egyházi reformtörekvésekkel, merjen előrukkolni határozottabb törekvésekkel.”

„Álljon a sarkára, merjen politikailag is nyilatkozni, nem csak nyámnyogni, mert ez joga és kötelessége.”

„Értékes és komoly körleveleket.”

„Vezetést!!!”

„Teljes megújulást! Váltást és – ha kell – leváltást!!!”

Négy százaléuk anyagi segítséget kér, három százaléuk a hitoktatás megújítását. Ugyanennyien demokratikusabb vezetést:

„A tehetséges papokat ne hagyják elkallódní, ne folytassanak rablógazdálkodást, kerülhessünk a helyünkre.”

„Döntsék el a püspökök, hogy alattvalóknak vagy munkatársaknak tekintenek-e bennünket.”

A kérdésekből ritkán bontakozik ki ilyen átfogó elgondolás, mint ez:

„Találja meg önmagát és bennünket, papokat. Legyen ötéves lelkipásztori terve, és legyen egy az ezredfordulóig is, de olyan, hogy abba én a magamét is bele tudjam illeszteni. Legyen összefüggő katekétikai menetrend, a plébániai káosz helyett pedig rétegpasztoráció. A pap ne mindenben legyen, hanem lehetőleg azzal foglalkozzon, amihez ért. Legyen egészséges kommunikáció minden szinten. A püspökök számára a papja legyen az első. A püspöki kar elnökét válasszák. Törődjön a vezetés a külföldi magyarokkal is lelkipásztorilag. Ne a struktúrát akarja őrizni mindenáron, hanem munkálkodni a legfontosabb igényeknek megfelelően.”

Kiégett oázisok és kincses szigetek

A bulldózer nélkül lepusztult településeken az oázisok is kiégtek, a filiákra, a „vadak” közé ritkán és félve merészkednek ki megfáradt papjaink. „Éljük a magunk befonnyasztott szentségi életét”, nyilatkozik többük nevében egy még viszonylag jó körülmények között működő plébános. Vannak – hogy Tomka Miklós hasonlatát idézzem – szigetvilág-egyházunkban kincses szigetek is, kincseik azonban eleddig jobbára el voltak rejtve. Vannak persze okok és mentségek, de az egyszerre ható *elvilágiasodáson és elvallástalanításon* kívül komoly tényezőként kell számolni papjaink világiakra féltékeny *klerikalizmusával*, „zsinattalanító” magatartásával is. A Lélek persze ott fúj, ahol akar, még a „befonnyasztott szentségi életet élő”, vagyis vegetáló plébániákon is, de miért ne hihetnénk, hogy ha vitorlákat bontunk, nagyobb kedvvel fúj a Lélek, s akkor hajónk kimerészkedhet a pocsolyából a nagy vizekre. Ez, a jó széllel hajózás azonban korántsem csak papjainkon múlik, hanem az egész legénységen.

II. Hogyan válhat egyházközségből közösség?

(Példák a nyolcvanas évek végéről)

A szólamok már megvannak

(egy külvárosi plébánia Budapesten)

„A múlt vasárnap arról prédikáltam, van-e már a mi plébániánkon keresztény közösség. Úgy érzem, még nincsen. Nem régen jártam Kaliforniában. Ott a pap a kapuban várja a híveket, s mise után is ott beszélget velük. Én itt a két mise között ügyeket intézek a sekrestyében, hogy ne kelljen leterhelt híveimnek munkaidőben vagy szabadidejükben jönniük. Ha már közösség lennénk, az ide járók köszönnének egymásnak a lépcsőházban. Vendégeim, egy bajor katolikus család, szememre vetették, hogy itt a hívek gondterhelten érkeznek a misére, s lehorgasztott fejjel mennek ki. Úgy látszik, mégis csak ott kellene állnom a templomajtóban. Ehhez azonban két feltétel szükséges: idő és egyéniség!” (Varjú Imre plébános)

„Még nincs közösség, még inkább csak klikkek vannak: az ifjúságisok elkülönülnek az öregektől, a kicsik a nagyobbaktól és így tovább. Még nem is kirándultunk együtt. A szólamok már megvannak, István atyán sem múlik, hiszen dolgozik három helyett, s mindent maradandó élménnyé akar tenni, még sem állt még össze ez az egyházközség.” (B. Hilde zenetanár, az ifjúsági- és a gyermekkórus vezetője)

„Nincsen még meg a kellő összhang a plébániai munkatársak között. Nagyon is őrizzük a ránk bízott területet. A jobbnál jobb kulturális rendezvényekre kevesen jönnek el, mert az emberek a mi köreinkben is materialistábbak, mint egy kereszténynek szabadna.” (M. Jánosné tanárnő, a plébániai karitászfőmunkatársa)

„Meg lehet érezni a közösségszagot a plébánia körül. Elsősorban a gyerekek körében. Ezek valahogyan másképpen játszanak egymással, mint a többiek. Az is feltűnt nekem, hogy akik ott aktívabbak, itt, a művelődési házban, a könyvtárban, a táncházkörben is azok.” (G. Nándor, a közeli művelődési ház igazgatója)

„Az a benyomásom, hogy ez az egyházközség jól üzemel. A misén mindig sokan áldoznak, van jó kórusuk, sok hittancsoportjuk, lelkesek a karitászos hölgyek, sok előadást és zárandoklatot szerveznek és így tovább. De olyan közösséget, mely Krisztussal való személyes közösség eredménye és következménye, én nem tapasztaltam. Sőt, meg merem kockáztatni, sokan, még a legbelsőbb körökből is, még csak nem is tudják, hogy ilyen is lehetséges.” (J. Anna teológiát is végzett könyvtáros, az egyik katekézis vezetője.)

* * *

Pestszentlőrinc főplébániájának környéke a Gellért-hegy magasságában van, jó levegője miatt sokan költöznek ide, akár a kertes házakba, akár a lakótelepre. A kertes házakban sok magas beosztású és gazdag ember lakik, magányosok is akadnak bőven, de a legtöbben itt is hajtanak, „güzlnek”, és itt is kevesen tartják bűnnek az önkiszákmányolást. Szombat-vasárnap az öt misén 1 200–1 400-an vannak a plébániatemplomban. 30 fős a 16–24 évesek ifjúsági hittanja. Az általános iskolás hittanosok sincsenek kevesen (100 körül vannak), ami a velük foglalkozó munkáját illeti, ám az ott lakó hasonló korúakhoz képest részarányuk, igen alacsony. „Ez a legsötétebb folt”, mondja borús arccal Varjú Imre atya, s erről a hirdetések is árulkodnak. Ime egy 1979-ből: „Vasárnapi és nem egyszer hétköznapi szentmiséken is találkozunk olyan derék iskolás lányokkal és fiúkkal, akiket sosem látunk hittanórákon. Pedig velük is szeretnénk megosztani a keresztény hitigazságok kincseit. Kérjük, ragadják meg ezeket az alkalmakat, hogy hitismereteiket állandóan gazdagítani tudják. Ebben a tekintetben sem szabad megrekedni elemi iskolás szinten.” Egy másik 1980-ból: „Ne feledkezzünk meg a hittanóráról! Gyermekünk és unokánk neveltetésében elsőrendűen fontosnak tartjuk azt a fáradozást is, mely hitünk és vallásunk megismerésére segíti őket.” És egy sokadik négy év múlva: „A bejáratnál újból olvassuk el a hittanórák időpontját, és segítsük gyerekeinket, hogy Isten és a valláserkölcsei igazságok megismerése is támogassa őket egyéniségük kialakulásában.” És aztán újra előről. Mit lehetne tenni, kérdezem

Imre atyát. Nem vágja rá a választ, megszenvedi: „Megpróbáljuk megkeresni a megkeresztelteket és az elsőáldozókat. Az a baj, hogy a szülők el vannak fáradva, s ami még rosszabb: el is fásultak. Olykor lehetetlenül nehéz megszervezni, hogy egy kisgyerek eljusson a hittanra, mondjuk egy 3–4 gyerekes családból. Nem egyszer hősies erőfeszítésre van szükség, hogy a különböző különórákon kívül még a hittanra is elhurcolják gyerekeiket. Mással is próbálkozunk: a fél 9-es mise a családoké, ahol a gyerekek nem ülnek külön. A mise után van egy félórás bibliai tárgyú elmélkedés a fiatal házasoknak. Kár, hogy készen kaptuk a templomot. Ha együtt építettük volna, talán jobban együtt lennénk. Itt borzasztóan nehéz megszervezni egy társadalmi munkát, például a templomkert rendberakását. Nem jönnek, inkább pénzt ajánlanak fel.”

* * *

Oázis-e ez a templom, ez az egyházközség az őt körülvevő panel-életek rengetegében? A plébánia hirdetéseiből vett minta alkalmat adhat ennek megítélésére:

– Ezentúl a keresztelés előtt külön megbeszéléseken is szeretnénk találkozni a szülőkkel és a keresztszülőkkel, hogy segítségükre lehessünk gyerekeik kereszteni nevelésében. Feltételezzük, hogy aki gyermekének kéri a keresztség szentségét, Isten szándéka szerint is akarja nevelni.

– Templomunk hatalmas parkban van, mely méltó környezete lehet a szent helynek, ha rendben tartjuk. Aki teheti, kisfűrésszel, metszőollóval vagy kosárral szíveskedjék a következő két szombat délelőttjén eljönni.

– Virágvasárnap délelőtt Darvas Iván Kossuth-díjas művész közreműködésével modern feldolgozásban, énekkel és zenével adjuk elő Jézus szenvedéstörténetét, Sillye Jenő és Kovács Gábor művét.

– A 10 órás szentmise után a búzaszentelés szertartásával imádkozunk Istenhez, hogy áldja meg földművelő népünk munkáját.

– Május utolsó vasárnapján a gyáli egyházközség fiatal versmondói Pilinszky vallásos verseit szavalják templomunkban. A versek között Takács Mária, az idei középiskolás országos zongoraverseny győztese játszik orgonán.

– Augusztus utolsó vasárnapján ünnepi orgonamuzsikával köszöntjük a Szűzanyát, Elekes Zsuzsa művésznő előadásában. Ő több

nemzetközi orgonaverseny győztese, s itteni szereplése mintegy főpróbája lesz a müncheni orgonaversenynek.

– Hetenként egyszer diavetítéssel is szeretnénk élményszerűbbé tenni a rózsafűzér imádságot. Kedden és szerdán a Szentföldről tartunk diavetítést.

– Novembertől minden hétfőn este (a televíziós szünnapokon) Biblia-magyarázatot tartunk felnőtteknek. Ennek keretében november második felében egy csillagász tart három vetített képes előadást, hogy vallásos ember jobban eligazodhasson a világmindenség titkaiban.

– Idén két karácsonyi misztériumjátékunk is lesz. Az esztergomi Ferences Gimnázium diákjai Szent Ferenc karácsonya címmel adják elő 16-án este fél ötkor, a másikat a mi hittanos gyerekeink az éjféli mise előtt.

– Vasárnap délután 4 órakor kezdődik Zeffirelli Jézus filmjének vetítése. Másnap, a felnőttek Biblia-órájának keretében a Nobel-díjas Teréz anya életéről és munkásságáról láthatunk diafilm-vetítést.

– Köszönjük kedves híveink tegnapi munkáját templomkertünk megszépülése érdekében. Bár kevesen tudtak eljönni, mégis igen sokra haladtunk. Reméljük, a következő szombaton a még több munkáskez be is fejezi a munkát.

– Március 2-án a kecskeméti Piarista Gimnázium diákjai Mórús Szent Tamás életéről adnak elő egy tanulságos színdarabot.

– November 10-én kapják meg templomunkban a hatvanadik életévüket betöltők a szent kenetet. Akik nem tudnak eljönni, szíveskedjenek megüzenni, s elhozzuk őket autóval. Vigyük szét ennek az eseménynek a hírért.

– Örömmel tapasztaltuk, hogy a fiatal házaspárok is próbálnak gyermekeikkel együtt vallásukhoz ragaszkodni, hitvalló módon élni. Modern világunk számtalan probléma elé állítja a keresztény családokat. A jövőben különleges és újszerű módon is szeretnénk segítséget nyújtani. November 16-tól rendszeres előadások, megbeszélések, vetítések lesznek a templomban. Ezeknek a találkozásoknak a motója: „Ismerjük meg együtt és még jobban Istent, hogy könnyebb legyen akarata szerint élnünk.” Az első előadást Kozma Imre zugligeti plébános tartja: „Az egyház felismeri, hogy Krisztustól kapott küldetését a keresztény családokon keresztül teljesítheti” címmel.

– A fiatal házaspárok és a házasságra készülők délutánján a következő alkalommal egy ötgyerekes fiatal házaspár szeretné megsz-

tani velünk tapasztalatait családjuk keresztény szellemű megformálásáról. Akik nem tudnak kisgyermekük felügyeletéről gondoskodni, hozzák el őket nyugodtan, mi két helyiségben is szívesen foglalkozunk velük. A következő előadó egy személyben orvos, pszichológus és pap, aztán pedig a családi liturgia lesz a téma.

– A szentmise végén ősi szokás szerint megáldjuk a húsvéti ételeket, hogy a magunkhoz vett táplálék mindig testi egészségünket szolgálja.

– Köszönjük azt a sok munkát és támogatást, amellyel ez évben templomunkat belsőleg felújíthattuk, és most az ünnepre méltóképpen felkészíthettük. Viszonzásul fogadjanak el egy szerény karácsonyi ajándékul egy könyvjelzőt, amelyet mindenkinek átnyújtunk a templomajtóban.

– Ízléses húsvéti lapok kaphatók a sekrestyében.

– A múlt héten új székekkel gazdagodott templomunk. Nemcsak a belső tér szépségét emelik, hanem híveink kényelmét is szolgálják.

– Az olvasásra szánt időnket töltjük ki hasznos könyvekkel. Ajánljuk híveinknek plébániai kölcsönkönyvtárunkat.

– Szent Margit életéről egy színdarabot ad elő a jövő vasárnap templomunkban az Élmunkás téri templom ifjúság csoportja.

– Bizonyára elterjedt a hír, hogy vasárnap éjjel betörték templomunkba, meggyalázták az oltáriszentséget, ellopták négy kelyhünket és néhány értékesebb tárgyat. Az anyagi kár kb. 70 000 forint. Az eseményt Isten büntetésének is tarthatjuk a sok szentmise-mulasztásért, káromkodásért, egyéb bűnökért. Első tehát legyen az önmagunkba tekintés, a bűnbánat és az engesztelés. A károkat pótolni kell, az ablakokra védőrácsot kell építeni, és riasztóberendezést kell felszerelni.

– Vasárnap este a Zeneművészeti Főiskola hallgatóinak egy csoportja lesz templomunk vendége. A kamaraegyüttes egyházzenei áhítatot tart.

– Most ünnepeljük Szent Gellért szentté avatásának 900. évfordulóját. Ebből az alkalomból két autóbusszal Pannonhalmára zárándokolunk.

* * *

Megkértem két népművelőt, hogy csupán a hirdetések ismeretében mondjanak véleményt erről az egyházközségről mint értékközvetítő intézményről. „Az évek alatt folytatott munka arról győzött

meg, hogy ezen a plébánián közös értékeket vállaló közösség kialakítására úgy törekedtek, hogy egyszerre maradjanak közel a hívők mindennapi életéhez, miközben a legmagasabb kulturális értékeket is közvetítik. A művelődési házakban nincs ilyen koherens értékrend, és nem állnak munkatársai ilyen intenzív kapcsolatban az odajárókkal, még akkor sem, ha esetleg több kisközösséget is működtetnek. Valószínűleg azért, mert azokban a kisközösségekben sem a teljes személyiséggel foglalkoznak, hanem az egyének érdeklődésének megfelelően. Ezt nagyon nagy különbségnek látom. A hirdetések hangneme tőlem idegen, de nyilván, akiknek szól, adekvát és hiteles.”

Így ír az ELTE Közművelődési Tanszékének adjunktusa. Az Országos Közművelődési Központ főmunkatársa eképpen:

„Nehezen tudok megszabadulni attól a meglehetősen profán ötlettől, hogy ne vessem össze a lőrinci plébánia hirdetéseiből kikövetkeztethető programját az ott működő kultúraközvetítő intézmények egyikének (pl. a művelődési ház) programfüzetéből kiolvasható magatartással. Végül is mindkettő fölfogható intézményként és tiszta, a viszonyok által nem torzított funkcióit tekintve közel állnak egymáshoz. Dehát – mint tudjuk – nem állnak. Ez a funkció pedig: a szolgálat. Míg a művelődési otthon naturálisan előírt terveket teljesít, valamiféle »generálszósszal« nyakonöntött »értékrendtelenség« nevében, addig ez a plébánia sajátos értékrendjét sugározza szét; minden tevékenységének, programjának kiindulópontja, célja és végeredménye. Ez az értékrend a szolgálat köré szerveződik, mely nyitott az őt körülvevő személyiségekre, és számít az ő nyitottságukra is. Ez az értékrend világos, átlátható, követhető. Mert mi köré is épül? A család tisztelete és fontossága, egymás segítése és támogatása (ennek millió apró jele a hirdetésekben); ugyanakkor az egyének közötti elemi szolidaritás, odafigyelés, a köztük lehetséges együttműködés szálainak építése, erősítése; az ünnepek, melyek megteremtik annak lehetőségét, hogy kitekinthessenek az egyének mindennapi életük bozótjából, az irodalom, a zene, a színjáték, a film segítségével. Ez a tevékenység a mindennapok köré is szerveződik egyszerűen, ám anélkül, hogy értékeit feláldozná. Inkább megemeli a hétköznapiakat segítő-támogató attitűdjével. S még egy fontos mozzanat: számol a laikusok közreműködésére.”

És most ismét a szomszéd művelődési ház igazgatójává a szó: „Négy éve dolgozom itt. Magam is orgonálok, először ez vezetett a

plébániatemplomba. Ezután jött a művelődéstörténeti sorozat, melyben az irodalom, a történelem és a liturgia egyaránt helyet kapott. A sorozat keretében került sor a templomi koncertekre. Most egy válástörténeti sorozatot tervezek, be szeretném mutatni a különböző vallások és felekezetek liturgiáját, teológusok, papok és egyházi művészeti együttesek közreműködésével. Vannak az egyházban is dogmatikus emberek, nemcsak nálunk, de Imre atya nem ilyen. Hoztam a templomba egy bájos népi betlehemes játékot. Voltak benne vas-kosabb részek is, de ő nem cenzúrázta, rám bízta. Az ő intézménye értelmes cselekvési lehetőségek sorát kínálja.”

* * *

Katolikus Testvéreim!

Nyolc év óta szolgálunk Pestszentlőrincen, de még nem volt alkalmunk meglátogatásukra.

A váci érsek úr a Hívek lelki szolgálatára küldött ide bennünket. Tehetségünk és lelkiismeretünk szerint igyekszünk teljesíteni a feladatot. Templomunkban naponta reggel és este vannak szentmisék, vasárnapokon hat alkalommal. Kiemelkedő ünnepeinket igyekszünk vonzóvá tenni az Egyház korszerű szertartásaival. Szívesen látogatjuk a betegeket, hétfőnként este felnőtt Híveinknek tartunk Bibliamagyarázatot, hetenként hat alkalommal van hitoktatás, fűtött hittanteremben a tanuló ifjúságnak. Igen sok temetésen kísérvük utolsó útjukra halottainkat, a szentségek kiszolgáltatásával kapcsolódunk be Jézusunk világot megszentelő munkájába. A megszokott szertartásokon kívül is – fűtött templomban! – számos rendezvény, orgonahangverseny, vetítések, keresztény házaspárok havonta ismétlődő továbbképzése stb. alkotják papi szolgálatunkat. Tudom, mindezzel semmi különöset nem mondok, hiszen ez kötelességünk, ezért vagyunk.

Csupán azoknak kívánjuk tudomására hozni, akik szívesen bekapcsolódnának a vallásos élet fentebb említett gyakorlataiba, de elfoglaltságuk miatt nem járnak felénk, esetleg alig hallanak rólunk, pedig Egyházközségünk területén élnek és annak tagjai.

Munkánk másik része anyagi természetű. Fokozatosan rendbe hoztuk egyházi épületeinkből azt, amit elődcink nem tudtak befejezni. (...) Felmerülhet a kérdés: mindezt miből?

Egyházunk anyagi feltételeit a Hívek teremtik meg. A vasárnapi templompersely bevétele és az „egyházi adó” címen ismert „önkén-

tes megajánlás” az anyagi alapunk. Államsegélyt is kapunk, havonta 596 + 416 + 416 forint a három papi személy számára. Fentebbi kiadásaink mellett főállásban van kántorunk, sekrestyés-egyházgondnokunk, pénzbeszedőnk és jelen pillanatban három papot tartanak el Egyházközségünk áldozatkész Hívei. (...)

Kérem, a jövőben legyenek bizalommal e sorok átadójához, aki hivatalos pénzbeszedőnk. Ő elvégezte a hároméves teológiai kurzust, hogy alapvető hitbéli-vallási kérdésekben is megfelelő segítséget tudjon adni. Neki jelezzék, ha valahol időseken, betegeken kell segítenünk; ha elsőáldozásról vagy bértálálásról elmaradt gyerekeiket hitoktatáshoz kell segíteni. Senkinek sem akarunk terhére lenni a lelkiismereti kötelezettségek megemlítésével, de ez is feladatunk. Meg vagyunk győződve, hogy papi szolgálatunk emberi és társadalmi életünk alapvető feltételeihez tartozik. Segítséget nyújt az egyéniség kialakításához és a családok bensőséges világának megteremtéséhez, melyből magyar hazánk is csak jót remélhet.

Ha ritkábban látjuk is egymást, kérem legyenek meggyőződve, hogy papjaink naponta imádságukban és a szentmiseáldozatban gondolnak Híveikre, és kérik számukra Isten áldását. Hálásan köszönöm – talán ismeretlenül is – eddigi nagylelkű segítségüket és hitvalló életpéldájukat, mely lelkesítőleg hat embertársainkra is.

Családjuk minden tagját tisztelettel köszöntöm.

A levél aláírója a plébános, kézbesítői pedig a plébánia azon munkatársai, akik a körzet valamennyi lakásába bekopognak, hogy kihalásszák híveiket. Hárman végzik ezt a munkát. Ketten már főállásban. Egyikük az operaénekesi, másikuk a középiskolai tanári pályát cserélte fel ezzel a küldetéssel, harmadikuk főállásban MÁV-ellenőr. Lelkipásztori segítőtársak ők, egyelőre azonban „pénzbeszedő” vagy szebben „idősek, betegek, elhagyatottak látogatója és segítője” a nevük.

A tanárnő egy hirdetésre jelentkezett, amelyben ez állt: „Pénzbeszédőt keresünk, ez is Isten-szolgálat”. Azóta már imaközössége is van, s szívesen beszélget egy-két óráig is bárkivel, hogy utána még egy órát együtt imádkozhassanak.

Az operaénekesnővel egy zárandoklaton találkozott a plébános. „Diplomám és nyelvtudásom van, de nem kudarc miatt hagytam el a pályát” – kezdi a farmernadrágot viselő, magára maradt (elvált) fiatalasszony. „Egy NDK-beli kisvárosban bekerültem egy igazi plébániai közösségbe. Mint addigi vasárnapi keresztény megtápasztal-

tam, mit jelent Krisztus-hívőnek lenni. Adószedőnek lenni: ettől először borsózott a hátam. Aztán beláttam, így is sokat tehetek. Az ajtót nyitók egyharmada végig készséges, leültetnek, megvendégelnek, alig tudok szabadulni, a többség azonban megijed, hogy ez most pénzbe fog nekik kerülni. Tíz százalékuk nem ad a formálisan hozzáuk tartozóknak. Tegnap egy értelmiségi házaspárnál voltam. Csak karácsonykor jönnek templomba, mégis azt vallották, hogy az egyháznak fenn kell állni. Ugyanígy érvelt egy nem vallásos férfi is. Én kommunista vagyok, menjen a feleségemhez, mondta a házigazda egy harmadik helyen, aztán mégis egy óráig beszélgetett velem az udvaron. Vannak nehéz esetek, Istent vádolják a csapásokért, a papokat pedig régi sérelmekért: kidobták a gyóntatószékből, mert nem akarta megbánni, eldugták valahová ezt a feszületet, amit ő ajándékozott a templomnak, pofonvágtá a hitoktató. Egy tanítónő a minap bevallotta, hogy gyerekeinek kedve lenne hittanra járni, de a pedagóguskölcsön miatt nem meri őket beíratni. Azt viszont elmondta, hogy a hittanos és a hívő gyerekek jobban kezelhetők. Találkoztam a minap egy 16 és egy 19 éves fiattal, akik fontolgatják, hogy megkeresztelkednek. Ilyenkor vissza kellene mennem, ütni a vasat, de 92 utcám van. Nem könnyű a több pénz vagy több apostolkodás kérdését eldönteni. Társam jobban apostolkodik, mint én, de kevesebb pénzt gyűjt össze. Ami legjobban elszomorít: majdnem nulla az ifjúság részaránya a formális hívek között. Amit nagyon szeretnék: egy lelkes segítőcsapatot verbuválni magam köré fiatalokból.” A körülötte heverő teológiai jegyzetek alól egy nagy zacskó savanyúcukrot vesz elő. Mindegyik fajtából vennem kell egyet.

M. Jánosné Jolika rendkívül energikus özvegyasszony. Tanár férje alapította a plébániai könyvtárat. (Több mint száz rendes kölcsönzője van, sokuknak házhoz szállítják a könyveket.) Ő is tanár, jelenleg fél állásban a kerületi nevelési tanácsadóban dolgozik. Örök elégedetlen, nagy kritikus, de nem csak mondja, hanem csinálja is. Ha valakinek az államtól is járna segély, utána jár, s kihajtja. Alig kezdünk el beszélgetni, két munkatársa érkezik, egy idős házaspár. Amíg ők pénzügyeket beszélnek meg, átlapozhatom a karitászfüzetet, amelyben ilyenfajta igényeket, feladatokat talállok:

- az Iringó utcai kápolnába kellene hétköznapi kocsival misére kísérni;
- eltartója van, beszélgetni kellene vele, időnként felporszívózni;
- nehezen mozog, két bottal, bizalmatlan;

- tolokocsis, fél lábbal, elsőpéntekes;
- túl sok nyugtatót szed, emiatt nem tud rendesen beszélni, pedig csak hatvanéves. Egy kiló zárójelentése van, nem képes ügyeit intézni. Egy villanytűzhelyt kellene beszerezni, elintézni az IKV-nál;
- egyedül van, beszélgetne egyedül lévőkkal;
- beszélgetni vele, bevásárolni, leprapólya-készítést vállal;
- könyvcseré, beszélgetés;
- leszázalékolt, egyelőre nem kell neki segítség.

Világos: a legtöbbjüknek nem anyagi segítség kell, hanem beszélgetés. Ebben mindhárman megerősítenek. Elmesélik, hogy vannak ügyeskedők, akik megpuhatolják, vannak öngyilkossággal zsarolók. A nem vallásosokon is segítenek. Arra törekednek, hogy összehozzák egymással az egymásra szorulókat, hogy azok „szeretetkapcsolatuk melegénél gyógyuljanak”. Az idős házaspár Imre atyát kezdi magasztalni, hogy milyen szép lelkű, milyen szép belső élete van (azt talán nem tudják, hogy mennyire szeret sielni és szörfözni), és jól is szervez. Ebben a pillanatban Jolika magához rántja a szót, s ott is tartja jó darabig: „Még korántsem állt össze a karitás. Nem ismerjük eléggé a terepet. Beállítok egy idősebb házaspárhoz a szeretetcsomaggal. Kiderül, éppen abban fáradoznak, hogy feljelentsék lányukat, mert az ő ablakuk elé ültetett egy most még 20 centis bokrot. Mi meg segítézzük az ilyeneket, ahelyett, hogy helyrepackolnánk őket. Világos, ide lelki segély kellene, és ehhez kevés az egyszerű látogatás. Én pedig éppen ilyesmiben lehetnék hatékony, ha mellém állhatna egy pszichológus meg egy lekipásztor, de ez csak vágyálom. Mi most még százféleképpen szanaszét vagyunk. A tatarozás és a temetőfelszámolás nagyon lekötötte Imre atyát. Nem neki kellett volna csinálni! Mi ajánlottunk neki jogászt, közgazdászt. Jó lenne felújítani az utcaapostolságot. A harmadik szomszédom öngyilkos lett. Rajta kívül még két családot ismerek ebben az utcában. Azt hiszem, itt bukik meg a kereszténység. Nagyon hiányzik egy állandóan nyitva lévő plébániai klubféle, ahol az emberek tereferélhetnek. Van még szabad kapacitás, nekem is van még, s ezzel most a Népfrontban nyüzsgök. Tudom, Imre atya hétfelé tépi szét magát, de az is igaz, hogy magával ezen a délelőttön többet beszélgettem, mint övele egy év alatt.”

„Ének-gitár szakos voltam, s a diplomadarabomat főiskolás társaimmal együtt ebben a templomban adtuk elő egy kis egyházzenei áhítat keretében. Ekkor még nem voltam vallásos. Ebben a község-

ben másként szólt a gitár. Itt nem tapsoltak, de látszott az arcokon, hogy fogadják, hogy tetszik. Utána három fiatal jött hozzám, hogy klasszikus gitárt szeretnének tanulni. Imre atya alkalmanként üzent ebben-abbán belesegiteni. Egyre többet jártam oda. Nagyon nehezen illeszkedem be új társaságokba, itt viszont fantasztikusan jól éreztem magam. Addig mindig csak azzal voltam elfoglalva, hogy megfelelek az elvárásoknak, itt erre nem volt szükség, ez felszabadított. Egy évvel ezelőtt voltam elsőáldozó. Nem sokkal ezután vállaltam el, Imre atya kérésére, az ifjúsági-, majd pedig a gyerek-énekkart. A felnőtt énekkar óriási dolgokra is vállalkozik, most egy Mozart-misére készülnek. A kántor képzett zenész, és háromgyerekes családapa. Sokszor meghívja a 15–20 fős énekkart a saját lakására, egy kis klubéletre. Az ifjúságiak ezelőtt csak Jenő-dalokat pöntyögték. Én úgy vélem, másféle zene illik a templomba. Taizei dalokkal kezdtük, aztán egyszerűbb motetták következtek, majd újabb és újabb lépcsőfokok. Hat fős magja van ennek az igényessé váló kis társaságnak, akikkel hetenként próbálunk, alkalmanként fölszaporodunk 15–20-ra. A próba után csatlakoznak hozzánk a többiek, negyvenre is felszaporodunk, s megkezdődik káplánunk vezetésével az ifjúsági hittan. Balázs atya megpróbálja érdekessé tenni. Múltkor például meghívott egy görög katolikus papot, s egy rabbit is ígért nekünk. Nagyon közvetlen ember, s ezzel olykor vissza is élnek. Két hét múlva évzáró zenei áhítat lesz. Négyszólamú kórus szólaltat meg 16. századi műveket és Mozart Ave Verum-ját. Van egy kis zenekarunk is: hegedű, furulya, gitár. A gregorián még nehéz nekik, a zsoltárt azonban már nagyon szeretik. A kicsikkel a fél kilences misén énekelünk és zenélünk. Velük jóval nehezebb, mert ők még nem örömmel énekelnek, bambán igyekeznek. Egy hamis hangú gyerek lelkesen üti a triangulumot. Az ifjúságisokkal misztériumjátékokat is előadtunk: a Magdolna-játékot és Claudel keresztútját, egyre fogyó gyertyákkal. Mi is van még? Kirándulgatunk, s időnként kihozunk egy-egy hétvégére állami gondozott gyerekeket.”

* * *

Az ismeretlen terep bejárásának még csak a felénél tartanak 1987 közepén. A 4000 ajtót nyitó közül 1 000 tartja magát katolikusnak (jó lett volna a keresztény testvérek számbavétele is), ebből viszont csak 120-at találtak gyakorlónak. A már számontartottak közül is jóval többen fizetik az egyházi adó címen ismert önkéntes megaján-

lást, mint ahányan a templomot látogatják. A templom ugyan tele van vasárnaponként, az egyházközség ugyan meglehetősen olajozottan üzemel, s a közművelődés széles-tekintélyes szakemberei közösséget szolgáló értékközvetítő intézménynek minősítik a rákosberek plébániát, mégsem lehet fellélegezni: sínen van a vallási élet.

Imre atya azt a hivatást választotta, „amit egészen lehet csinálni”. Az egésztől még messze érzi magát, még szervezi csapatát. Most kerül sor a képviselő-testület újjáformálására, a „fiatalítás és pluralitás jegyében”. Eddig csak egyötöde volt a testület tagságának nő, számuk igen, de arányuk ezután sem fog jelentősen növekedni, pedig úgy történik, hogy az egyházközség húzóemberei között a nők vannak többségben. Eddig havonta találkoztak, de egyre kevesebben. A pünkösdi szombatjára hirdetett kiránduláson Imre atya egyedül találta magát, s elgondolkodott. Az egyik fő feladatának a családok segítségét tartja, a másoknak pedig papi karakterű munkatársak verbuválását. Rengeteg és igen sokféle feladat áll előttük, köztük olyanok is, mint angol és német alapnyelvű filmek szinkronizálása. A karitáoszt még szélesebbre és még személyesebbre tervezi. Továbbra is fontos és kedves munkájuk lesz a gyerekeket megkeresztelni akaró, de rendezetlen házasságú szülők segítése, megkérdezése: „Megengedik-e, hogy Isten megáldja házasságukat a keresztlő alkalmából?” Komoly feladatot jelent a kései elsőáldozókkal való foglalkozás és a jegyekkel való törődés (akiknek 90 százaléka volt elsőáldozó).

„Anyagi szempontból is nehéz évek jönnek, pedig eddig is borzasztóan sok idő ment el az anyagiak biztosítása miatt. Meg kellene tanítanunk az embereket szerényebben s ugyanakkor tartalmasabban élni. Egy református lelkészársam elmélkedésében olvastam, hogy az örökség Őnélküle nem segít. Nem mi vagyunk a tékozló, Ő az, aki önmagát is kínálja nekünk”, magyarázza Imre atya. Nem tudja befejezni, mert csöngetnek. Ezúttal is ő van egyedül a plébánián. Igaz, éppen féltucat főmunkatársa dolgozik a „terepen”. Egy zúzott arcú öregember esik be, kéri a „plébános atyát”, gyóntassa meg, mielőtt a metró elé veti magát. Hosszabb beszélgetésnek tűnik, elbúcsúzunk. A templomparkon átsétálva azon gondolkodom: szabad-e egy jól üzemelő egyházközségtől a mai körülmények között ennél is többet, vagyis csodákat várni. Nem jelent-e majd az ismerős terep sokszorta több kihívást és feladatot, egy tucatnyi még nem egészen összeszokott egyházközségi gárdának? Nem pazarló-e a kulturális kínálat bősége egy olyan közegben, ahol az átlagosnál nem erősebb

az „éhe a szépnek”? Mivel lehet majd megtartani, a rosszabbodó anyagi körülmények között, amikor az idő egyre drágább lesz, a jelenlegi aktivitást? Nem kellene-e a pénzbeszedést (rábízva azt az inkább csak erre a feladatra alkalmas Isten szolgálóira) elválasztani a látogatástól? Nem lehetne-e a világi szövetségesekkel szorosabban együttműködni a helyi társadalom (a rákosberekiség) kiépítésében? Nem lehetne a templom parkja Pestszentlőrinc egyik agórája?

Szabad lélekkel szolgálni

(egy középvárosi egyházközség)

„Püspökünk feloldotta városainkban a plébániák és a lelkészségek közötti határokat: lelkipásztori ellátás szempontjából mindenki ahhoz a templomhoz tartozik, amelyhez tartozónak érzi magát. A mi templomunkat a Mindenszentek tiszteletére szentelték. Egyszer egyik hívem azt mondta: az ő számára ez az elhagyott Jézus temploma. Úgy érezte, mintha Jézust hallaná felkiáltani minden értetlenségben, ellenségeskedésben, viszályban, önzésben: »Istenem, Istenem, miért hagytál el engem!«. Minden munkám arra irányul, hogy Urunk ne legyen elhagyatott. Mert az. Hiányzik a lelkekből, életünkből, kapcsolatainkból, gondoskodásunkból. Ha egygé válunk vele, akkor megszűnik az Ő elhagyatottsága, és megszűnik a mi elhagyatottságunk is.”

Szombathely peremén áll a kéttornyú templomocska. A kolostoré, amelynek épülete fokozatosan kerül vissza a Szent Kereszt lelkész-sége tulajdonába. Fokozatosan foglalják el az egyházközség gyarapodó közösségei, a közeljövőben pedig, remélik, az egyházmegyei lelkigyakorlatok résztvevői. A templomhoz vezető kéttucatnyi lépcsőről fiatal pár takarítja el a havat. Észrevesznek. „Jó helyen jár!”, köszöntenek. Ketten a 16–25 évesek számára szervezett ifjúsági katekézis 120 fős tagságából. A náluk fiatalabbak 320-an vannak. Ezek az adatok jobban jellemzik a lelkészség a működését, mint a templomba járók, a megkereszteltek és az elsőáldozók száma, hiszen a fél tucat közül ez a templom a legnehezebben megközelíthető. Így is vannak vagy hatszázan a vasárnapi miséken, jönnek a város legtávolabbi pontjairól, sőt még a környező falvakból is. Nemigen fémnének el többen. Még szerencse, hogy a száz férőhelyes oratóriumban is hallgatható, s a hamarosan működő televíziós közvetítés jóvoltából látható is lesz a mise a nagyobb ünnepeken. Gyónni a központban lévő kálváriára járnak legszívesebben, körmenetre a Főplébániára, ide viszont hittanra, katekézisre, közösségbe, ki minek hívja. Azért a szokásos számadatok is árulkodnak egyről s másról. Itt tavaly háromszor annyi keresztelező és kétszer annyi esküvő volt, mint temetés.

Másságok varázslatos egysége a templom: a barokké és a máé. A két szentélybeli falikárpit a barokk feszületre tereli a figyelmet, szemben modern szentségtartó fülke. A stációk több mint kétszázévesek, miként a város, a rend és a pápa címerei is; a gyóntatófülke előtti kép a ma nyelvén szólít meg, a házasságtörő asszony és Jézus párbeszédével. A gyóntatófülkében térdeplő és szék: beszélgetni és kimondani. A falán lévő feszület nélküli Keresztrefeszített egyszerre jelenti a szenvedő, a feltámadáskor ujjongó és a bűnöst átölelő Jézust. A két évszázadot átívelő, vadonatúj, de korhű hangzású orgona a kitűnő akusztikájú templommal lemezfelvételekre ad lehetőséget.

Másképpen is jó akusztikájú ez a templom: nem enged kenetteljesen prédikálni, hamis hangon mennydörögni. De enged világiak vezette litániát, Jenő-dalokat, népi betlehemes játékot, irodalmi áhítatot. Nemcsak az áldoztatórács hiányzik (ez már régen nem újdonság), hanem a hívek és a pap közé álló angyalszerű ministránsok is. Pedig vannak szolgálók, sőt szolgáló közösségek, de tagjaik a hívek között ülnek, s mintegy őket képviselve kelnek fel segédkezni, amikor szükséges. Mindezt meleg színek ölelik körül: barnák, sárgásbarnák, okkerek. Minden szépen harmonizál, még a pótszékek is tudják szólamukat.

A fogorvosi rendelő felvonóján egy mindenről tájékozott hírhozó tudni véli, hogy a Szent Keresztben biztosan egy szekta működik, ezért van ott akkora nyüzsgés. A főiskola tudományos szocializmus tanszékének adjunktusa „delejes embernek” nevezi Horváth József atyát. Negyedszázada dőlt el végleg, hogy pap lesz, s tízéve plébánosa és egyetlen papja a Szent Keresztnek. Miseruhában, papi gallérral kombinált civilben és tréningruhában látni. Mindegyikben férfias, energikus, határozott. Reverendában és „heverendában” (saját nyelvi leleménye) nemigen látható. Szobája látványa elsöre megtévesztő, aztán lassan észreveszi a látogató, hogy szép tárgyak, de nem műtárgyak veszik körül, s a szoba megtalálja az egyensúlyt a plébániákon egyébként igen gyakori múzeum és legénylakás, a fenséges és a hobós között. Hálófülkéjének színei, erre külön is felhívja figyelmemet, a temploméra rímelnek. (A nyolcadikat, a pihenés szentségét juttatja eszembe.)

Mint a hajdani mesterlegények, külföldön és belföldön tanulmányozta a „Hogyan lesz az egyházközségből közösség?” társasjáték

fogásait. Végigkóstolta a különböző lelkeségi és kisközösségi irányzatokat. Egyikhez sem csatlakozott, nem hozott haza kész megoldásokat, még csak átültethető ötleteket sem, mondja, csak inspirációkat. Legyen jó a színek és a tárgyak aránya, hangoztatja, de nemcsak a harmóniát élvezi, hanem a kontrasztot is. „Itt másképpen kell hangszerelni, mint egy zeneműben. Ott tökéletes hangszerekkel és zenészekkel számolhatunk, itt ahhoz kell segítenem az enyéimet, hogy azt énekelhessék, amit ők énekelhetnek, ami őbelőlük kijöhet. Nem könnyű átlátni egy ilyen plébániai partitúrát, a kereszteléstől a temetésig. Nemcsak azt szeretném visszahallani, amit kigondoltam, hanem arra is szeretnék érzékennyé válni, hogy meghalljam: hogyan reagálnak arra, amit csinálok. Könnyű mondani, hogy az ügy fontosabb, mint én, mert ha merev vagyok, ők is ilyenek lesznek az üggyel szemben. A spártai önfegyelem, a mérmöki és a karmesteri pontosság itt kevés.” Hogy mi kell még, mert azt, úgy látszik, valóban nagyon fontosnak tartja, nem mondja ki.

* * *

Amíg József atya az egykori kolostor kertjében a munkálkodni kész földtúrógépet eligazítja, s hazafuvarozza a használt heverőket, a leendő lelkigyakorlatozók fekvőhelyét, a lelkeszség elmúlt évi hirdetéseit „hallgatom”. Nemcsak „kemény” társadalmi tény, hanem kommunikációs gesztus is a templomi hirdetés. Árulkodik a papról (a fentről lefelé áramló információról) és a közösségről is (arról, mire és milyen formában kíváncsiak az erre illetékesek). Hirdettek itt is szentségimádást, ünnepi szertartásrendet, egyházmegyei ifjúsági lelkigyakorlatot, templombúcsút, ezüstmisést, de hirdettek egyebet is, és a hirdetésekben olyan szavak, kifejezések, hangsúlyok bukkannak fel (kurzíválva másolom ide őket), amelyek egyéni vonásai ennek a közösségnek.

- A jövő vasárnap templomunk leendő orgonájára gyűjtünk.
- Nyugdíjas testvéreinknek ismét teadélután rendezünk az oratóriumban. Vetített képes előadás lesz Don Bosco Szent János életéről.
- Városunk énekegyüttese, a Camerata Pannonia nagybőjti tartalmú műsora templomunkban.
- Lélekváró áhítatot tart az ifjúság Pünkösdvasárnap délután.
- Nagyboldogasszony ünnepének előestéjén a szentmise után szerezénadot adunk a Szűzanya tiszteletére.

– Kilencedet kezdünk, hogy az újévben mindent Isten akarata szerint tudjunk tenni. Mindenkit arra kérek, hogy valamilyen módon kapcsolódjék be. A sok lehetőség közül néhány: ima, böjt, szentmise, szentáldozás, jócselekedet, önmegtagadás és ellenségszeretet gyakorlása.

– Minden hónap utolsó vasárnapján 11 órakor ifjúsági mise azok számára, akik ezt igénylik. Alsó korhatár: 15 év, a felső: amíg valaki fiatalnak érzi magát.

– A Patrona Gimnázium tanulói miseáldozat keretében szeretnének találkozni a Mindenszentek fiataljaival.

– A nagypénteki szertartás közben a Vivaldi Vonósnégyes Haydn *Jézus hét szava a keresztfán* című művét adja elő. Miközben Jézus hét megszólalásáról elmélkedünk.

– Kérem az ifjúsági csoportokat az úrnapi körmenet oltárainak díszítésére.

– A jövő vasárnap négy megye rokkantjainak (mozgássérültjeinek) zárandoklata lesz. Jelentkezzenek azok a hívek, akik gépkocsival rendelkeznek, s a rokkantak szállításában szívesen segítenek.

– A templom búcsúnapjára hétfő estig aki tud, hozzon margarétát.

– Magyarországon a hívek megszokták, hogy a szentmisék alatt gyónnak. Mindkét szentség méltósága megérdemli a teljes részvételt. Január 1-jétől hetente egyszer, minden szombaton 3–5-ig lehet szentgyónást végezni. Az idősebbek kedvéért egyelőre a vasárnapi misék előtt is lesz gyóntatás.

– Aki az ünnep előestéjén tartandó gyertyaszentelésen részt vesz, hozzon magával papírgallérral ellátott gyertyát, hogy le ne csöpögjön.

– Minden használt ruhát, játékot, könyvet, bútort, háztartási gépet tovább tudunk adni olyanoknak, akiknek nincs. Kaptunk már üzemképtelen televíziót, amit a Gelka ingyen megjavított, s örömet szereztek vele egy magányos öregnek.

– G. Holczke osztrák pszichológusnő magyar nyelven tart előadást az oratóriumban. „A szülői ráhatások jelentősége a serdülőkorú gyermek életében”.

– A nyugdíjasok háza élő s megholt híveiért szentmise lesz, amelyen a homília témája: Mit lehet csinálni az öregséggel?

– A templomi berendezés elkészítésében közreműködő iparművésszel modern bútorokhoz illő vallási szimbólumokat készítettünk. Megtekinthetők és megvásárolhatók az oratóriumban.

– Válsághelyzetek a családban. Kovács István lelkész és gyermekorvos előadása.

– Az esztergomi ferences diákok Székely János Caligula című drámáját adják elő.

– Szentmártoni gyerekek karácsonyi játékot mutatnak be.

– Az orgona vasárnap délelőtt 10 óra körül érkezik. A teherautóról való lerakodásban férfierő-segítséget kérünk.

Egyes helyeken csak pénzt kérnek a papok, máshol virágot és szakmunkát is. A Mindenszentek már ennyi mindent kérhet: karitászt, ügyintézés és szaktanácsadás – törödni valakivel, templomba elkísérni – varrás, ruhajavítás, takarítás és főzés – gyerekekre vigyázni, hittanra elkísérni őket – orvosi és pszichológusi gyógyító munka – felolvasás, asszisztálás – zenélés, éneklés, éneketanítás – templomdíszítés, öltöztetés – előimádkozás – kétkézi munka, csomagszállítás, vásárlás – tereprendezés – ügyelettartás – jogi és közgazdasági jellegű egyházközségi feladatok – grafika, barkácsolás, dramaturgia, fotózás, diakészítés, reprodukciókészítés – fordítás, gépelés – teológiai és kulturális figyelőszolgálatban való részvétel: hazai és külföldi könyvek, folyóiratok, filmek és színművek figyelése – könyv, művészeti album, lemez, videokazetta és diakép kölcsönzés – mindenféle ipari szakmunka – tervezés, rajzolás – hitoktatás – alkalmi előadás bármilyen témában – oktatási segédanyag kölcsönzés – ifjúsági közösség vezetés – közreműködés lelki napokon, összejöveteleken – kulturális, sport és társasági programok – korrepetálás – kirándulás szervezés, túravezetés – óvónői feladatok – szállásadás – nyaralókölcsönzés. Mekkora alaptőkéje lehet annak, aki ennyit tud, ennyit mer kérni? Feladatokban feltétlenül gazdagnak kell lennie.

* * *

Pap csak egy van, de József atya „delejes ember”, s ma már a delejezték is delejeznek. A hitoktatás például csapatmunkában történik. A kezdők József atyától kerülnek át a két hitoktatóhoz, s hozzá kerülnek vissza a szentségek felvétele előtt. Az elsőáldozásra készülőknek azonban már jó része haladó, hiszen hittanóvodát „végzett”. A legkisebbekkel egy szakképzett óvónő vezette csoport foglalkozik, 16–19 éves fiatalok, óvónőképzőt végzők és főiskolások, köztük egy „óvó bácsi” is. A két hitoktatót (akik a test gyógyítóiból lettek a lélek pallérozóivá) minden hittanos csoportban két-két patrónus segíti, afféle tanársegédek. Ők fogadják a hittanra érkezőket, s fő

feladatuk az, hogy kötetlen beszélgetés keretében felszínre hozzák és levezessék a gyerekekben felhalmozódó feszültségeket. Az egészen kicsik még koedukált csoportokat alkotnak, ezután, 15–16 éves korig külön vannak a fiúk és a lányok, s csak az ifjúsági csoportokban találkoznak ismét. A bérmlákozás feltétele itt nem az életkor, hanem az érettség, az járulhat az ifjúvá avatás szentségéhez, aki bizonyítani tudja, hogy komolyan éli a jézusi életet. A bérmlás után a hittanecsoprt fokozatosan közösséggé válik, és már a hittanon kívüli programjaik is vannak. A közösségi életnek a legfőbb színtere a lelkészség. A gyerekek és a fiatalok ide szoktak, ezt a félszáz pár otthoni cipő is bizonyítja, amelyeket tulajdonosaik a plébánia előszobájában tartanak. A többiek – akár egy múzeumban – posztópapucst húznak. Pragmatikus oka van: otthon vannak, vigyáznak rá.

Van József atyának egy-két jól bevált „trükkje”. Itt az elsőáldozás nem nyár előtt, hanem szeptemberben van, így aztán kevesebben tűnnek el utána. A lelki és életmódbeli „érettségihez” kötött bérmlás után, mint ahogy József atya mondja: „ostorral sem lehet elverni őket”. Egy újabb „trükk”: a jegyesoktatás itt nemcsak három alkalom, hanem hosszabb tanfolyam, amelyen 5–10 jegyespár is részt vesz (köztük mindig akad „beépített” kisközösségi jegyespár is!). Nem kell feltétlenül megvárni az esküvővel a végét, lehet folytatni a menyegző után is. Egy sokadik „trükk”: az ifjúsági csoportok „közösségvezetőit” a 120 korosztálybeli szavazta meg, s választotta ki magának a megszavazottak közül. „Szerencsére megegyezett a népakarat az enyémmel”, jegyzi meg József atya. Hogy mennyiben József atya fogásainak eredményeképpen, és mennyiben az itteni „akusztikának” köszönhetően, ezt nemigen lehet eldönteni, tény azonban, hogy az ifjúság 20–25 százaléka – ami rendkívül magas arány! – szakmunkástanuló és szakmunkás. (Kérdés persze, előfordulnak-e a többi plébánián is.)

* * *

Az egyházközségi és egyben lelkipásztori tanács stílusosan tizenkét fő. Ez is egy régi „trükk”, de van ebben egy másik is: felerészben nők, ami – akár az átlaghívek, akár a nyüzsgő hívek férfi–nő arányát nézzük – egészen normális lenne, mégis ritka „apaszentegyházi” gyakorlatunkban. És egy harmadik „trükk”: az egyháztanács (foglalkozásuk szerint kémikus, gépészmérnök, szakmunkásoktató, jogász,

pénzügyi szakember, főkönyvelő, hitoktató, kántor) tagjait a közösségek javasolták. Igazán meggyőző példa ez az egymást feltételező és erősítő intézmény és közösség összjátékára. „Az emel fel másokat, aki szabad lélekkel szolgál”, figyelmezteti József atya a frissen megalakult egyháztanácsot. Úgy látszik, sokan megfogadták tanácsát, hiszen a Szent Kereszt szeretetszolgálatra sokgyermekes családokat, magányos öregeket, mozgássérülteket, veszélyeztetett gyerekeket gondoz, az egyházközségi adót begyűjtők rászorulókra is vadásznak.

* * *

Ifjúsági és felnőtt közösségek képviselőivel (véletlenül éppen ők is tizenketten vannak) beszélgetek. Van közöttük főiskolás diák és nyugdíjas mérnök, gyermekgondozási segélyen lévő művészettörténész és hitoktató, Jenő-dalokat éneklő ifjúsági kórus vezetője és a hagyományos énekeket kísérő-vezető kántor.

– *Mikor érezték, hogy egy közösséggé váló egyházközséghez tartoznak?*

– Amikor hárman összefutottunk a vásárcsarnok előtt. Nagyon megörültünk egymásnak. Igaz, akkor még feleennyien voltunk közösségünkben. Most már húszan vagyunk. Hiába mondja József atya, hogy a jó közösség jele a szívóhatás, mi eléggé felhígultunk, nem vagyunk már olyan egységesek.

– Én mint egyházközségi becsákmányoló, vagyis egyházi adót szedő, az első időben eléggé kellemetlenül éreztem magam, amikor nyugdíjasokhoz csengettem be. Aztán jöttek a meglepetések. Hadd adjak már vissza valamit, amikor annyi mindent kaptam, mondta egy idős néni, és sorra mások is hasonlókat.

– Féléves közösség vagyunk, zömmel negyvenen-ötvenen felül. Alakuláskor még alig ismertük egymást, s joggal számolhattunk az óvatossággal, visszafogottsággal. Ezért aztán mindnyájunkat meglepetett a kirobbanó őszinteség. Ez alig-alig magyarázható lélektani alapon.

– Előadtuk *A kis herceget*, Jenő-zenével és saját magunk kitalálta dramaturgiával. Jól sikerült, de nem ettől volt igazi élmény, hanem a felkészülés jelentette, amikor együtt olvastuk és éltük át Saint-Exupéry könyvét. Amikor elkészültünk vele, már nem produkciónak szántuk, hanem ajándéknak.

– Nekünk döbbenetes élményünk volt. Csoportunk egyik elszigetelődő férfitagja egyszer csak megkérdezte, felolvashat-e valamit egy

„ilyen helyen” egy Maugham-regényből. Biztattuk, tegye nyugodtan. Felolvasta. Aztán a nagy csendben csak ennyit fűzött hozzá:

– Hiú ember vagyok.

– *Ha valóban létrejött, él a közösség, akkor bizonyára akad konfliktus is.*

– Talán nem igazi konfliktus, de elmondom, mert engem foglalkoztat. Le kell szögezmem, József atya nem nőellenes. Mégsem szeretné, ha nő vezetné az igeliturgiát. Csak azért, mert így is nagyon sok van a rovásunkon, így is nagyon feltűnőek vagyunk, mármint a Szent Kereszt, akár állami, akár egyházi szemmel néznek minket.

– Pontatlanok, fegyelmezetlenek vagyunk, s ami a legnagyobb baj, nem vagyunk eléggé személyesek. Emiatt többször kiborulok.

– A férjem sokáig nem tudott megbarátkozni azzal, hogy túl hosszúak az összejövetelek. Elsősorban azért, mert komoly dohányos. Elvárta volna tőlem, hogy majd én képviselem az érdekeit. Sokat vitatkoztunk. Most már kezdi megérteni, hogy két-három óra alatt kétszer-háromszor többet kaphatunk, mint a számára elviselhető egy óra alatt.

– A múltkor parázs vita tört ki körünkben. Aztán szúrós csend támadt. Végül valaki bemondta, hogy fogadjuk már el egymás mását.

– Én nem nagyon szeretem az afféle pengetős egyházi popzenét, ebben a hitemben a zenei illetékesek is megtámogattak a pesti tanfolyamon. József atya viszont azt mondja, amíg ez kívánczik ki a fiatalokból, nem szabad akadékoskodni.

– József atya figyelmeztetett minket, hogy bizony fokozatosan le kell válnunk róla, hiszen egyszer el is mehet innen, és azután is kell valaminek lenni. Ezt nagyon nehezen emésztettük meg, hiszen ma még úgyszólván az első, az örömtől röpködő időszakban vagyunk.

– *Vágyak, utópiák?*

– Egy egyházközségi kezekben lévő óvoda.

– Egy plébániai napközi veszélyeztetett gyerekeknek és fiataloknak.

– Lelkigyakorlat alkoholistáknak.

– Hogy az ökumené felgyorsuljon felső szinten, mert nálunk, a hívek körében már egy csomó mindenben túljutottunk.

– Az igazi utópia: városunk plébániáinak egysége, hogy ne egymás ellen, hanem egymásért szurkoljanak.

– *Mint keresztények érznek-e felelősséget városukért?*

– Két taggal részt veszünk egy világi intézményen belüli városi öngyilkos-telefonszolgálatban. Tudják róluk, hogy hová tartoznak. Egyet kértek csak: ha nem feltétlenül szükséges, ne essék szó vallásról.

– Jó a kapcsolatunk a szociálpolitikai osztállyal és a gyámhatósággal. Kölcsönösen jelzéseket adunk.

– Néhány plébánia gyámságot vállalt három elárvult kisgyerek felett, hogy ne kelljen állami gondozásba venni őket.

– A Lórántffy-magángyűjtemény bemutatásakor József atya tartott előadást a képtárban a bibliai témájú képekről.

– Én magam is szívesen vállalnék előadássorozatot „A Biblia és a társzművészetek” címmel.

– Egyházközségünk fiataljai a nyári munka keretében a kórházban segítettek.

– Egy kisközösségi tagunk ingyen korrepetálja matematikából a plébánia által felfedezett veszélyeztetett gyerekeket.

– Ha megérik, megtudják az állami és társadalmi szervek, hogy valakinek valamivel több kell az anyagi támogatásnál, egyre gyakrabban szólnak nekünk.

– Személyünkben szaporíthatjuk a jeleket, a példákat.

– Azért azt se feledjük el, hogy a lelkészség is a városhoz tartozik, hogy egyházközségi berkeken belül a városért is dolgozunk.

* * *

Egy triptichon, három emlékképből: egyik oldalán a fiatalok szerkesztette pezsgő lüktető faliújság a lelkészség folyosóján; másik oldalán egy hatalmas táblázat, amelynek fejlécében a több tucatnyi tenni-lehetőség, függőleges rovataiban pedig a vállalkozók nevei; közepén pedig kéttornyú templomocská a hozzá felvivő behavazott lépcsővel és a havat takarító két fiattallal, akik biztosítják az érkezőt, hogy jó helyen jár. És néhány kérdés, hogy az élmény értékelhető és értelmezhető legyen: Hányan és kik választanák ezt az egyházközség-közösséget, ha nem lenne fél tucat közül választható? Kimondható-e, hogy a szeretet egyik létformája a szervezés? Nem lesz üvegház-e a lelkészség épülete a felnövő közösségek számára? Vagy mégis éppen maga a paradicsom, amely azonban könnyen elveszíthető? Felkerül-e egyszer a Szent Kereszt lelkészség is a város kulturális térképére? Meddig táruhat kapuja anélkül, hogy kihűlne felkínált melege?

Templomépítők, utcaapostolok, klubtagok

(Egy főváros környéki nagyközség)

„Ha az Isten ígéjének magva tövis közé hull, akkor ott el is hal, nem hozza meg a termést. Még soha nem volt ez számomra ennyire nyilvánvaló, mint az elmúlt év lelkipásztori munkájában. És rettenetes látni, hogy a gazt mesterségesen táplálják. A nemzedékek váltásával egyre erőtlenebb a keresztény hagyomány. A kisgyerek, akit ma úgy keresztelnek meg, hogy szüleit a nagyszülők rábeszélték a keresztelőre, az már alig kap hit szerinti nevelést. A tömegekben elerőtlenedik a hit és az élet. És ezt a folyamatot nem tudjuk megállítani itt sem. Úgy kell összeszednünk a hívő családok és emberek maradványait, mint a régi templom drága faragott darabjait, hogy újra felépítsük Isten egyházát. Másrészt az is igaz, hogy az egyházközség megfelelő irányítás mellett képes megújulni: egy kisebb létszámú, vitális és eleven közösségben. Ez a mi reményünk.” 1981 Szilveszterén írta ezt Nagy Árpád plébános, a városnyi lakosságú (22 ezres lélekszámú) Gyál tízezer katolikusának egyetlen papja, a templomépítés megkezdése előtt, életének 48., papságának 25. évében.

1933-ban született Hatvanban. Anyai nagyapja papnak készült, állomásfőnök lett. Apja tanító lett a kilenc gyermek közül. A család büszkesége egy apáca: a szatmári irgalmasok főnöknője. Furcsa mód az ő ötletére kerül a nagykárolyi katonaiskolába, majd a határon lévő iskolába, Kőszegre, mit sem sejtve arról, hogy már a határon áll. Fél éven belül első, s mindenkit a földhöz vág, mint Ottlik Merényije. Katonatiszt tanár akar lenni. Ha nem jöttek volna érte szülei '44-ben, kivitték volna nyugatra a többiekkel együtt. Hatvanba járt tovább gimnáziumba, a legjobb sportolók között van. „Óriási jelentősége volt az alaki kiképzésnek. Amikor mint káplánt nyolc hónaponként dobáltak, nem nyafogtam”, jegyzi meg, amikor életét meséli. „Gyarló látszatokból, a létezés felületében reménytelenül nyújtózva egymás felé, és a halott formák segítségével, élő valóságot tudunk létrehozni, ha a felületre merőleges irányú ismeretlen dimenzió felé ható erőkre szakadatlanul ügyelünk”, írja az *Iskola a határon szer-*

zője. Nagy Árpád magyar-történelem szakos tanárnak készül, de már „csak álcázásból” jelentkezik magyar-orosz szakra, mert akkor már elhatározta, hogy pap lesz. Nem a felületre merőleges irányú ismeretlen dimenzióról beszél, hanem így magyarázza a határ átlépését: „valami egyedi és szenzációs dolgot akartam csinálni”. Hittanára, amikor egyszer arról beszélgettek, mit csinálna szívesen, megkérdezte tőle: „És ha pap lennél?” Megdöbben, majd nagy öröm tölti el. Azóta is tart: „Az élet számomra ajándék és feladat, méghozzá meg-tisztelő feladat, amelyre hálásan felelek.”

Vácon lesz kispap, de felosztatják „alóla” a szemináriumot. Egerben, '56 júniusában szentelik pappá, s Gyálra kerül: ez a hely lesz alfa és omega. Egy év múlva már az évfolyam egyharmada börtönben ül. A gyászjelentésben szereplő talányos „papi teendőinek végzésében egy éven át akadályoztatva volt” szövegezés egyszerre sejtet és rejteget. Mi is történt? 1956. október 29-én bemegy Pestre, s azt tapasztalja, hogy mindenki felszabadult, az emberek nem leszegett fejjel mászkálnak, nem félnek egymástól, megszólítják egymást. „Gyálon a srácok géppisztollyal mentek harcolni, én meg a rózsafüzért imádkoztam. Gondoltam, nekem is tennem kellene valamit. Legépeltem 4 példányban egy irományt.” Papi ember írta, s a szovjet beavatkozást Káin gyilkosságához hasonlította. '57 áprilisában letartóztatták. „Előző vasárnap együtt néztük végig 340 gyerekkel Jézus szenvedésének történetét. Szép búcsú volt. Anyámat is letartóztatták, ő fél évet kapott. Én másfelet, és 1 500 forint pénzbüntetést. Havi 80 volt káplánjövedelemem.” Két részletben tölthette le, a második felét elengedték az amnesztia alkalmából. Szabadulás után Kispestre került, de nem maradt ott sokáig, mert azt a püspöki körlevelet, mely szerint április 4-ét nemzeti ünnepként kell megünnepelni, káplán tár-sa olvasta fel helyette. Ez akkor elég volt ahhoz, hogy Kunszentmik-lósra helyezték, onnan Nézsára, Farnosra, Bugyira. Mindez az után, hogy dogmatikából doktorált, s az egri főiskolára hívják tanárnak, de az egri érsek figyelmeztetést kap, óvakodjanak tőle. „Rövid időt töltöttem mindenütt, mert mindig hamar tele lett a templom gyere-kekkel. Az '56-os fiúkat ki akarták fullasztani, engem azonban nem sikerült”, foglalja össze tömören azt az időszakot, amelyben ő is a „dobált káplánok” közé tartozott.

Székkutasra kerül, immár – első ízben – plébánosnak. „Kimondtam: márpedig itt jól fogom érezni magam. Fél év alatt rájöttem, hogy az ország legigazibb emberei vannak itt. Kisgazda község, sok tanyával. Kilenc kilométerről bejártak a templomba. Nekem motorom sem volt, gyalog jártam ki négy tanyasi iskolába. Ezt becsülték. Most pedig kirándulni mész, mondtam magamnak, figyeled a madarakat, eszel egy almát. Csodálatos hét év volt. Az 1200 négyszögöles templom telken próbáltam ki a közösségteremtést. Az előző plébános parkot telepített, ezt folytattam. Ritka fenyőket telepítettünk a szarvasi arborétum igazgatójának segítségével. Megfestettem 50 táblát, rajta a fa neve és ültetőjének, gondozójának a neve, vagyis a családé. Program lett vasárnap délután a parkban sétálni, még a vendégeket is odahozták. Ezután jött a templom belső átalakítása. Ez volt Gyál főpróbája. Nem játszottam demokráciásdit. Kaptam egy remek tervet, bevontam őket, megbeszéltem velük. Mindent megtettem, hogy magukévá tehessék. Építettünk egy csodás plébániát is. Ott akartam meghalni, aztán két hét alatt el kellett hagynom azt a paradicsomot egy lepratelepért.” Ez volt Gyál.

* * *

A templom és a beléje kapaszkodó plébánia kétségkívül a legjelentősebb épülete a már városnyi léptékű Gyálnak. „A mi templomunk”, mutogatja vendégeinek büszkén a tanácselnökasszony. Tornyja, mint győzelmet jelentő két ujj, menyezete, mint egy hatalmas madár védőszárnya, vonalai erőt és égre törő lendületet fejeznek ki. Hármassugárnyaláb vezet ki a templomból egészen a járdáig, s megállítja, becsábítja a járókelőket, legalábbis szembefordítja őket az oltár mögötti Szentlélek-tűznyalábbal. A belépőt már Krisztus és Szent István országa fogadja. Az aranytérképen eleink, s őket is, minket is hív magához „gyertek!” mozdulattal a feltámadt, a mennybemenő, a megdicsőülő Krisztus, a legfiatalosabb magyarországi krisztusok egyike. A kerengőre és átriumra is emlékeztető előtér meghitt sarkában a régi templom szobrai kaptak helyet, jelezve: nem semmiből, hanem a régiek hitéből nőtt ki az új otthon.

* * *

A templom 22, a plébánia 15 hónap alatt épült fel. Időközben az engedélyek is meglettek. A költségek felét saját erőből, tizedét nyu-

gati katolikus testvérek segítségével, a többi részét püspöki és egyházmegyei segítséggel teremtik elő. A felszentelésre felkért püspök a fejét csóválva ült be kocsijába, de a plébános megnyugtatta: a gyep talán még nem zöldül ki, de a templom készen lesz Szent István szentté avatásának 900. évfordulójára. Nem egészen így történt. Az építkezés a régi templom lebontásával kezdődött, pontosabban egy ezt megelőző pannonthalmi kirándulással: a védőszent segítségét kérni a nagy vállalkozáshoz. Egy utolsó mise után fél nap alatt lebontották a templomot, délután már a himnusz énekelték az építők. Ekkor még csak a felújításhoz volt engedélyük, de a járási tanácselnök is segített. 956-an vettek részt az építkezésen, 8 millió forint értékű, 79 000 munkaórát teljesítve. A 956 „kerekítés” – huncut mosoly kíséri – 1956 emlékére.

* * *

Lenne gyűjtenivalója a krónikásnak, de a néprajzosnak is, mert már legendák keringenek a templomépítésről. A számok és az adatok azonban most még eléggé pontosak:

- Mi nagymamák vagy hetvenen százezer téglát tisztítottunk meg.
- Nagyon profi módon ment minden, a nagy betonozás négy keverővel.
- Minket, vagyis a Rózsafüzér-társulatot, rendelt ki a plébános atya balesetelhárítási csoportnak: imádkozni, hogy ne legyen baleset. Jól imádkoztunk, mert még szögbe sem lépett senki, pedig sokszor csak hajsza hűján múlt a nagy baj. Bizony tucatszor is visszaesett a toronyból a betonnal teli vödör.
- Csúsztak a piktorok, így csak éjfélkor kezdhettünk állványt bontani, de ott maradt 19 fiú és 3 lány, és fél hatkor már kezdhettek a kőfaragók.
- Gyerekkorom óta itt lakom Felsőújhelyen, de az egész idő alatt nem ismertem meg annyi embert, mint ezen az építkezésen.
- Jó volt itt dolgozni, mert állandóan remek hangulat volt. Nem elsősorban a sörtől, pedig az is volt, amennyit akartunk. Mindössze ketten voltak, akitől emiatt meg kellett válnunk. Inkább attól, hogy a plébános atya mindenütt ott volt, de nem dirigált. Nem is kellett, mert egy idő után önműködően ment minden. Megfogta volna ő is a lapátot, mert nagy, erős ember, de fontosabb volt, hogy mindenkihez, kivétel nélkül mindenkihez legyen egy-két szava. Minden alkalom-

mal minden építkezővel kezet fogott. Voltak aztán nagy mókamesterek, tréfacsinálók, meg olyanok is, akiket cukkolni lehetett anélkül, hogy megbántódtak volna.

– Éltelt-italt, kávét, süteményt, gyümölcsöt kínálni, ez volt a feladatunk. Amikor először megjelentünk farmernadrágban és trikóban, Árpád atya hazazavart bennünket. „Lányokat akarok látni”, mondta. Ki kellett öltöznünk, mintha ünnep lenne. Nem lehetett azt mondani: „Hé, ki kér feketét”, hanem mindenkit a nevének kellett szólítani, mindekihez személyesen kellett odafordulni, megkérdezni, hány cukorral kéri. Szóval még egy illemtanfolyamot is végeztünk az építkezés alatt.

– A legnagyobb munka közben megjelent a tanácselnökasszony, kicsípve, mintha csak a tiszteletünkre öltözött volna ki, és elismerően nyilatkozott munkánkról. Aztán kiderült a turpisság: a plébános atya szervezte meg ezt is. De azért szívesen csinálta az elnökasszony, s vissza is kapta kamatostul, mert a községi könyvtár építésén is ott volt az egész templomépítő csapat, és ott is kivágtuk a rezet.

* * *

„Az egyik délután beállított egy öreg néni két ötliteres demizson borral: hozta az építőknek. Van még más is, teszi hozzá, és a kezembe nyom 5000 forintot, azt is a templomra. Jelzi, hogy még mindig van valami, s ünnepélyesen kibugyolál kendőjéből egy kőműveskalapácsot, megboldogult férjéét: szeretné, ha templomépítő kezébe kerülne. A vasárnapi miséken aztán rendre felelevenítettem ezeket a könnyeztető és kacagtató történeteket az anekdotákat, a humoros kiszólásokat és az emlékezetes pillanatokat. Sosem kunyeráltam pénzt, csak éppen felsoroltam a beérkező adományokat, igaz, név nélkül. Többen akadtak, akik több mint 50 000 forint értékű munkórát végeztek. Módomban állott, hogy néhányuknak 10–20 000 forintot juttassak. Egyikük azzal utasította vissza, hogy négy évvel ezelőtt üzemi balesetet szenvedett, és felgyógyulása után éppen nálunk sikerült először végigdolgoznia egy éjszakai műszakot, ez pedig neki elég nagy ajándék. Augusztus 19-én már valóban csak a gype hiányzott. Ez is meglett, mert az utolsó pillanatokban ládástul helyezték el kertészkedő híveim a fólia alatt nevelt gypet, és még ráadásul 300 fő begóniát is.”

* * *

– Itt a keresztelők nem egyenként vannak, és nem sutyiban, hanem minden hónap első vasárnapján, amikor tíz-tizenöt gyerekre is sor kerülhet. Ez pedig azzal jár, hogy vagy száz olyan ember is bejön ilyenkor a templomba, aki még keresztet vetni sem tud. Zengő-bongó és telis-tele templomot látnak, s csodálkoznak nagyot.

– A házasság szentsége ebben a templomban vidám szentség. Egy hétgyermekes család egyik lányának esküvőjén Árpád atya az egész népség előtt megkérdezte, mikor lesz a következő.

– Évente 120 temetés van itt, ami legkevesebb 6000 embert jelent, aki a plébános atyát hallgatja. Ilyenkor az atya kifelé is beszél, nem szemtelenül, de nagyon magabiztosan. Lehetetlen nem gondolni saját halálunkra, jegyzi meg, aztán megkérdezni, hogy eljegyezzük-e magunkat a kétségbeeséssel, és meg is válaszolja Adyt idézve, hogy „lehetetlen, hogy gazdátlan az élet”.

– Finoman neveli, tanítja az alkalmi előfordulókat. Megjegyzi, hogy az a zsoltár, amelyet a halottért imádkoznak, van vagy 300 éves, és közkinccse az emberiségnek. A Miatyánkról meg, hogy minden valamire való magyar ember ismeri.

– Lehet, hogy kikapott érte az előjáróitól, de mi jól vettük, hogy előbb volt az elsőáldozás, és csak utána, vagyis az örömteli lakoma után a gyónás, ahogy ez a modern lélektannak is megfelel.

– Ebben a templomban mindenki megfér a másikkal. Mi lenn énekeljük a „Boldogasszony, anyánk”-at, úgy, ahogy szoktuk, fenn a kórus meg hozzáénekel művészi szólamokat, amelyeket a karnagy úr írt.

– Ilyeneket mond az atya, hogy ha valaki hegesztőként vagy mérnökként szolgál, az is üdvös cselekedetet végez, ami nekem speciel nagyon jólesett.

– Nem azért ízeljük meg az életet, hogy örökre elveszítsük, mondja, mert neki a temetőben is van számunkra jó híre.

* * *

„Bármennyire is rámenős és határozott vagyok, meg kellett tanulnom, hogy papnak lenni annyit is jelenthet, hogy hóesésben söpröm a járdát. De akár egy odanyújtott pohár bor is mozgást eredményezhet a lélekben.”

* * *

A templomépítőkből épült fel az *egyházközség*. Belőlük kerültek ki az utcaapostolok, a Rózsafüzér-társulat, az énekkar és az egyháztanács. A plébános megelőlegezve a vágyott jövőt – közösségeknek nevezi őket. A Rózsafüzér-társulatot imádkozó és munkálkodó közösségnek. Akkor tesznek majd nagy lépést a közösség felé, ha majd ők is otthonra találnak a plébániaépületben lévő öregek klubjában, amely most még a Pipázó nevet viseli, de teázó és pletykázó is lehet majd belőle.

Az *utcaapostolok* „egyfelől egyházi adót szednek, másfelől törődnek a hívekkel”. Azt parancsba kapták, hogy első alkalommal „Dícsértessék!” helyett „Jónapot”-tal köszönjenek. 1 300 család fizet egyházi adót.

Az *egyháztanács* 35 fős, ebből tízen nők. („Így van kiegyensúlyozva a két nem”, magyarázza hamiskás mosollyal Árpád atya), a legfiatalabb 23, a legidősebb 73 éves, tagjai zömmel kétkezi munkások, de mérnök, statisztikus és pénzügyes is akad közöttük. Két feltétele volt a tagságnak: a templomba járás és a „munka hőse” cím megszerzése az építkezésen. Az énekkar zömmel fiatalokból áll. A felvételi feltétel csupán az volt, hogy szeressen énekelni. Az ország egyik legkiválóbb karnagya (aki lelkileg is összetartja őket) olyan kórust faragott belőlük, amelyik Bárdos Lajos elismerését is kivívta.

Van egy „club” feliratú szoba is a plébániaépületben, ez az *ifjúságé*: párnák, szőnyegek, faliújság és két gitár érzékeltetik rendelkezését. Negyven fős a társaság, egy-egy összejövetelre átlagosan negyedszázan jönnek el, a farsangi bulira sokkal többen. (Ilyenkor a garázs is rendelkezésre áll, mint alkalmi táncterem.) Árpád atya nem lóg a nyakukon, „nélkülem csinálják, de tudok róluk”, mondja. Amit nélküle csinálnak, abba beleértendő a katekézis is.

Van itt még olyasmi is, ami más plébániákon nemigen fordul elő. Először is ingyenes *német nyelvtanfolyam*, két csoportban, nem csupán a berken belüliek, hanem bárki számára, s járnak „kívülről” is. Hamarosan angol nyelvtanfolyam is indul. „Egy olyan fiatal vállalkozott rá – ugyancsak ingyen –, aki fantáziát lát benne.”

Éppen ottjártamkor költözött a plébánia nagytermébe a gyáli állami községi könyvtár *fiókkönyvtára*, amelynek kezelését az egyházközség ifjúsága vállalta. Akad köztük még könyvtárhoz értő is. A polcokon e hazában még sehol sem tapasztalható harmóniában a kitűnően összeválogatott „állami” könyvanyag és a hazai egyházi kiadók könyvei.

A nemrégén befejeződő építkezés miatt átmenetileg szünetelt a Pilinszky Jánosról elnevezett *szavalókör*. 15 fiatal volt benne: köztük általános iskolás és amatőr festőművész. Az egyik előző állomáshe-lyén már 102 szereplős misztériumjátékot író és rendező plébános adta az „alapo- zást”, de ahogy ő mondja, „elsősorban egymástól ta- nultak”. Műsoraik érdekessége, hogy egy-egy mű többféle változat- ban, többféle értelmezésben is elhangzott.

* * *

„Papjaink, hogy helytálljanak ebben a válságos helyzetben, többféle stratégiával próbálkoznak. Napóleonival azok, akik azt hiszik, hogy az egyház sikere a szervezésen múlik, akik meg vannak győződve arról, hogy mindenkinek be tudják adni a mattot. Van aztán a kutu- zovi: tudni módszeresen visszavonulni, s a döntő pillanatban győzni. Van végül a próféta, aki egyedül is el meri magát kiáltani, hogy jöjjetek. Sok Napóleonból és Kutuzovból lett – hála Istennek – saját hazájában is próféta. Én is kipróbáltam mindhármat. A helyi veze- tőkkel való kapcsolatomban is. Azt vallottam: plébános vagyok, tehát beköszöntök mindenhová. Előző helyemen mindenhol leviziteltam, de a legfelsőbb helyekről nem kaptam vissza a látogatást. Megje- gyeztem egy-két hírvivőnek, úgy látszik, félnek tőlem. Egy hét múl- va már ott voltak mind. A vb-titkár engem tartott legalkalmasabbnak, hogy elpanaszolja: atomjaira hull szét a társadalom, s megemlítette egy értelmiségi klub tervét. Meg nem tervezhettem, csak szurkolhat- tam neki, de azóta se lett semmi belőle. A pedagógusokkal egy név- napon csendesen megkötöttem az alkut: bejelenthetik, hogy győztek, mert kisöpörték az iskolából a hittant, a pap visszahúzódott a plébá- niára. A gesztust azonban viszonozták: rendszeresen programokat szerveztek a hittanok idején. Ugyanazok, akikkel együtt névnapo- ztam. Itt aztán már nem mentem el mindenkire. Úgy gondoltam, igaza van Leninnek, kihagyhatom a gyáva és megalkuvó értelmisé- get. A vezetőkhöz azonban elmentem. Azóta az elnöksasszony évente összehív minket, papokat, és ilyenkor jelen van a párttitkár és a nép- front képviselője is. Párttitkárunkkal is kikezdttem, méghozzá eléggé rámenősen: ha vallása nem tiltja, tegeződjünk, javasoltam. Belement, s eljött a plébániára is, öt órán át beszélgettünk. Amikor a politikai főiskolára járt, volt egy bátor húzása: elhozta hozzám látogatóba öt osztálytársát, volt köztük magas rangú katonatiszt és egyházpolitikus is. Negyed órára jöttek, ötnegyed órát maradtak, majd azt mondták,

felért egy szemináriummal. Van egy álmom: itt, a mi tanácstermünkben ülésszen egyszer a községi tanács.”

* * *

Amikor 50 százalék alá csökkent Gyálon a *hittanosok* száma, és így kisebbségbe kerültek, a plébános úgy határozott: itt is visszavonul. Erre más oka is volt. Bármennyire is jó volt a kapcsolata a helyi vezetőkkel, akadt egy magabiztos pedagógus, aki még a nyolcvanas évek közepén is riogatta a hittanra jelentkező szülőket. Most már a plébánia öt helyiségében folyik vásárnaponként a hitoktatás. Szombaton hitoktatói megbeszélés van a kezdő, középhaladó és szakképzett hitoktatók részvételével. „Felpumpálom önbizalmukat”, magyarázza a plébános, aki a legfontosabb hitoktatói erényeknek azt tartja, hogy alkalmasak legyenek a kommunikációra, szeressék azt, amit csinálnak, megszólaltassák a gyerekeket. Tagja a *hitoktató-csapatnak* a teológus diplomával rendelkező kántor, a teológiára járó kántor lány, egy háromgyerekes magyar-matematika szakos tanárnő, egy képesítés nélküli taníró, egy kertészeti főiskolát végzett lány és a nagyközség labdarúgó-csapatának egyik erőssége. Az ifjúságisok „önkiszolgálók”. Komolyan csinálják, olykor éppen arra kell figyelmeztetni őket, hogy lazítsanak, szórakozzanak is. A diákmisén 120-an vannak. Előtte van a hittan, és a mise előtt még van idő egy kis „ugrabugrára” is. Amíg iskolai hittan volt, sok hittanost hiába vártak a vasárnapi misére.

* * *

„A keresztény gondolkodás nem kör, hanem ellipszis. Két gyújtópontja van, s minden eretnekség abból adódik, ha valamelyik – akár pietista, akár racionalista – irányban elhajlunk, ha kicsúsznak az erőteréből. Karnagyom a múltkor vitát provokált: hogyan beszéljünk a gyerekeknek mennyei atyáról, ha sokaknak nincsen normális apaképe. Én szerintem éppen ezért lehet és kell, mert ki vannak éhezve rá. Az ateizmus légüres tere is csak felfokozza az Isten-éhséget. Aztán minél jobban birtoklom a létet, annál inkább növekedik Istenhez tartozásom erőssége. Éppen, amikor az ember elfogyna Istenben, akkor épül fel önmagában, és személyiségének egyetlen értelme az lesz, hogy Istené legyen. Amikor elkészült a templom, barátaim aggodtak, hogy belefáradtunk, a plébánia már nem fog menni, de még

az óriási betonozás is remekül ment. Ott volt minden időben: a keverők, a 100 mázsa cement, a 100 üveg sör (egy házaspár ajándéka), 120 szendvics (a kocsmáros ajándéka), 3 tepszi pite, két láda alma, 13 rúd mákos kalács.”

* * *

1300 család fizet egyházi adót, 956-an vettek részt az építkezésen, 400-an vesznek részt a vasárnapi miséken. Felépíteni, mert heroikus feladatra vállalkoztak, könnyebb volt, mint belakni lesz. Igaz lehet az embert alaposan megpróbáló feladat elvégzőjét a szentség felé sodorhatja. De el is hitetheti vele: ez volt neki való feladat. Elkötelez vagy felment a csúcsteljesítmény? Akad-e majd a békeidőben is harci feladat? Hány szólam kapcsolódhat még bele a hagyományos Mária-énekbe? Mikor kell elhatároznia magát a kétkeziekre támaszkodó pásztornak, hogy utánamegy az elbitangolt értelmiségieknek is? Mennyire fog majd hiányozni a prófétának Napóleon és Kutuzov? A templom lábazata gyönyörű erezetű tölgyfaborítás. Ilyen-olyan ördögpfőkat, de tekintetét égre emelő szakállas Szent Istvánt is felfedez bennük papja. Felhívjuk rájuk híveik figyelmét is. Látnak-e majd elegendő fantáziát az építményükben? Megszentelődnek-e a gyáli apokrifek? Lesz-e elég kölcsönzője az innen kínált értékeknek?

* * *

„Kedves István! Tehát június 14-én, kedden este 19 körül várlak benneteket. Egy kis jelzés az érkező társaságról nem ártana, ha már tudsz róluk valamit. Az elnökasszony és a párttitkár nemsokára magukhoz ragadják a reform zászlaját, és mindketten napi áldozók lesznek. Kemény penitenciát kellene kitalálnom. Könyvtárosok is lesznek. Szerbusz, Árpád.” A levélben említett „társaság” a Művelődésügyi Minisztérium Vezetőképző Intézete „Vallás és társadalom” című tanfolyamának résztvevői: megyei és városi párt-, KISZ-, népfront- és tanácsai vezetők, valamint művelődési és oktatási intézmények vezető munkatársai. Buszunk nem jut el a színhelyig, mert előtte vagy kétszáz méterre leállítja Nagy Árpád. Előbb távlati képet nyerünk az egybeépített templomról és plébániáról, s csak fokozatosan közelítjük meg Gyál büszkeségét. Mindeközben adatok, történetek, forrulatok, sziporkák az építkezésről: „Tornya győzelmet jelentő két ujjként emelkedik a magasba, mennyezete olyan, mint egy hatalmas

madár védőszárnya”. „Építéshez nem volt engedélyünk, csak felújításhoz, s ezt is csak nagyon nehezen kaptuk meg. Felújítani azonban nem volt mit, egy kocsmából kialakított szükségkápolnában miséztünk.”

* * *

Nagy álma volt, s maradt is, hogy egyszer az egyházközségi tanács-teremben ülésezzen a községi tanács, vagyis az ország az Országban. Delegációnkat pazarul megvendégelte abban a tanácssteremben, amelyben a közös közkönyvtár is helyet kapott. A pohárköszöntők után, átvonultunk a templomba, ahol először kérdezni lehetett a tanácselnök asszonytól, a népfronttitkártól (a párttitkár ez alkalommal is hiányzott), s a plébánostól. Utána Nagy Árpád megkérdezte, ismerjük-e a Rákóczi-szabadságharc korának magyar himnuszát, a Boldogasszony Anyánkat. Néhányan mertük ismerni, énekelni. Ezután a plébános megkérte a kórust, énekelje el egyik kedvencét, egy szlovák népdalt, amelyet nézsai számkivetése idején tanult. Végül mindannyian egyre növekvő bátorsággal elénekeltük a szózatot. 83 nap múlva levelet kaptam kántorától, jó barátjától: „Mindenkit váratlanul ért az Ég döntése. »A munkát bevégeztem«, de hát mi mindent tehetett volna még? És az Isten azt mondta: Elég! Püspöke temette, 5 000 hívő imádkozott, énekelt. A rengeteg koszorút és virágot a kerengőben és a pázsitos udvaron rakták le. Amire már nem volt elég a szépen megfogalmazott tanítás, a ragyogó ötlet, arra az életáldozat tette rá a pecsétet. Mert Isten így akarta. Jézusnál és Márton Áronnál és Nagy Árpádnál, Nálam is Nálad is.” Számára már eljött az Ország. Már rehabilitálni sem kell.

Szálláscsinálás

(egy pesti lakótelepi plébánia)

Vigassy Mihálynak elmondom, hogy Gyöngyitől vezettek a nyomok a Kövi Szűz Mária plébániához, az ő megszólalása jelentett három évvel ezelőtt üde színfoltot a Hittudományi Akadémia tanácskozásán, amikor – mint egyházközségi adóbeszedő – neves teológusok közé ékelődve beszélt arról, hogy van esély arra, hogy egyházi közösséggé váljanak az egyházközségek. Mihály elmagyarázza, plébániájukon minden fontos döntés közösségben születik, az ötösfogat (a plébánia főhivatású munkatársai) együtt hivatott igent vagy nemet mondani szociográfusi kutakodásomra. Amikor találkozunk, Gyöngyi, Zsuzsa, Katalin, Pista és Mihály hosszasan faggatnak: mire jó a vallásszociológia és a religiográfia, jó ügyet szolgál-e belső ügyeik nyilvánosságra kerülése, érdemes-e példává tenni küszködésüket. Aztán egymás között folytatják a vitát, jelenlétemben. Ebből már sejteni lehet: maradhatok, figyelhetek, akár bele is szólhatok. Egy épülő közösséghálózat belső magja ők: a plébános (Mihály) és legbelsőbb munkatársai együtt lakó és dolgozó közössége.

Pista a legfiatalabb, 31 éves. Háromgyerekes családban nőtt fel, kertészmérnöknek készült, de aztán az esztergomi szemináriumban kötött ki. Felszentelés előtt elbizonytalanodott, s öt éve ide került sekrestyésnek és hitoktatónak. Amiben teljesen bizonyos: az egyház szolgálatában akar dolgozni, ha felkészült rá, szívesen elvállalna egy pap nélküli falut. Egyfelől a biblikum, a dogmatika és az egyháztörténet érdekli, másfelől ezen ismeretek átadása az ifjúságnak.

Zsuzsa a legidősebb. Most készül nyugdíjba, de továbbra is itt marad a plébánián, ahol jelenleg fő feladata az iroda vezetése. Tanítóképzőt, hitoktató tanfolyamot és teológiát végzett. A Katolikus Lányok Országos Szövetségében tevékenykedett, amelynek megszűntetése után „föld alatt” is folytatta a keresztyén lánynevelő tevékenységét. Muharay Elemér munkatársa volt, szerette a néprajzi gyűjtést, aztán gyűjtőszenvedélyét egy egészen más és valamelyest mégis hasonló munkakörben elégíthette ki a Kövi Szűz Mária plébánián: mint egyházi adóért becsöngető látogató. Immár harmincadik éve.

Katalin 37 éves. Többgyerekes családból orvosi pályára készült. Nem sikerült. Többféle egészségügyi képesítést szerzett, volt aneszteziológus, szakoktató, sportegészségügyi szakember, eközben – már a Kövi Szűz Mária képviselő-testületének tagjaként – a lelki egészségügy is érdekelní kezdte. Mint plébániai szociális gondozónő a karitás vezetője. Teológiát is végzett, s orgonaszakos zeneiskolai végzettségével most gitározni szeretne tanulni.

Gyöngyinek három testvére volt – ő így érezte – bura alatt neveltek, akadályozták sokirányú érdeklődését. Ő sokkal messzebb került a vágyott orvosi pályától, mint Katalin: textilmérnök lett, s 12 évig dolgozott a szakmában. Közben elvégezte a teológiát és a hitoktatói tanfolyamot azzal a céllal, hogy majd pályát változtasson. Szülei korántsem örültek ennek a döntésnek, még kevésbé annak, ahogy terve megvalósult, hiszen mint egyházközségi alkalmazott, legtöbb idejét a plébánia konyháján tölti (pedig azelőtt nem vezetett háztartást). Erről így vélekedik: „Szeretnék persze értelmiségi életet élni, de egy papi kazán fűtése is papi feladat. Legalább nem leszek gögös.”

Mihály 41 éves. Krisztinavárosi értelmiségi családból származik. Ő az ötödik gyerek. Gyerekkora és családja alapvető élmény számára. Hatéves kora óta papnak készült, a gyerekeket ölébe vevő emberközeli pap volt eszményképe. A gimnáziumban elnyeri a „Jó tanuló – jó sportoló” címet, miközben ő az az egyetlen hittanra beíratott diák a Petőfi Gimnáziumban. Matematika-fizika szakra jelentkezik, de Esztergomba megy felvételizni. Borzalmas főnökei is voltak, de jó indításokat is kapott első állomáshelyein. Máig jólesően gondol vissza a néki szabad teret engedő első plébánosa szavaira: „Meg kell próbálni, de legyen annyi alázat benned, hogy abbahagyod, amikor úgy érzed, hogy nem sikerül.” Amikor Lékai bíboros felajánlja neki a nem régen még két káplános Kövi Szűz Mária plébániát, csak azt kérdezi meg: „Ugye, nem kell építkezni?” Vizsgálódásom idején még mindig folyik a templom bővítése.

* * *

„Szó sincs arról, hogy lett volna konkrét tervem vagy álmom. Egy valami fogalmazódott meg bennem: itt mindenki érezze magát *ott-hon*. A nagy család víziója kezdett kibontakozni bennem. Sebészeti beavatkozásokkal kezdtem: addig csak évente egyszer gyűlt össze a képviselő-testület, nálam kéthavonként. Aki kétszer nem jött, annak

máris küldtem a köszönőlevelet, akik pedig elérték a 75 éves korhatárt, tiszteletbeli tagok lettek. Úgy vélem ma is: Istent úgy kell szeretni, mint egy másik embert. Idő kell rá, meg kell látogatnom. Amikor belekezdtem, úgy gondoltam, ami a családban jó, nagyban is jó lesz.”

* * *

A Karácsonyi Levél keresztretjvényét 12-en fejtették meg helyesen. Sorshúzás alapján a főnyereményt H. Emese nyerte.

A Mária-év tiszteletére egyházközségünk hittanos „Ki mit tud?” játékos vetélkedőt rendez. A nevezés feltétele: nálunk jár hittanra és volt már elsőáldozó.

Az iskolai tanítással együtt a hittanórák is elkezdődnek. Hétfőn este Szülők Fóruma lesz.

Szenteste fél 12-től imádsággal és énekkel készülünk Krisztus születésnapjára, megérkeznek a Szent Család-képek, s a kis Jézust jászolba helyezzük.

Akik betlehemezést kértek, szentmise után a sekrestyében átvehetik értesítőjüket.

Az Üdvözítő születésének ünnepét szeretnénk megosztani a nehezebb körülmények között élő gyermekekkel is. Jövő vasárnap ezért a szociális otthonokban élő gyermekek részére gyűjtünk.

Jövő vasárnapra esik Szent Miklós emléknapja, ezért vasárnap a 8 és a fél 10 órai szentmisék keretében várjuk a Mikulást, ide templomunkba.

Jövő vasárnap advent első vasárnapja, ezért szombaton a plébánián adventi koszorúkötés lesz délelőtt 10–12-ig, és délután fél 3-tól fél 5-ig. Ugyancsak szombaton a szentmise végén útnak indítjuk a „Szállást kereső Szent Család” képeket. Akik erre jelentkeznek, kérjük, hogy a szentmise után a sekrestyében vegyék át időpontjukat.

Idén is szeretnénk megrendezni a karácsonyi vásárt, melynek bevételét a templom bővítésére fordítjuk. Várjuk kedves testvérek és gyerekek munkáit. Bármikor december 1-jéig leadhatja a plébániára a maga készítette apróságot.

E héten péntekig lehet ruhaneműt hozni a plébániára. Szombaton szeretettel várjuk idősebb és fiatalabb testvéreinket. Mindenki kiválogathatja a számára szükséges holmikat.

Szülők Fóruma minden hónap első és harmadik hétfőjén lesz. A téma a II. Vatikáni zsinat. A felnőtt katekézis minden szerdán.

Szombaton az őszi zárandoklat helyett az Egyetemi templomban találkozunk. Az autóbuszos kirándulás elmaradásának oka: gyűjtés az építkezésre. Együttlétünket fél 2-kor rózsafüzérrel fejezzük be. A szükséges ételmet mindenki hozza magával.

Jövő vasárnap fél négykor idősek délutánja lesz a plébánián.

Május 30-án egyházközségünk Máriaremetére zárandokol. Akik gyalogolni szeretnének, 9 órakor találkoznak a templomban.

Szombaton 9-től 13-ig juniálist tartunk a szigeten. Fél 9-től fél 10-ig Zsuzsa néni a sziget bejáratánál ad eligazítást. Gyerekeket, családokat, időseket, azaz mindenkit szívesen várunk.

Zenei áhítat: Cimarosa- és Telemann-művek.

Isten éltesse mindazokat, akik most ünneplik névnapjukat.

Isten szereti az embert, ezért elmegy a végletekig. Ennek a szeretetnek békéjét és örömét kívánja karácsonyra testvéreinek a plébánia papsága és az egyházközség vezetője.

* * *

A belső kört (ötüket) a képviselő-testület és a nyolc munkacsoport veszi körül. A munkacsoportok egy részét az ötösfogat tagjai vezetik, a többit kültagok mint önkéntesek. Zsuzsa vezetésével működik az irodai, Katalin vezetésével a karitás, Pista vezetésével a templomgondozó-csoport. Az énekkart a kántor, az ünnepelekészítő csoportot egy fiatal egészségügyi, az imacsoportot egy kétgyermekes adminisztrátor vezeti, egy nyugdíjas az ökumenikus és egy 4 gyerekes édesapa a műszaki csoportokat. Hét munkacsoportban összesen 80–90-en tevékenykednek (legtöbben az imacsoportban: 30-an), a felnőtt énekkarban 30-an, a gyerekénekkarban feleannyien vannak. Akadnak persze jócskán átfedések: nagy mértékű az imacsoport és az énekkar között, az imacsoport vezetője pedig még három munkacsoportnak is tagja. Pista szerint kevesebben dolgoznak az egyházközségben, mint amennyire szükség lenne. A munkacsoportok tagjai nem merítik ki a munkálkodókat. Számuk alkalmanként ezek kétszerese. Közéjük lehet számítani a 30 ministránst, a 12 ifivezetőt, azokat, akik az időseket gépkocsival a rendezvényekre fuvarozzák, a csomagokat a postán (saját pénzükön) feladókat, a gyermeknapokon, a zárandoklat akadályversenyein és a misztériumjátékokban és más „erőpróbákon” közreműködőket. Mekkora merítésből? 1200-an fizetnek egyházi adót, 500-an fordulnak meg hétvégén misén. Az egy főre jutó aktivitás – bármennyire is elégedetlen Pista – ezen a plébánián messze

felülmúlja az átlagost. Egyesek persze csak óráikat, mások meg életüket szánják az egyházközségre, és a rászánt órák értéke is erőteljesen eltér. A határok azonban nem túl élesek: a gondozottak is gondoskodnak, a nehezen mozgó öreg is lényeges szerepet kaphat a juniálison, mint egy megkerülendő térjelző. Így lesznek strigulákból jelek.

* * *

Zsuzsa és Gyöngyi, az egyházi hozzájárulást „behajtó” családlátogatók mesélik:

– Évszázadokon át kellene gyúrni őket. Vagy kidobnak, vagy megszeretnek. Ahol kidobnak az ajtón, bemegyünk az ablakon.

– 83 nyarán költöztek be a lakótelepre. Hagytam nekik fél évet, aztán hozzákezdtem. Előttem jehovisták jártak, így aztán nem volt dolgom, mert sok helyütt azzal fogadtak: „Az egyháztól már voltak!” Ilyesmivel kezdtem: „A kistemplomból küldtek megbízólevéllel, a plébános atya keresi a katolikusokat. Akarnak-e velünk kapcsolatot felvenni?” Aztán, ha embereimre akadtam, megemlítettem, hogy a keresztények tartják fenn egyházukat. „Mi is támogatásra szorulunk”, válaszolták többen, vagy azt mondták, majd a gyerekük eldönti, vallásos lesz-e vagy sem. Erre azt válaszoltam, hogy „természetesen a gyerek dönt, de lehet-e egy közül választani? Hitet nem tudunk adni, csak egy lehetőséget a másik oldal megismerésére. Csak pozitív értékekkel lehet megvédeni a gyerekeinket. Ebben tudunk segíteni.” Nem agitáltam, csak segítséget ajánlottam fel.

– Sok szép élményem volt. Értékes családokat szűrtem ki. A talajtalan peremhelyzetűek voltak csak reménytelenek, azokkal alig lehet valamit kezdeni. Akiket csak úgy fúj ide-oda a szél, akiknek nincs igényük, akik kedvetlenek, azok nehezen befolyásolhatók.

– Sokat segített munkámban a szemléletformáló „Lélektani jelenségek és zavarok” c. szeminárium. A szabad akaratot mindig tiszteletben tartottam. Vannak vagy húszan pártoló tagok, akik nem vallásosak, de fizetnek. Adnak a koldusnak is, meg nekünk is. Köztük egy nyugdíjas főorvos. Nekik is küldjük a Plébániai Levelet. A nagy többség még félszázalékot sem fizet. Akad maszek kisiparos is, aki csak évi 200-at. Bizony vannak berkeinkben is olyanok, akik futnak a pénzük után.

– Sokaknak éppen csak egy kis lökés hiányzik. A vidékről érkező gyökértelenek fogadtak legszívesebben. Az is tetszik sokaknak, hogy

nem egy nyugdíjas bácsi vagy néni, hanem egy diplomás fiatal nő jön az egyháztól. Főleg az asszonyokkal tudom megértetni magam, de értelmiségi családokban a férfiakkal is. Több helyen kipróbáltak, vizsgáztattak. Kíváncsivá tette őket személyes sorsom és teológiai végzettségem is.

– Sokaknak utánamentem, ha lemorzsolódtak. Voltak, akik rendezték házasságukat. Melengettem őket, hol a szülőket, hol a gyerekeket. Emberfinomító munka ez. Nekem szinte meggyónnak. Megszelídítve küldöm őket Mihályhoz.

– A be sem bocsátóktól kezdve sok fokozat van. Például olyan család, ahol együtt fürdetjük a gyerekeket, együtt vacsorázunk. Sajnos kompromisszumot kell kötnöm a bensőségesség és a pénzbeszedés között.

– „Maga is csak a pénzért jön”, mérgelődnek, én meg csak annyit mondok: „Nem kerül többre az egyház, mint a pártbélyeg”. Sok helyre pedig többször is el kell menni. Egyfelől tehát nehézkes az egész, másfelől pedig jó ürügy a pénzbeszedés, mert ezzel bármikor be lehet csengetni, bármikor be lehet lépni az életükbe.

* * *

Azelőtt a *karitás* – mint a legtöbb helyen –, itt is csaknem az idősekkel való foglalkozásra szorítkozott. Katalin többre gondolt, s szabad kezet kapott. A fő elve: pénz helyett szeretetet adni. Tizenhárom munkatársa van. Többségük idősebb, illetőleg egyedülálló, de van köztük háromcsaládos, s a karításban talált munkát három frissen bérállkozott gimnazista. (A bérállkozóktól elvárják, hogy valamilyen munkacsoporthoz csatlakozzanak. Az énekkarban való részvétel felüdülésnek számít, nem munkának!) Foglalkozásra nézve műszaki ellenőr, OTP-nyugdíjas, titkárnő, adminisztrátor, osztályvezető főnövér, nyugdíjas operaénekes, műszaki szerkesztő van köztük. Többségüknek a mások segítése hathatós öngyógyítás is, a többieknek pedig örömeik és kincseik megosztása. Katalin elve a fokozatosság, a „jöttem, láttam, győztem”-ben nem hisz. Mint karitászfőnöknek, mondja, csak kérni és megköszönni van joga.

* * *

Az *öregek* három kategóriába soroltatnak. Nem a hivatal packázása ez, hanem az okos szeretet művelete. Az első kategóriában a heti egy

alkalommal meglátogatandó gondozottak vannak, a másodikban a havi egyszer meglátogatottak, a harmadikban a programokra elhívott nyilvántartottak. Négyüknek van az egyházközségben áldoztatási engedélyük, húsz helyre pedig Mihály is eljut havonta.

Karácsonykor 180 csomag készül el, elsősorban az öregeknek. Fél kilós beigli van benne, karácsonyi papírba csomagolva és gyertya. 35–40-en jönnek el (hozatnak el) az idősebbek délutánjára. Ima, énektanulás, műsor, szeretetlakoma, ajándék, mindez megkomponált egészben. A megtanult ének első sora az ajándékszentképen is olvasható. Az odakészített pótszalvétába elcsomagolható a maradék. Van, akit az ének és a zene, van akit a diákepekkel alátámasztott előadás fog meg jobban, s van, akit a tányér mellé helyezett ajándék. 3–4 házaspár kivételével egyedülállók. Van köztük tanár, könyvelő, esztorgályos, szövőnő. A diabetikus süteményeket maga Katalin készíti.

Adni is van módjuk az öregeknek, még a mozgásképteleneknek is és a vakoknak is. Van, aki bejár varrni a plébániára, másvalaki anyakönyvet vezetni. 15-en kötnek Teréz anyának pólyát, takarót. Pontosan tudjuk, hogy kinek és miért segítenek, hiszen többen személyesen is találkoztak vele, és sokan látták a filmet a plébánián. Van, aki csak fonalat teker (mert vak), van, aki kötni is tud. (Egy pokróc 20 óra alatt készül el, s akad, aki 2–3-at is elkészít havonta.) „Igyekszem őket egymásra uszítani”, magyarázza Katalin, jelezve, hogy közösség-egésszé próbálja formálni a töredékembereket. Két magányos öreg magányúzó társaság lehet, de besegítenek a fiatalok is: egy fiatal család jelentkezett, hogy karácsonyra szívesen látna vendégül magányos öreget.

* * *

Féltucat család rendszeresen, még egyszer ennyien alkalmanként veszik igénybe a gyermekmegőrzést, hogy színházba, vagy éppen a plébániai kisközösségbe eljuthassanak. Nem csak a karítászcsoport tagjai vállalnak gyermekfelügyeletet, besegítenek a fiatalok és a házas kisközösség tagjai, meg persze maguk az igénylők is. Ha nem lehet másképpen megoldani, beviszik a gyerekeket a plébániára. Újabban a karácsonyfa-díszítés idejére is vállalnak gyermekfelügyeletet.

A Kövi Szűz Mária plébánia nevezetes találmanya a *komatál*-akció. Falusi szokás lakótelepi változata. Falun a keresztszülő feladata a szülés utáni hetekben a kismama családját ellátni, itt pedig a

plébániának. Katalin vezetésével két hétre összeállítják az étrendet, figyelembe véve a család kedvenc ételeit. A plébánián is főznek. Hétköznap elsősorban a kisgyerekekkel otthon levők, a többiek hét végén. Eddig 17 akciójuk volt, s az eredmény felülmúlt minden várakozást: egymásra épültek a segítő és segített családok, „összesegítően” az egy házban lakók, vigyáznak egymás gyerekeire, ruhát és ágyat cserélnek, tejtestvériségek alakulnak ki. Gyermekmérleget, babakocsit, bölcsőt egyébként a plébániáról is lehet kölcsönözni.

A *ruhaakció* ezen a plébánián nem csupán az erdélyiek, állami gondozottak vagy a szegények segítése, hanem plébánián belüli önszervezés is. Az akció előestéjén 10–12-en válogatják a beérkező ruhaneműt. Nagycsaládosok és egyedülálló öregek érdeklődnek elsősorban a még jó állapotban lévő ruhadarabok iránt. A maradékot vidéki plébániákra és állami nevelőotthonokba küldik. Karácsony előtt 4–5 zsák gyerekjátékot is gyűjtenek nevelőotthonok gyerekei számára.

Katalin a fokozatosság híve, nem akar túl sokat, álmai azonban vannak: „kihúzni a még fiókban lévő embereket”, segítőket és segítendőket egyaránt, *napközi* foglalkozásokat szervezni a gyeden levőknek, segíteni, pasztorálni őket, felkarolni a gyermeküket egyedül nevelőket, az elváltakat, valamint azokat, akiknek házastársuk nem vallásos, kapcsolatot tartani az újraraházasulókkal.

* * *

„Az imádság, de már az imáról való beszéd is nehéznek tűnik napjainkban. Nem is vagyok tisztában vele, hogy hol, hogyan és mivel imádkozunk. Ajkunk formákat ismételget, de értelmünkkel gondolkodunk és meditálunk. Szellemünk és a lelkünk Istenhez emelkedik. Jézus megtanít minket a helyes imádságra, buzdít apostolai által a kitartó, áhítatos imádkozásra, és ígéreteivel ébren tartja bennünk a reményt, hogy ahol ketten vagy hárman együtt vagyunk az ő nevében, ott velünk van ő is.” Ezekkel a gondolatokkal indult útjára 6 éve az *imacsoport*, a plébánia legnagyobb létszámú csoportja. Ők működtetik a rózsafüzér-kört, s a titokcsere alkalmával havonta egyszer találkoznak. A tagok egy része részt vesz a hetenkénti vesperáson is, s az októberi ájtatosságokat és a májusi litániákat is az imacsoport tagjai vezetik. Ők szervezik meg az Oltáriszentség őrzését a szentségimádások alkalmával, valamint a nagycsütörtöki virrasztást és a nagyszombati „sírőrséget” is. Az *imaszándékok* között

a következők szerepelnek: az elsőáldozók szüleiért, a bér málköző-kért, a hittanra nem járó gyerekekért, a betegek szentségét felvevő-kért, az érsekért, az újszülöttekért, a nevelőkért, a templomépítésen résztvevőkért, a megújult képviselő-testületért, a plébánosért, a világi munkatársakért, azért, hogy egyházközségüket ne az ellenségeskedés, hanem a felebaráti szeretet jellemezze.

* * *

„30 *ministráns* van, pedig nálunk a nők nem ministrálhatnak. Kompromisszumos megoldás ez, mert 14 éves korig a lányok lányok, csak 15 éves kortól nők. Az idősebb lányok ministránsvezetők, díszítők lehetnek. Az éneken is próbáljuk megtalálni a kompromisszumot. Az az elvem, hogy mindenki énekeljen, mindegy hogy mit. Helye lehet a Jenő-dalnak, a taizéi daloknak és a gregoriánnak is. Két évvel ezelőtt volt egy zeneakadémiát végzett kántorunk, aki jazzt is játszott. A gitározás is mehet, csak adventben és nagyböjtben hallgat el a gitár.”

* * *

Évente kétszer szerveznek *zarándoklatot*. Nagy eseménye ez a Kövi Szűz Mária plébániának. Tavasszal egy Buda környéki Mária-kegyhelyre mennek, aki bírja, gyalog, ősszel meg 5–6 autóbusszal egy távolabbi helyre: Pannonhalmára, Bodajkra, Mátraverebélyre. Külön buszon mennek az öregek (két busszal is), a gyerekek, a fiatalok, a szülők. Mindegyik buszon más stílus, másféle énekek, másféle program. Az öregek buszában egészségügyi szakember és vérnyomásmérő, a gyerekek buszában bili és műanyag vödör. Az „ifjúsági buszban” hazafelé az István a király megy, az öregek buszában pedig egy 70 éves hölgy énekel szólót. Sor kerül nagy mérkőzésekre (a pannonthalmi gimnázium negyedikeivel, vidéki plébániák válogottjaival mérik össze tudásukat labdarúgásban és Mihály atya sportágában, kosárlabdában). Az akadályversenyeken szellemi és fizikai erőpróbákra kerül sor. Vegyes felnőtt-gyerek, vagyis családi csapatok indulnak. Még a tizedik helyezett is kap valami emlékeztetőt, nemcsak a dobogósok. Az első három házilag készített arany, ezüst és bronz plectniket (a gyerekek ezekkel alszanak), az utolsó helyezett radírt kap (hogy kitörölhesse emlékezetéből a kudarcot, s csak a játékra emlékezzen). A templomból indulnak, ünnepélyesen, s oda is érkeznek vissza még egy utolsó éneklésre.

Az *elsőáldozás* is sokakat mozgat meg. A képviselő-testületi tagokat, akik előző este ráadják a gyerekekre az elsőáldozó fehér ruhát, azokat, akik szeretetlakomát és műsort készítenek az elsőáldozók számára, és az elsőáldozók szüleit. A szentmise előtt a szülők megáldják gyermekeiket. „Nagylányom elsőáldozása szebb volt és nagyobb élmény, mint a saját esküvőm”, vallotta egy édesanya. Az ünnepet megelőző szombaton egy egész délutánt betöltő programra összehívják külön-külön az édesapákat és édesanyákat. Megismerkednek egymással, előadásokat hallanak az „ötöktől”, majd kisebb csoportokat formálva megbeszélik a hallottakat. A témák: Mária példája, gyermekáldás, értékrend. Mihály így beszél erről: „Ami az értékrendet illeti, nem lehet sablont adni, csak annyit lehet kijelenteni, hogy a mi mércénk Krisztus. Szólok a szellemi környezetszennyezésről, s arról, hogy különböznünk kell környezetünkötől. Elmondom az Akárki tartalmát, s felhívom a figyelmet a helyes istenképre. Hangsúlyozom, hogy ebben a világban születünk az örök életre. A keresztyén édesanya témakörben drámai statisztikai adatokat idézek arról, hogy milyen keveset foglalkozunk gyermekeinkkel, beszélek az értelem és akarattal való bánásmódról, s arról, hogy manapság az anya hiánycikk. Mesélek saját gyermekkoromról, családunkról, majd idézem Quoist »légy, aki vagy« gondolatát. Kiemelem a szolgálat jelentőségét, a háttérben működő szeretet hatalmát. Szó esik a gyökerekről, a hagyományokról. Megemlítem, hogy Japánban több család 150 éven keresztül megőrizte – teljes illegálisban – a keresztyén hitet.”

Harmadik éve foglalkoznak így a *szülőkkel*, akik közül többen újra szentségekhez járulnak. Gyermekeik kedvéért megteszik az első lépést, s a megtartó közösség hatására a következőket is.

* * *

Három *családos kisközösség* alakult, 5–5 házaspár részvételével. Az elköltözők is visszajárnak. Lakásukban jönnek össze, minden második alkalommal Mihály is köztük van. Bár nem tartoznak a Regnumba, a regnumi stílus jellemzi őket leginkább. A programot illetően Mihálynak egyetlen kikötése van: kerüljön elő a Biblia minden alkalommal. Az egyik csoportban mindig a házigazdák vezetnek elő valamilyen témát, a másikba a legutóbbi hónapokban – Mihály tanácsára – Mária volt a téma, a harmadikban a kötetlen beszélgetést kedvelik leginkább, de mindenütt megpróbálkoztak az önismeretet és a házastársi kapcsolatot fejlesztő „Lépések” című programmal.

Eléggé aktívan részt vesznek a plébánia életében is: féltucatnyi képviselő-testületi és énekkari tag van a három közösségben, s a többiek is részt vesznek ebben-abbán. „Nem tudom, megmaradnának-e nélkülem is. Eleinte minden alkalommal velük voltam, most már ritkábban. Később talán csak a vezetőket kell vezetnem”, mondja Mihály, aki már csak azért sem lehet minden alkalommal velük, mert gondja van a belső körön kívüli családokra is: „A *családlátogatás* mélyszántás. Olyan helyekre megyek, ahol már várnak. Eleinte Zsuzsa cserkészett be helyeket, majd az elsőáldozók szülei következtek. Nem megyek nagyágyúval, de igyekszem minél előbb átváltani vallásos témákra, ilyenekre: imaélet, hitoktatás, házasságrendezés, gyónás, áldozás. Bizony, eléggé nagy zűrzavar van a fejekben. Sokan nem gyakorlók. Van, aki még sosem imádkozott, amúgy viszont teljesen nyitott.”

* * *

A *bérmálást* kemény – Pista szerint túlságosan is kemény – felkészülés előzi meg. A két-három hetenkénti vasárnapi előkészületeken kívül – amikor szuggesztív személyiségű vendég-előadókkal találkozhatnak a bérmálandók – kétszer kétnapos bentlakásos elkészülésre is sor kerül. Meghívott előadó, zsolozsma, lelkigyakorlat, fotómeditáció, Gandhi-film, Balczó-film, csend és játék szerepel a téli és tavaszi szünetekben megrendezett programokban. Két évi hittanra járás és vizsga a feltétele a felnőtté avatási szertartást is jelentő bérmálásnak. A megbérmált immár felnőtt tagja lesz az egyházközségnek, ami kötelezettségekkel is jár: részvétel valamelyik munkacsoport tevékenységében.

* * *

Heten *hitoktatnak*: két pap (Mihály és a plébánián lakó nyugdíjas Lajos bácsi) és öt civil, köztük az ötösfogat laikus tagjai valamenynyien. Nyolc év alatt 25-ről 350-re emelkedett a hittanosok száma. Mihály összeállított egy 12 éves sorozatot, végigtanította, s felajánlotta – mint az egyik választható lehetőséget – munkatársainak az óravázlatokat. A legkisebbeknek Katalin tartja a hittant: „Öt kisgyerekkel kezdtem az óvodáshittant. Szeretem a gyerekeket, otthon sokat vagyok, testvéreim gyerekeivel. Kétévig kísérleteztem, most a hetedik éve már 60-70 óvoda jár ide, negyedrészüik más plébániákról. Budapest távoli részeiről is. Párhuzamosan három hittan folyik

hétfőn délután, az elsőknek és a másodikosoknak is, hogy csak egyszer kelljen eljönni a szülőknek. Hároméves ciklust veszek, amelyen hároméves kortól bárki bármikor bekapcsolódhat. Távlati célom a keresztény életforma kialakíttatása, a közvetlen pedig az, hogy szeressenek itt lenni. Szemléletem *család- és otthoncentrikus*. Isten atya és jóbarát. »Jézuska« nincsen. A tananyagban az Ó- és Újszövetség, a szentek és az ünnepekörök, persze mindez az ő ismereteikhez kapcsolódik. A szentekre nevükkel kapcsolatos dolog, így például Mózesre a mózeskosár emlékeztet. Nagyon fontos szerepet kap a játék és a kreativitás, a köszöntés és az ének. Ha látom, hogy elfáradnak, megint játszunk.” A hetedikeseeknek és nyolcadikosoknak is ő tanít. A hetedikeseeknek egyháztörténetet, a nyolcadikosoknak liturgiát. „Nem iskolásdi ez a hittan sem, gyertyát gyújtunk, bensőségessé tesszük, de azért gépelt vázlatokat is adok. Olyan házi feladatokat találok ki – mint például az első keresztények témakör esetében –, hogy mit tehetek én ma a keresztény közösségben. Alkalmazom a pontrendszert, a játékos számonkérést, a szellemi árverést, a vetélkedőt, ahol lehet, megpróbálok az iskolai tanulmányokra utalni. Vendégekkel illusztráltatom a tanultakat: különböző szerzetesrendek képviselői jöttek élménybeszámolókat tartani, majd egyházi gimnáziumok végzett növendékei: beszélgetni, énekelni, zenélni.”

* * *

Gyöngyi feladata az elsőáldozásra készülő nagyobb gyerekek „beavatása”. A két csoportban összesen 26-an vannak. „Célom átvinni a tant az életbe, s így a hittan nem tantárgy, nem különóra számomra, hanem keresztény életre nevelés. Esetemben ez különleges feladat, hiszen hat tanítványom megkeresztelve sincs, s többségük szülei nem járnak misére. Ezek a szülők most mégis boldogok, mert látják gyerekeik fejlődését. Tanítványaimon keresztül őket is pasztorálom. Én is boldog vagyok, amikor egy negyedikes kislány így válaszolt a »Mire tanít Jézus?« kérdésre: »Szeretetre. Arra, hogy a haragosomnak is megbocsássak. Arra, hogy elmeséljem otthon, mi történt velem az iskolában.« Az örömszerzés fontosságát akarom velük megéreztetni. Mindenféléről és sokat beszélgetünk. Megpróbálok kitalálni, mit, mivel érzékeltessek. A múltkor kölcsönkértem egy közlekedő edényt, hogy bemutathassam nekik, hogyan működik a kegyelem.”

Pista is azok között van, aki nagyon fontosnak tartja a hitoktató egyéniségét, egyéni stílusát, egyéni módszerét. A hitoktatás ő szerint is *hitre szoktatás*. Ő most az ötödikes-hatodikos csoporttal foglalkozik, ahol még a létjogosultságát érzi a fegyelmező nevelői magatartásnak is, a következő korcsoportokban azonban, úgy véli, inkább megértő, mint fegyelmező ember kívántatik.

Zsuzsa az első-másodikos csoportnak tart elsőáldozási előkészítőt. Egy-két kulcsszóból és rajzból bontja ki a hittanóra üzenetét, ilyenekből, mint „meghívlak”. Nevelési alapelve: „Amennyit kérsz, annyit kapsz.” Az órák végén mindig mesél.

* * *

„A hitoktatást nagyon a szívemen viselem”, kezdi Mihály, majd így folytatja: „Megpróbálom *kombinálni a hittant a kisközösséggel*, ami annyit jelent, hogy együtt lehetnek a hittan előtt és után is, a kisebbek *ifjvezetői* (mi szenyoroknak hívjuk őket) közreműködésével. A gettó jellegű kisközösségeket nem támogatom. Valahol középiskolás korban lehetne szétválasztani a hittant és a bázisközösséget. Enyém az ifjúsági közösség. Fél óra kötetlen együttléttel kezdődik az összejövétel. Fél nyolcra 20–30-an gyűltünk össze. Néhány verset veszünk Szent János evangéliumából, majd – az ő kérésükre – saját szavaikkal imádkoznak. Ezután jön fél óra hittan, idén az egyház és család témakör, amit ők szavaztak meg. Ez tulajdonképpen egy félórás főelőadás részemről, amibe ők belekérdezhetnek. Ezután következik az úgynevezett purparlé, vagyis egy nagy beszélgetés, legtöbbször a témához kapcsolódva. Vacsorával fejezzük be. Ilyen problémák merülnek fel, mint családtervezés, bekapcsolódás a plébánia életébe. Általában ebbe nem szólok bele, mert valaki mindig kimondja az én véleményemet is. Felmerült egyszer vita közben a fogamzásgátló tabletták kérdése. Az egyház álláspontját erősen vitatták. Meghívtam egy orvosnőt. Ő mondta ki, hogy az élő sejt megölése nem helyeselhető. Ővele – aki szintén az egyház álláspontját képviselte – egyetértettek. Nem tagadom, szeretem fekete-fehéren lezárni a dolgokat. Az ifjúsági közösség kisebb csoportokat alkotva is összejár, nélkülem is. Együtt kirándulnak, szilvesztereznek, házibuliznak.”

* * *

A képviselő-testület 20 tagú, van még 5 póttagja és 4 tiszteletbeli tagja. Havonta találkoznak az első vasárnapi 11 órás szentmise keretében, s kéthavonta üléseznek. Az egyházközségnek valóban minden rétegét és lakókörzetét képviselik. Az átlagéletkor 40 és 50 között van. A családok tagoknak (kétharmaduk) 3–5 gyermeke van. Foglalkozásuk: statisztikus, szerkesztő-rajzoló, műszerész, diabetikus nővér, ötvös, energetikus, kályhás, elektromérnök, ápolónő, postai tervező, óvónő, rajzoló, lakatos, nyomdász, gépészmérnök. A nők és a férfiak nagyjából egyenlő arányban képviseltetnek. Minden munkacsoport jelölt egy-két főt, a plébános is egy-kettőt, s a formális választás helyett megbeszélték, kik legyenek a képviselők. Az elnököt – egy energikus főenergetikust – maguk választották. A közös misén kívül – kibővülve az énekkarral – együtt farsangolnak, az üléseket pedig fehér asztalnál fejezik be. Ők öltöztetik be az elsőáldozókat, olykor hittanórákat is látogatnak, s Mihály mellett ülnek az elsőáldozók és a bérháziak vizsgáin. „Néha provokálom őket, hogy ne csak helyeseljenek, s ennek eredményeképpen vannak már köztük kelletlenkedők is”, közli Mihály inkább vidáman, mint bosszankodva.

1988. március 14-én 19-en, vagyis majdnem teljes létszámban jöttek össze. „Egy hónapja találkoztunk, kinek van kérdése, mondanivalója?”, kezdi Mihály, s másfél percig senki sem veszi át a szót. Az elnök töri meg a csendet, s röviden tájékoztat az építkezésről. Kiderül: anyagilag nem túl rózsás a helyzet. Ezután számol be az egyháztanácsok képviselőinek üléséről, amelyen az egyháztanácsi szabályzat volt a téma, de szóba került az erdélyi menekültek megsegítése is. Kevesellte a jelenlévő érseknek „mindenki segítsen abban, amiben tud!” felszólítását. Ami ebben a kérdésben a Kövi Szűz Mária plébániát illeti, ők ruhát gyűjtöttek, s a rákosszentmihályi református lelkészre küldték el, mert a városmajori katolikus plébánia nem tudta fogadni.

Ezután egy jó fél óráig az *építkezés* a téma:

- A hívők nagy része nem kapcsolódik be aktívan.
- Meg kellene hirdetni: egy nap a plébániáért.
- Szombaton érnének rá, amikor nincs munka.
- Ha szombaton délig dolgoznánk, jönnének-e utánunk takarítani?
- Tudjátok, nem vagyok híve a túl sok hirdetésnek, s a munkae-
rő-toborzásnak. Jobban bízom a személyes meggyőzésben.
- Márpedig a mozgósító és lelkesítő hirdetésre is szükség lenne!
(erről hosszas vita)

- Nem a plébános feladata, hogy összefogja az építkezést.
- Nincs ütemterv, az a baj.
- Megpróbálok ütemtervet kicsikarni.
- Nem abban egyeztünk meg, hogy vezetünk építkezési naplót?
- Művezető kellene.
- Egy éve kijelöltük.
- Ez a tervezés művezetője volt.

– Botond elvállalt egy nagyon rázós munkakört, a koordinálást, de nagy a családja. Be kell látni, hogy elfáradtak az emberek. Aztán, vannak, akik orrunk alá dörgölik, hogy a templomnak dolgozunk ebben meg ebben a beosztásunkban. Még ma is kell ilyesmivel számolni.

A következő téma a *lelkigyakorlat*, majd Mihály kérdése következik: „Kinek nem mostam még meg a lábát?” „Lányok nem lehetnek?”, kérdezi valaki.

A *zarándoklat* következik, majd újabb vita robban ki: mi legyen a *nagyheti plakáton*.

- „Bukásod az enyém volt, felkelésem a tiéd”, ez egy kitűnő ötlet.
- Ki mondhatja ezt? Én? Jézus?
- Énrőlam szól, de gondolhatunk Jézusra is.
- Írjuk oda, hogy Ágoston mondta?
- Attól is függ, milyen képpel lesz.

– Egy keresztből jövő sugárral lehetne a feltámadást jelképezni. Még tíz percig folyik a vita a képről, majd szavazás következik, egy-két szavazattal megbukik a kereszt.

Legyen-e még egy WC a plébánián, erről folyik egy kisebb vita, majd a *Szent István-évvél* kapcsolatos teendők megbeszélésére kerül sor, Zsuzsa előterjesztésében. Valaki javasolja, szervezzenek *zarándoklatot* Esztergomba, s azt is megtudjuk, hogy 26-an jelentkeztek a jubileumi év alkalmával rendezendő *hittan vetélkedőre*. Még egy megvitatandó kérdés: szorgalmazza-e az egyházközségi hozzájárulás csekken keresztül történő befizetését. Mihály sokadszor leszögezi: nem szeret hosszasan hirdetni.

Az ülést végighallgató munkatársam így látta ezt az együttest: „Mindenki igyekezett betartani a parlamentáris formát (szólás joga, szavazás módja, fontosabb kérdések szavazásos eldöntése). A plébános jól kezében tartotta az ülést, de irányítása nem nyomta el az egyéni hangokat, hanem éppen lehetőséget teremtett a megnyilvánulásra. A résztvevők egyharmada volt aktív. Az építkezés kavarta fel

leginkább a szenvedélyeket. Nyilvánvalóvá vált a hozzászólók *komoly elkötelezettsége*. Fontosnak érzik munkájukat, de nyilvánvaló *partneri* viszonyuk a plébánossal. A testület igen megnyerő vonása az *egység*. Bár vannak hangadók, nem szerveződik köréjük szakadár frakció. Magán az ülésen is, de főképpen az utána tartott agapén kitűnt, hogy jól összeszokott társaság.”

* * *

Hogyan látja önmagát az ötösfogat, a plébánia magva? Hol tart szerintük a maga nemében páratlan kísérlet, a kisközösség vezette plébániai közösség?

– Ez egy dolgozó team, akár egy műtőbeli csoport. Már több, mint *munkacsoport*. Nem agytröszt vagyunk, hanem inkább ötletek felfedezői és továbbadói. Feltették nekem többen a kérdést: mi lenne velünk, ha Mihályt elhelyeznék, s helyébe egy fafejű plébános kerülne? Azt válaszoltam nekik: tovább vinnék azt, amit most csinálunk, de legelőször is megszeliédítenénk őt.

– *Helyi egyház* vagyunk, minden erényével és hibájával együtt. Az egyház szent és bűnös egyszerre. Ez ránk is áll.

– *Sokfélék* vagyunk. Munkacsoport vagyunk, sokféle ember együttese, akik között van ráérző, rábólintó és kritikusan viszonyuló is. Mihály sokat fejlődött a nyolc év alatt. Tipikus szervező ember, aki talán túl sokat is szervez, és csak keveset hagy a rögtönzésre. Sokat tanultam itt, például a kitűnő munkaszervezést. Aztán öröm volt nézni, ahogy kialakult itt az élet. Egyikünknek a kicsikhez van karizmája, a másikunknak embersége az adománya. Mihály kissé konzervatív, ezzel együtt messze az átlag fölé emelkedik, és enyhe konzervativizmusa ellenére is *zsinati szellemben* működik. Többet kellene, hogy ránk bízson a nagyobb dolgok közül. Például még nagyobb szerepet kaphatnának a civilek a liturgiában is. Jó lenne még többet vitatkozni olyan teológiai kérdésekről, amelyeket – természetesen – különféleképpen ítélünk meg. A kedélyes együtt-ebédelések nagy nevetéseinek fontos szerepe van a feszültségek levezetésében, ez azonban kevés. Többet kellene *beszélgetni*, el kellene érni, hogy a problémák ne csak humoros formában törjenek elő.

– Ez egy *munkaközösség*: gyúrjuk, alakítjuk. Különböző egyéniségek vagyunk, s nagyon jó, hogy ki merjük mondani egymás előtt bosszúságainkat. Jó, hogy Mihály mellett nyugodtan és békésen lehet dolgozni.

– Munkaközösség vagyunk, s próbálkozunk azzal, hogy ennél is több legyünk. Nem megy könnyen egymás elfogadása. Valahogy összevetődtünk, négyük közül csak egyiküket választottam. Nem vagyok elégedett. Pokoli nehéz műfaj ez, hiszen ebben a csapatban személyesen kell összepasszolnunk, mint egy szerzetesrendben. Hiszek abban, hogy Isten az idők jelein keresztül üzen. Bevallom, hogy szerepelt terveimben ez a *közösség*, de sürgette az idő, s belefért álmomba, a *nagy családba*. Atyja vagyok egy nagy családnak, s az a fő törekvésem, hogy itt mindenki jól érezze magát.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Várépítés a végeken

(Egy falusi plébánia)

Füzérről már nem visz tovább az út. Itt van a világ vége; itt már nincs tanács, nincsen téesz, nincsen orvos, nincsen iskola. De itt van a vár, és makacsul itt van a plébánia. Ács István atyát egy pezsgő szellemi életet élő kisvárosból helyezték ide 1971-ben. Örömmel jött, mert falura húzta a szíve. Jól emlékezett rá, hogy szülőfalujában – akkor ez nagy dolog volt – nem „plébános úrnak” hanem „atyának” szólították a plébánost, aki népfőiskolát szervezett, s megmozgatta az ifjúságot. Füzéren még élt a hagyományos vallásosság, amikor idekerült, s ennek pozitívumait próbálta átmenteni és ötvözni azzal, amivel az elfáradó szokás új életre kelhet. Az első nyolc évben még kerültek bejegyzések a historia domusba, aztán felgyorsultak az események. Ha csak a krónika maradt volna meg, akkor is megsejthetnénk valamit abból, hogyan próbált meg nemcsak talpon maradni, hanem felágaskodni is ez az egyházközség.

Országos Széchenyi Könyvtár

* * *

1971. május első napjaiban – a kerítés miatt – kénytelenek voltunk a hársfákat kivágni. Szépek voltak, de erősen töredezték, így állandó veszélyt jelentettek. Kettő ellenében a kivágás mellett döntött a képviselő-testület, a kisebbség mégis erősnek bizonyult: nagy volt a csattanás a hívek egy része és plébánosuk között.

1973. Megalakult a templomi énekkar. A cél a korábbi énekkultúra felelevenítése. Főként házaspárokból áll. A fák miatt morgoló-dók már lecsillapodtak.

1974. A régi istállóból téli kápolnát alakítottunk ki, Cseppelényi György füzéri plébános halálának 300 éves évfordulójára. Kis ünnepség is volt a felújított emléktábla körül. Az énekkar kétszólamú éneket énekelt, egy fiú Sík Sándor Hiszek című versét szavalta.

1975. Március 15-én temettük el Anna Marcella domonkosrendi apácát, rendi ruházatában felravatalozva. A prédikációban arról szóltam, mit jelent a nemzeti zászló egy magyarnak, s a rendi ruha egy szerzetesnek.

1976. Szeptember 19-én volt a bérálás. A püspök fogadására önkéntesen állt össze a lovasbandérium.

1978. Végre sikerült létrehozni a két világháború halottainak emlékművét. A sziklatömböt szebbnek, fenségesebbnek képzeltem el, kár volt azzal a téglasállal körülfalazni. Más volt az álom, más a valóság. A felszenteléskor kis műsor is volt. Megfújtuk a katonai kürtöt is.

1979. Letérítem az idősebb férfiakat a padokba „Azonnal lejönni!” felszólítással. Részben sikerül az akció. A szokásoshoz való ragaszkodás újra és újra erősnek bizonyult.

* * *

Füzér, 1987. hétköznapi esti mise, három tucatnyian vannak, köztük négy férfi (ketten a kóruson), három nagyobbacska lány ministrál aktívan. Sok mindenre lehet mozgósítani a híveket, akikre csaknem ugyanúgy ránehezedik a kilátástalanság, a másodrendű állampolgárság szégyene, keserősége, mint a templomba nem járó falubeliekre. A „nincsek” közös nevezőre hozhatók, s ha elvállalja, éppen a pap lehet a helyi társadalom újraépítője, az önerzetreform vezetője. Füzéren így történt. Azelőtt nem többet, s nem kevesebbet, tisztes szolgáltatást nyújtott a plébánia, misét, szertartást, körmenetet. Egy hétvégén öt-hat misét is a filiákkal együtt. A hívő a paptól a tisztelendőket megillető tisztes távolságra élt, nem volt bejárás a plébániára. A papot városi, úriembernek tartották. (Az akadályt jelentő „szimbolikus fák” kivágása sem volt szerencsés indítás.)

Az 1971-ben ide kerülő Ács István számára az énekkar jelentette a találkozást a faluval. Húsz-harminc kottát olvasó énekest és zenészt talált. István atya is énekel, hegedül és tárogatózik, de nem zenész. Karmester ugyan, de ezt a funkciót a kántorképzők végzett munkatársa tölti be az énekkarban. Ő tanít, munkatársa vezényel. Már az első műsoruk nagy sikert aratott a járási székhelyen rendezett Rákóczi-ünnepségen. Hogy mennyi része volt ebben a tiszteletadást jelző katonai kürtnek, s mennyi a gregoriánnak, azt aligha lehet megállapítani. A De Angelis és egy Bárdos-mű mellett egy finn evangélikus esti dalt adtak elő ökumenikus találkozókra és a füzéri temetéseken. De szerepeltek református „szomszédvárakban” is. A következmény: református lelkész prédikál a füzéri templomban, az ellenreformáció mártírját ábrázoló festmény alatt. A megalakult pávakört is a templomi karnagy vezette, ő taníttatta őket heti három alkalommal. Ez is vegyeskar volt, a megyei szakfelügyelő „tőről metszett társaságnak”

nevezte őket, s az országos minősítőre invitálta őket. Elsőre megkapták a minősítést, sok helyen vendégszerepeltek. Ebben az időben már híre volt a füzéri „népművelő-papnak”, aki pávakört vezet, a tévében is szerepel, és kocsival furikázza az öregeknek az ebédet.

* * *

A bibliakörben 1976 tájékán, amikor a leprás meggyógyítását beszéltek meg, István atya feltette a kérdést: vannak-e ma is leprások? Egy fiatal férfi fejét lehajtva azt mondta, vannak, bizony, az ital rabjai. Mi lenne, ha valami szebbre, nemesebbre fordítanánk az alkoholra pazarolt pénzt és időt, vetette fel a plébános, aztán elmagyarázta a hitetlenül rábámulóknak, hogy mire gondol. „Nézzétek, itt van feletünk a vár. Nekünk sem mindegy, hogy hullafolt marad-e helyén néhány év múlva, vagy még mindig büszkén mutogathatjuk.” Másnapra már négy ember járta a falut, s 610 órás munkafelajánlás lett az eredmény. Elindult a restauráló munka, de hamar abba is maradt, mert a fellelkesező füzérieket lehűtötte a „felsők értetlensége”. István atya azonban nem adta fel, levelet írt a honvédelmi miniszternek: egy teherautót kért a várfelújításhoz és az öregeknek ebédet, zöldtakarmányt hordani. Két kocsit is kaptak, de egyiket sem kapta meg a plébánia. A magyarázathoz ismerni kell az előzményeket.

* * *

Amikor a plébános Füzérre került, a fiatalok felpanaszolták, hogy nincs hová menniük szabadidejükben. Felajánlotta, hogy hozzák rendbe a plébániához tartozó istállót, legyen belőle klubhelyiség: „Gyönyörűen indult” – meséli –, „mi pénzt és munkát adtunk, a tész fát és fuvart, a tanács felszerelést ígért. Aztán leállították.” Az istállóból végül is téli kápolna lett, amely otthont adott a hitoktatásnak és még jó néhány egyházközségi „kamaraműfajnak” (énekpróbák, eljegyzések és ezüstlakodalmak megünneplése). Az elvetélt, de megszüntetve megőrzött klub után a tájház következett. Sikerült ugyanis megmenteniük a falu utolsó népi műemlékházát. 360 munkanapja volt benne a falunak, amely ismét csak megmozdult plébánosa számára. Összejött a berendezés is, aztán, avatás előtt, ahogy István atya mondja, „beletrancsíroztak felülről”. Az építők ismét lelombozódtak, s a plébános rászánta magát, hogy ír a Kádár-titkárságra. Ez ugyan hatott, de másfél éves huzavona a patkányoknak kedvezett: megették a zsup felét. Végül mégis csak megették a tájház, pedig egyáltalán nem volt könnyű életre delejezni az elárult-elárvult lelkesedést.

Hiába állt a füzéri Népfrent és a pártvezetés a pap, vagyis a falu mellé, a kisebb lélekszámú faluban székelő közös tanács nemcsak antiklerikális, hanem antiszociális is. A füzéri kezdeményezéseket azonban nem lehetett megállítani. Természetes, hogy a „várépítő plébános” vezesse a honismereti csoportot, megmentse az utolsó tájházat, megszervezze a füzéri vár felújítását, a temetőkápolna-akciót. Szervezen hitoktatást, Biblia-kört, jegyesoktatást, gondozza az alkoholbetegeket, – kezdjen újat: a házashétvége-mozgalmat. „Az volt bennem, hogy régen a várak szerepe a környékbeli emberek és az értékek védelme volt. És ma? Ugyanaz! Ma nincs török vagy tatár, de van alkohol, öregség, magány. Az öregek napközi otthonának felajánlottam a napközben üres téli kápolnát. Az érsek is támogatta. Először ez is közös ügynek indult, aztán megint kisiklott. Mentem az egyházügyi titkárhoz, de csak az lett belőle, hogy adjam át az épületet, amibe persze nem mehetünk bele. Ekkor szántam el magam a levélírássra. A miniszter lelkesedni kezdett, s elküldték a hozzánk legközelebbi parancsnokot, hogy közölje a tanáccsal: meglesz a kocsi. Erre a tanács is kért egyet. Lett kettő. A díszátadásra engem is meghívtak, de nem mertek bemutatni mint papot, csak mint a honismereti csoport vezetőjét, ám az alezredes felismerte bennem a levél íróját. Megvolt hát a két kocsi, de jó sokáig nem történt semmi sem. Egy jó év múlva beállított a megyei népfrenttitkár és a megyei ÁEH-titkár. Azzal jöttek, hogy adjam oda a két kocsit. Mondtam, egyrészt a tanácson vannak, másrészt a mienk sem az enyém, hanem a közösségé. Azt mondták, az egészségügy venné át őket, s a tanács kapna helyükbe egy nagyobb kocsit. Tiltakoztam: az egyikre a füzériek tartanak igényt. Erre aztán nem lehetett őket levizsgáztatni. A nemakarás miatt. Vendégeim azzal is érveltek, hogy nem tudnánk fenntartani, amire én azt mondtam: uraim, ami a tanácsnak 150 000 forintba kerül, a téesznek csak 100 000 forintba, az egyháznak pedig csupán 50 000 forintba. A tanács kapott végül helyettük egy furgont, meg egy kis mentőautót. Annyit kapott belőlük Füzér, hogy elhozzák az ebédet az öregeknek. Közben, hogy mentsük a dolgot, felmerült az, hogy alakítsunk egy gazdasági munkaközösséget a vár meg a hozzá kapcsolódó ügyek intézésére. Kérdezték, mi lenne ebből a nyereség. Hogy a közügy előre megy, mondtam. Kinevettek.”

* * *

Az önállóságuktól megfosztott, önérzetükben megtaposott, fogyasztó-szegényedő falvak körében, közérzetét tekintve Füzér öt-tíz évvel

ezelőtt inkább pozitív kivételnek számított, hiszen István atya hét éve még csak 30–35 embert talál „sáros”-nak az alkoholt illetően. Egy évvel ezelőtt azonban már kilencven körül volt számuk. „Akkor azt mondtam, most már lemondok a várromról, de az emberromokról nem mondok le.”

Évek óta komolyan készült erre a feladatra. Egyháza akkoriban még nem nagyon mozgolódott ezen a területen, így a református Iszákosmentő Misszió gyógyító konferenciájára kéredezkedett be. Szívesen látták, sokat tanult: az ige, az ima és a közösség egymásra épülő hatását eredményesnek ítélte, de azért nem feledte, hogy a várfelújításhoz hasonló feladatoknak is gyógyító hatása lehet. Ma-napság már huszonöt-harminc-an vesznek részt hétfőnként a Szent-írás-olvasással egybekötött, kivezetőutakat kereső beszélgetéseken. Ahogy István atya mondja: „Azt hiszem, csupán annak a tudata, hogy Isten biztosan tartogat valami reményt a legnehezebb esetre is, segít valamit.” Bárki jöhet, de az együtt-keresés a lényeg. „Nemrég a közvetlenül érintettekkel is elkezdtem foglalkozni, három-négy nő és ugyanennyi nőtlen fiatalemberrel. Felerészben templomba járók, a többieket ők hozták. Mindaddig nem tudtam velük igazából szót érteni, amíg én voltam a tiszta, ők meg a sárosak. Amióta velük foglalkozom, egy cseppet sem iszom, de ettől még nem vagyok tiszta. Elmondtam: néha kiborítanak a miértek, akkor nehezen vagy csak csapkodva, kiabálva viselem el valakinek a viselkedését. Megértették: közös szinten vagyunk, ki-ki a maga bajával. Így sem könnyű. Például az egyik srác képes volt megállni, hogy nagybőjtben egy cseppet se igyon, de utána ismét elkezdte azzal indokolva, hogy ha nem inna együtt a többiekkel, akkor mindenből kimaradna.” Füzéren is a „többiek” a mérce, s a többiek itt is a kocsmában becsültetik meg magukat, ott méretnek meg, ott kapaszkodnak meg, hogy el ne vigye őket a „semmi sodra”. Mit tehetett a plébános? Akart ő a falunak klubot, de csak hittanterem sikeredett, azok számára, akik a másként élni merők kisebbségében is otthonosnak érzik magukat. Ők elmondják, ha nem járnának évente száznegyvenszer énekpróbára, legalább nyolcvanszor a kocsmában lennének. A többiekhez igazodók mondogatják, ha lenne egy hely, ahová beülhetnének, akár kólát inni, másképpen lenne. Talán akkor egy egyházközségi „kultúr-kocsmá” lenne a megoldás? Amennyiben a kocsmá közéleti színteret, beszélgető- és találkozóhelyet is jelent bizonyára ez sem lenne rossz.

István atya világosan látja, az segít rajtuk, ha megerősítik őket abban, hogy értékesek, hogy valakik. Mert az önismeret, az emberismeret is önmagunkat felértékelő lépés lehet. Átestek másféle próbákon is, és ezek is kedvező előjelek voltak vállalkozásához. Autóbusz-kirándulást szervezett, amelynek egyik kiemelkedő eseménye volt egy azóta is emlékezetes éjszakai virrasztás Máriaremetén. Körülülték a tabernákulumot, húztak egy nevet és egy szentírási idézetet, és a szentírási részre „rögtönözve” imádkoztak a „nyertesért”. Az egyik alkoholista férfi (István atya egyik énekesének férje) azóta is úgy emlegeti, hogy „az mindent megért”.

* * *

A megelőzésre is gondol István atya, s nemcsak általánosságban, nemcsak a füzériség újjáépítésével, hanem ennél konkrétabban is. Bekapcsolódott a házashétvége mozgalomba. Tulajdonképpen mehetett volna nagyobb helyre, ötvenen felül már megillette volna őt, s még inkább lehetett volna egyházmegyei házashétvége-felelős. Püspöke végül is megértette, hogy éppen az ország legtávolibb csücskében lévő falucskában is lehet a házasságot megújító mozgalom egyik központja. Külön színt jelent még maga a falu, Füzér. Megszervezte a plébániaépület padlásterénekbe építését szállásnak. Mitől lenne közügy egy efféle „importált” lelkeségi mozgalom? Attól például, hogy két házaspár már részt vett a faluból egy házashétvégén. Igaz, első nap a férfiak még arról tanakodtak, hogyan is szelelhetnének el, ám az öt óra hosszat tartó hazafelé úton már egymás szájából kapták ki a szót. Kőműves és könyvelő az egyik, lakatos és adminisztrátor a másik házaspár. Mindkét családban három gyerek van. Lelkesen és felelősséggel számoltak be a házaspárok havonkénti találkozóján, s jó néhány házaspár úgy nyilatkozott, hogy mennének ők is, bármikor. Azért is közügy lehet e lelki központ fölépítése, mert időközben szimbólummá vált a XII. századi vár, s ez az akció is vár-akció lett. Egyébként a füzéri jegyesoktatás is „várépítés”, s nem afféle – másutt igen gyakori – „póthittan túlkorosoknak”, hanem házasságtan, amelyben szó esik arról is, hogy az Isten előtti szép házaselet – beleértve az Isten dicsőségére történő szép szeretkezést is – a legszebb imával ér fel. Ezen aztán kellőképpen elcsodálkoznak s elgondolkoznak.

* * *

István atya sokféle próbálkozása hálává szövődik össze, s ezzel végzi az emberhalászatot. Még nem elég sűrű és nem elég erős a szövédé. Még nem került bele sem az ifjúság, sem a cigányság, sem a magukat kizsákmányolók nagyobb része, de már mindegyiket megérintette. A cigányok itt sem járnak a „fehérek” templomába. Hittanra inkább. István atya egyik karácsonyon elment közéjük, és ott misézett az egyik háznál. „Fehér” hívei nem nézték jó szemmel misszióját. Remélhetőleg lesz elég energiája ismét próbálkozni. Nem reménytelen a helyzet: minap kért tőle a kisebbséghez tartozó csordás Bibliát.

Siker volt a temetőkápolna-akció. Egy tisztos, de a remekművet provokáló tájba nem illő kápolna tervét István atya Csete Györgyével váltatta fel, aki ingyen készítette el a várkápolnát idéző faépítmény tervét. Az oly sokszor kerékkötő tanács ezúttal vállalta az idegen tervet. „Amikor az ember belép az ajtón, belát, valósággal belép a várba”, meséli István atya.

* * *

István atya harmadikosoknak-negyedikeseknek tart hittanórát. A nap kérdése: Miről lehet megismerni a vallásos embert? „Éhes voltam...”, segít István atya, de aztán belátja, ez így is folytatható, „de egyszer sem láttalak Téged még itt Füzéren”. Segítségül kínálkozik az irgalmas szamaritánus története. Könnyű ezt megtenni? – kérdezi István atya. „Igen!”, zúgják tucatnyian. „Nem!”, kiabálják ugyanennyien. „Egy frászt!”, szakad ki egy kövér kisfiúból. Vele kellene interjút csinálnom, aztán szüleivel, aztán azokkal a füzériekkel, akikkel szülei nem állnak szóba. A felelősök következnek. István atya már fáradt, rutinját veszi elő. Elég lenne „csak” játszani velük, de nem bírja. Az önfeledt játékra ugyancsak összeszedettnek kell lennie. Ehhez már csapat kellene. Volt idő, amikor tizenhét egyházi iskolába járó fiatalja volt a falunak. Mindössze ketten maradtak. Az egyik kántorizál, másikuk még a felolvasást sem vállalja. Pedig István atya teljesen nyitott a laikusok irányába, megosztaná velük a papságot. Erre volt is példa, amikor két plébániája volt, de civil munkatársa egy év múlva elhagyta: bement a szemináriumba. Most megint reménykedik: egy erdészeti szakmunkás már két alkalommal helyettesítette a Biblia-olvasáson.

* * *

A játék célja együtt, mélyebben átélni üdvösségünk kezdetét. Mind ezt azért, hogy feltárjuk és őszintén megosztjuk azokat az érzéseket, amelyeket a feladatok végzése közben észlelünk magunkban. Érzésről van szó, s az érzés önmagában se nem jó, se nem rossz, hanem csak jelzés a mélyből. Hasonlattanálva az érzés olyan, mint a vér, mely a szervezetben belül születik, majd részben az a szerepe, hogy táplálékot szállítson a sejtekhez, részben pedig az, hogy a salakot, a bomlásterméket elszállítsa. Minden mozzanat fontos. Életről van szó, ha van születés, szállítás és elszállítás, de halálról, ha bármelyik hiányzik. Az elfojtott érzés egyenlő a halállal, az öngyilkossággal. Az emberi kapcsolatok terén az érzések közlése látja el a lelki vérkeringés szerepét. Enélkül nincs élet. Az érzések születnek, erősítő energiát, erőt adnak, s ugyanakkor elszállítják a bomlasztó erőket is. Ha életet akarunk, ha közösséget akarunk, akkor ennek az ügynek érdemes időt és energiát szentelni. Újra meg kell tanulnunk ezt, mert a tudomány és a technika révén csak eszünk van, de nincs szívünk. Az érzések közlésére alkalmas keret a „Menjünk Betlehembe”. Játshatjuk bármennyien. Bármikor abbahagyhatjuk vagy folytathatjuk. A társasjáték tartozékait a füzéri öregek készítik el, s a forgalmazásból származó bevételt majd az építkezésre fordítják. Ilyen feladatokra mozgósít: „Állj Mária mellé, mint József!”, „Játszd el a néma Zakariást!”, „Táncolj egyet Jézusnak!”, „Beszélj mindenkinek a megszületett Jézusról!”, „Jelenj meg Józsefnek álmában!”, „Nyiss be a betlehemi istállóba!”.

Talán születnek majd Füzéren efféle penitenciák is: Menj fel a várba, s nézz széjjel! Ül le a tájházban fél órára, s gondolkozz el, honnan jöttél! Sétálj el a temetőkápolnába, s adj hálát, hogy vagy! Nézd meg jól a Cseppelényi atya vértanúságát ábrázoló festményt, s imádkozz az ellenreformáció áldozataiért! Légy büszke azokra, akik idejükből áldozva öregbítik a füzériek hírét! Fedezz fel valakit öreg rokonaid közül! Adj hálát az Úrnak, hogy még mindig több Füzéren a keresztes, mint a temetés! Menj ki a hősök emlékművéhez, s kérj erőt az Úrtól a te hétköznapi hőstetteidhez!

Jó néhány éve István atyának sikerült megmentenie egy kiszolgált tárogrót. Megtanult rajta játszani, s azóta augusztus 20-án estefelé felmegy a vároldalba, s eljátssza a kuruckorban dob és töröksíp kísérette nemzeti himnuszát: „Boldogasszony anyánk! Régi nagy patrónánk!” A negyedik faluig is elhallatszik, határon innen, határon túl.

III. Egyházashely

(utópia)

Nagy Árpád emlékére

Egyházashely harminc kilométerre esik Budapesttől, félig-meddig még (illetve már) az agglomerációs gyűrűben. Árpád-kori település. 1950-ben még csak négyezer, ma már négyszer ennyi lakossal. Másfél éve város. *Arca még nincs, csak nagy fülei, szeplői és fél szeme*, mutatja be a polgármester, az akkor Faluszépítő (ma már Városszépítő) Egyesület (ez a szerveződés Egyházashely legnagyobb „pártja”) pártonkívüli jelöltje. Fülei Matild-liget és a Légszesz-telep, szeplői az öt darab panelház, fél szeme pedig a Szent Adalbert egyházközség. Lakóinak többsége bejáró, a többiek helyben mezőgazdaságban és a hatvanas években odatelepített ipar maradványában dolgoznak. A munkanélküliek aránya 10 százalék. Egy helyi felmérés szerint (a katolikus pap pesti barátai végezték) a lakosság 50 százaléka katolikusnak, 15 százaléka reformátusnak, 5 százaléka evangélikusnak, 2–2 százaléka baptistának, fél-fél százaléka a Hit Gyülekezete és a Jehova Tanúi tagjának, 24 százaléka pedig nem vallásosnak nevezte magát. A katolikusoknak csaknem hetede cigány. (Ugyanis ebben a városházában a 7 százaléknyi cigányság döntő többsége katolikusnak nevezi magát, többségük ezt csak egy-két apokrif Mária-fohással tudja igazolni.)

Az odatartozók

A papíron 8000, a vasárnaponként templomba járó 1300 katolikusra mára csak egyetlen pap maradt, Áron atya, akit a hívek — mivelhogy nem zsidó, hanem örmény–szlovák–magyar — Plébynek neveztek, majd az egyházközség presztízsét növelendő Pléby atyának. (Él még a Šzaniszló atya, a Pléboj, és szakállára való tekintettel a Pléhkrisztus változat is.)

Pléby kikötötte, ez a beszámoló nem kezdődhet vele, ő ugyanis Egyházashelyen csak egyszerű plébános. Pontosabban csak pásztor (lelki). Még pontosabban — tette hozzá — a Jó Pásztor munkatársa pulikutya minőségben. Arra kértem, először vegyük sorba, kik is tartoznak hozzájuk. Az *odatartozók* (a hívek helyett itt inkább ez a kifejezés használatos) belső köre a közösséggé formálódó egyházközség *aktívái*. Hozzájuk tartoznak a templomban, szertartásokon (temetés, körmenet) csak alkalmanként megfordulók, vagy a csupán keresztelőt, esketést, temetést igénylők, vagyis az egyházközség peremén élők. Oda tartoznak a hazalátogató rokonok. Oda számítanak a más felekezetű családtagok, akik ugyancsak megfordulnak alkalmanként a templomban (elsőáldozáskor, bérnialáskor, a gyakori ökumenikus szertartásokon). Hozzájuk számítják a *vendégeket*, azokat a más felekezetű vagy nem vallásos egyházashelyieket, akik különböző kulturális rendezvényeket látogatják, vagy akik elfogadnak tőlük bármilyen segítséget. Oda tartoznak végül a városkában élő nem vallásos emberek, egyfelől mert értük is feltámadt Krisztus (így mondta a várt *értük halt meg* helyett), másfelől, mert ők is egyházashelyiek: honfitársak, földik, szomszédok. Az *aktívák* is meglehetősen rétegzett kör. Többségüket a *rendesen járók* alkotják, kisebb részük egyik felét azok, akik kérésre mozdulnak, másik felét pedig azok, akik már kérés nélkül is. Az utóbbiak az előbbieket *lökötteknek* (v.ö.: akiket lökődni, lökdösni) az előbbieket az utóbbiakat *nyüzsgőcöknek* nevezik. A határok egyik esetben sem merevek, így például a plébániaépítésben a legaktívabbak között jócskán voltak a peremről, de szép számmal akadtak vendégek is.

Ahonnán rálátás nyílik

A Szent Adalbert egyházközség (sokak számára egyszerűen *a Berci*) *körlete* is mintha ezeket a táguló köröket formázná. A XIV. századi szentélyhez e században bővített (és el is csúfított) XVIII. századi hajó épült. A templomot ellipszis alakú plébániaépület veszi körül, vagyis előbb a csendes templomkert, majd a minden napszakban zibongó kaptár, amelyben sokféle feladat és lehetőség kapott kisebb-nagyobb teret. A kétszáz főt is magába fogadó, filmvetítésre, lakodalomra és *klerikodiszkóra* egyaránt alkalmas nagyterem (Kánai teremnek nevezik, arra az alkalomra utalva, ahol Jézus Pléby szerint

olyan jól érezte magát, hogy két tánc között műsoron kívül csodát is tett. Mellesleg Pléby biztos állítja, hogy Jézus is ropta ám a táncot becsülettel. A plébánia épületgyűrűjét parkgyűrű veszi körül, ez már az egyházközség és a város közös tulajdona.

(Ez az épületpark–együttes lett tíz éve az akkor még falu első számú büszkesége, ezzel indokolták Pléby „Pro Egyházashely” díját, amitől a megye szervek tájékoztak, s menesztették a párttitkárt és a tanácselnököt. Ez a párttitkár lett — immár pártonkívüli jelöltként — a faluszépítők és néhány egyház híveinek támogatásával polgármester, aki szerint az újdonsült város fél szeme a „Berci”. Indok: „Onnan rálátás nyílik a dolgokra”).

Kincstár

A „dolgok” jelentése eléggé széles. Beleférnek az emberek is. A plébánia minden egyházashelyi családról tud valamit. Ez úgy történt, hogy Pléby tagja lett a Közösségfejlesztők Egyesületének, s azon nyomban segítséget is kért tőlük. A közösségfejlesztők és az egyházközség munkatársai (kiegészítve református, evangélikus és baptista aktívakkal, valamint néhány helybéli népművelővel) „átvilágították” (ez akkor még mást jelentett, mint most, 1992-ben) Egyházashely otthonait. Mindenekelőtt megkérdezték, mihez értenek az ott lakók, miről tudnának mesélni, mit tudnának megmutatni, miben tudnának segíteni. Másfelől megkérdezték, mit szeretnének megtudni, megtanulni, miben fogadnának el segítséget.

Ezt mára az ökumenikus információs munkacsoport számítógépre dolgozta fel. Ígyyen:

VÍZVÁRI CSALÁD (Nádfarkas u. 4.)

kínálat

kereslet

VÍZVÁRI NAGYMAMA, TECA NÉNI (1923)

túrósbéles, régi gyermekjátékok,
mondókák, Mária-énekek

süteményreceptek, gyógyteák,
régí színészekről történetek,
Mária-imák

kínálatkereslet

VÍZVÁRI NAGYPAPA (1921)

Don-kanyar, pipakészítés,
gombászat, cifra kiszólások,
anekdoták és disznó viccek,
kiçsit szlovákul

katonatörténetek, fáraók,
ősmagyarok, gombaételek

VÍZVÁRI JÓZSEF (1949)

autóvillamosság, üvegezés,
labdarúgás (játék és bíraskodás)

adóügyek,
bumerángxkészítés,
elbeszélgetne az Országúton
c. filmről, mert nem érti,
de nem tartja hülyeségnek

VÍZVÁRI JÓZSEFNÉ, MAGDI (1957)

ének (szoprán), néptánc,
szép kézírás

francia nyelv, önismeret,
halételek

VÍZVÁRI PISTA (1981)

ministrálás, fejenállás,
autómárkák,

ritka állatok, a világegyetem
keletkezése és működése,
bumerángxkészítés

VÍZVÁRI CSENGE (1985)

Bóbita-versek, papírállatok

mit csinál a Jóisten egész nap
sok mese, játék Apukával

A hívek esetében ehhez még hozzájön egyéb is: szentségekhez járulás, egyházközségi tevékenység, javaslatok. Ebből az adatbázisból jelent meg előbb az *Egyházközségünk kincsei*, majd a város kiadásában a *Városunk kincstára* c. összeállítások. Ezeknek köszönhetően a keresletek és kínálatok egy része egymásra talált. Ezekre épültek egyházközségi és városi kulturális rendezvények, erre épül a penitenciák jelentős része is (erről is később). A kereslet-kínálat nem csak a számítógépes nyilvántartásban jelenik meg, hanem a templombejárat hatalmas hirdetőtábláján is: itt bárki bármit közzé tehet, kérhet, javasolhat, hirdethet. A hirdetések zöme praktikus jellegű. Használt ruhaneműt, feleslegessé vált tárgyakat, gyümölcsöt, zöldséget ajánlanak fel, de már egyre többen mernek kérni is.

Az oszlopok

Az egyházközség kisközösségek és munkacsoportok oszlopain áll. A városban tizennégy katolikus és egy ökumenikus bázisközösség működik. Egy tartozik a Bokorhoz, egy a karizmatikus mozgalomhoz, kettő a házashétvégén résztvevő házaspárokból alakult, a többi hit-tancsoportból. A munkacsoportok pedig a liturgikus, a hitoktatási, a műszaki, a pénzügyi, a vállalkozói, a karitás, az információs, a kulturális, a szépítő, a felüdítő, az ökumenikus és az imacsoport. *Valóságos árnyékkormányunk van*, mondják büszkén az egyházközség aktívái. Az egyházközséget irányító testület a kisközösségek vezetőiből és a munkacsoportok választott vezetőiből kerül ki. Átlagéletkora 40 körül van. Megmaradt — kompromisszumként — a régi képviselő-testület is (átlagéletkor 72 év), mint *Vének tanácsa*. A fiatalabbak meglepetésére tagjai elégedettek, szerepükkel és elnevezésükkel is. Ez azért is meglepő, mert ők nem hatalmi szerv, hanem az egyik tanácsadó-testület. Van egy másik is. Ennek tagjai zömmel nem helybéliek, többségük Pléby barátai közül kerül ki, s van köztük több teológus, aztán szociológus, pszichológus, politológus, közgazdász, filozófus, kutató pedagógus, művész. Tagjai ennek a testületnek a helybéliek közül a református lelkész, a könyvtárigazgató és az egyik népművelő, a városka neves helytörténésze. (A testület tagjainak negyede nem vallásos, negyede más felekezetű.) Pléby és társai tudják, hogy ez a mostani képviselő-testület szociológiai értelemben korántsem reprezentálja az odatartozók különböző köreit, törik is a fejüket, hogyan lehet ezen segíteni.

A „leg”-ek

Végül is ki vezeti ezt plébániát, kérdezem a képviselő-testület tagjait, akik a Plébyre várakoznak. *A Szentlélek*, kiabálják, mint a jótanulók, s nevetnek hozzá. Aztán hozzátesszik: *persze egyfelől a Pléby...* - Engem természetesen a „másfelől” érdekel. Kiderül, ennek is több „fele” van. Bizonyos tekintetben kollektív a vezetés. Aztán az egyházközség operatív vezetője az *Energikus*, egy 42 éves, háromgyermekes energetikus mérnök, aki közben szervezői és szociálpolitikai tanfolyamot is elvégzett, aki már három éve az egyházközség főállású alkalmazottja. Még csak az egyházközség első számú teológusa

sem a Pléby, hanem a *Teofiló* (becenév, ld. teo és filo) az egyházközség kántora, öt gyermek atyja, egykori római katolikus pap, aki itt telepedett le, s felmentése után a kántorságon kívül hitoktat, jegyesoktatást tart, és vallásismeretet tanít a helybéli tizenkét osztályos iskolában. Pléby még csak nem is az első számú *lelki ember* az egyházközségben, Hegyiné Gárdos Ilonkát, az imacsoport vezetőjét, négygyermekes családját tartják annak. Hát akkor a Pléby micso-da, kérdezem őket. Kétféle választ kapok: 1) a Pléby a Pléby, 2) ő a pásztor.

Hálóbogozás

Leginkább pulikutya, ismétli meg Pléby, s hozzáteszi: *terelőpuli: inkább ugatok, mint harapok, s szívesebben hallgatok, értsd, meghallgatok, mint ugatok*. Fő feladatának a látogatást, a kapcsolatépítést, a *hálóbogozást* tartja, legbüszkébb az általa összehozott kapcsolatokra és közösségekre. Nem csak a tizennégy közösségre gondol, hanem az *egymásra uszított* öregekre és az elégtételül feladott látogatások során egymásrataláltakra is. Rájött, hogy egy mozgássérült és egy vak odatartozó feladata és társa lehet egymásnak, ha megfelelőképpen összekapcsolják őket. Így alakult ki a magányos öregekből már tucatnyi 3–5 fős kiscsoport és kéttucatnyi páros. Ebben a tekintetben a határok nem merevek, ezeknek a közösség-kezdeményeknek jócskán vannak más felekezetű és nem vallásos tagjai is. Pléby halálosan komoly arccal mondja, hogy ő is a látogatást tartja a nyolcadik szentségnek, amelyet — akár a házasságot — az egymást meglátogatók szolgáltatnak ki egymásnak, a pap csupán *összebogozásukban* segít. Maga az egyházközség sem más, mint látható és rejtett közösségek hálózata. Egy háló, mely Isten tenyerét formázza, amely felfogja az *amúgy gyönyörű, de ettől még életveszélyes élet szédültjeit*. Azt is lényegesnek tartja, hogy egy egyházközség az *állandó zsinat izgal-mában* éljen. A misének fontos része a *híradó*, amikor a mise legvégén 5–15 percben a munkacsoportok és a közösségek vezetői segítségével Pléby beszámol az elmúlt év eseményeiről és a *problémátárba* bekerülő — nem egyszer eléggé kényes és rázós — kérdésekről. Fontos *zsinati szerv* a kéthavonként megrendezett *akármi*, ahol akárki akármit kérdezhet, bejelenthet, javasolhat. A problémátár mellett létrehozták — ez Energikus ötlete volt — a *példatárat*. A

példatár a *feljelentéseken* alapul. Fel lehet jelenteni a plébánián azokat, akik valami jót csináltak, s Plébyék egyfelől megfelelő módon közzé teszik, másfelől évente kiadják a *Jót jól-díjat*.

Életközösségben

Pléby úgy vélte, egy ilyen egyházközségben nem élhet egyedül a pap, s az új plébániaépületet már ennek megfelelően alakították ki. Először egy béna lábú fiatalembert vett magához, s amíg édesanyja élt, ketten gondozták. Az érettségizett és a számítógéphez is értő fiatalember pedig az egyházközség információs bázisát kezeli, ő veszi fel a telefonokat és titkára is a plébánosnak, az egyszerűbb ügyeket már maga intézi. Most már két éve egy háromgyerekes család is lakik a plébánián, cserébe a gondnoki teendők elvégzéséért. Alkalmanként még öt taggal (egy nyugdíjas orvossal és szülésznő feleségével, egy fiatal házaspárral és egy idegbeteg fiatalasszonnyal) kibővülve ők a 14. számú kisközség.

Életszentség és a szentségek

„Az életszentség nem mentesít” idézgeti szívesem Pléby, s azt tartja a legfontosabbnak, hogy híveinek ragyogjon a szeme, hogy Egyházashely katolikusai, keresztényei kontraszt-társadalmat, az öröm és a szeretet alternatíváját képviseljék. *Ez a feladatunk, s ez alól életszentségünk sem ment fel, ez elől nem menekülhetünk életszentségünkbe*, mondogatja. Bár egyre magasabbra akarják emelni munkatársaival a mércét a szentségek vételénél (a szentségek kiszolgáltatása kifejezés használata a körletben szigorúan tilos), állandóan hangsúlyozzák, hogy a mindennapi élet és a szentségi élet elválasztásának a felszámolása a legsürgetőbb feladatok egyike. Ennek jegyében ebben az egyházközségben bizonyos liturgikus alkalmak egy kissé máshogyan festenek, mint a legtöbb helyen.

Hálaadó tánc

A miséken komoly alkalom adódik a bűnbánatra. Elhangzanak a lelkiismeret-vizsgálat szempontjai, s évente féltucatszor is előfordul, hogy a haragosok az oltár előtt békülnek ki. A homíliát felváltva mondja a *prédikátorokkal*, az erre a feladatra beérő világiakkal, időnként dialogizálva velük. A három vasárnapi mise közül általában csak az egyiken mondja ő. A hívek könyörgése már három éve valóban a híveké, ennek minden kockázatával. A legnagyobb ünnepeken ajánláskor szimbólummá váló tárgyakat (kenyér, borosflaska, családi fénykép, football-labda, szerszámok és olykor eléggé nehezen megfejtethető szimbólumok) visznek rövid ima kíséretében az oltár elé. Virágvasárnap pedig a rászorulóknak szánt adományokat. A gyermekmisén még több helyi szokás van, ezek közül kiemelkedik az áldozás utáni hálaadó tánc. A hívek hiába nyaggatták Plébyt, hogy hadd *szerepelhessenek* a felnőttek miséin is, Pléby ilyenkor a fejét rázza, s azt mondja: *vendégszereplés nincs, ti viszont nyugodtan táncra perdülhettek*. Erre azonban rendre azt a választ kapja, hogy: *Pléby, nem vagyunk Afrikában, Pléby, mi nem vagyunk cigányok*. Pléby pedig erre előhossa a kánai menyegzőt, majd hozzáteszi: *Kishitűtek, attól féltek, leesik fejeteikről a glóriátok*. A misék általában a templom előtti ácsorgással, beszélgetéssel fejeződnek be, s azok számára, akik nem a *klerikocsmában* (erről később) kötnek ki, általában akad egy kis maradék misebor.

Cigányúton

A szombat esti misén kívül legfeljebb három misét mond. Kettőt a plébániatemplomban, egyet-egyet kéthetenként a Matild-ligeten és Légszesz-telepen. Tudom, ötre lenne igény, de ő azzal védekezik, hogy *háromnál több mise már sorozatgyártás, a szentségtörés határát súrolja*. Így aztán két helyen „csak” igeliturgián vehetnek részt a misét igénylő hívek. Ezeket a *száraz miséket* mostanra már elfogadja a hívek nagyobb része, mert nagyon szépen csinálják, de az út idáig ugyancsak rögös volt. Ha néha-néha mégis kivételt tett, a cigányok kedvéért tette. Amikor erről faggatom, kissé elborul az arca. Matildtelep lakóinak a fele cigány, még hozzá nagyon vallásos népség. A gond a magyarokkal van, akik bojkottálni kezdték a *cigányok által*

elfoglalt kápolnában tartott miséket. Úgy történt, hogy hat éve Pléby egy *cigánymisét* tartott az Anna-kápolnában. A cigányok nagyon boldogok voltak. (Ekkor nevezték el őt Szaniszló atyának, egyik elődjéről, egy ott káplázkodó kapucinusról, aki — ha cigányul nem is beszélt — nagyon értett a nyelvükön.) Akkor a cigányok azt remélték, ezután ez mindig így lesz, de Pléby ezt nem ígérhette meg, viszont azzal bízta őket, hogy érezzék otthon magukat az Anna-kápolnában. Nem sikerült, mert a magyarok kinézték őket. Pléby mindent megpróbált, pl. cigánygyerekekkel ministráltatott, egy híres mesélő cigányasszonnyal együtt mondta a homíliát, hiába. A magyar hívek fele elmaradt, ugyanígy a cigányoké is. Pléby sok mindennel próbálkozott, hogy kibálja híveit előítéleteik zsákutcájából. Még azt is megtette, hogy elégtételül azt szabta ki *belvárosi* híveinek, hogy ide, Matild-telepre jöjjenek misére, de teljesen hatástalan maradt. Volt olyan híve, aki inkább hajlandó lett volna kétezeröttszáz Údvözlégyet elmondani. Közben református lelkészársága is próbálkozott, ő még cigányul is tanulni kezdett, de az ő törekvése is *cigányútra* ment, ugyanis a református hívek sem bizonyultak különbnak a katolikusoknál. Fordulatot jelentett a Matild-ligeti ökumenikus közösség felajánlkozása. Másfél éve kéthetenként ökumenikus igeliturgiát tartanak, s hárman elkezdtek cigányul tanulni. Az eredmény felemás: egyfelől a cigányok egyre inkább otthon érzik magukat ezeken az összejöveteleken, másfelől gyengül katolikus és református identitásuk. Ami pedig a magyarokat illeti, alig van valami előremozdulás. *A magyar-pasztoráció valamivel nehezebb, mint a cigányoké*, vonta le a következtetést az egyik papi összejövetelen Pléby.

Pozítív lelkitükör

Ami a többi szentséget illeti, a bűnbánati liturgiák szorgalmazása (misén belül és egyéb alkalmakkor) nem igazolta a konzervatívok aggályait. Nem lett ugyanis kevesebb a gyónások (itt is erősen lecsökkenő) száma annak ellenére, hogy a rutin-gyónások alaposan megritkultak. Ebben szerepe lehetett Pléby *spéci penitenciáinak* is. *A menjen el sétálni az erdőbe-, gyönyörködjön el a naplementéken-, ölelje meg amúgy istenigazából a feleségét/férjét, érti, ugye, mire gondolok*-típusú elégtételek után egyre gyakrabban a *látogassa meg-*

típusúak következtek. Az információs bázis kereslet-kínálata alapján próbálta meg elégtételek keretében *közös nevezőre hozni híveit*. Másik újítása a szaktanácsadói segítségével megkomponált, s azóta már több plébánián bevezetett *pozitív lelki tükör*, amelyben nem a bűnök, hanem értékek szerepelnek, amelyek nem kellő értékelése, figyelmen kívül hagyása képezi a mérlegelés tárgyát. A harmadik újítás a lelkivezetők tanfolyama. Ez közös vállalkozás két szomszédos plébániával (a másik három szomszéd élénken tiltakozott, miként a *Berci* egyéb ötletei ellen is). Pléby döntő fontosságúnak tartja, hogy minden igényesen vallásos odatartozónak legyen lelki kalauza, s úgy véli egy papnak legfeljebb nyolcvan–száz lelkivezetettje lehet. (Az ő lelkivezetője egyébként Ilonka, a *Berci* első számú lelki embere, ami aztán ugyancsak komoly fejtörést okoz mind klerikus, mind laikus berkekben.) Negyedik újítása: szoros együttműködése a város pszichiáterével. A lelkészek őhozzá küldik a klinikai eseteket, ő pedig a lelkészekhez az utógondozásra szoruló vallásos (és néha a még csak kereső) pácienseket.

Mérceemelés és nagyvonalúság

Ami a keresztelést, a bérnialást és a házasság szentségét illeti, a Berciben az egyre magasabbra emelik a mércét, egyre nagyobb érzékenységgel és nagyvonalúsággal. Ma már nemigen mernek szólni a hívek azért, hogy a cigányokkal szemben másféle normákat alkalmaznak Pléby és munkatársai. Ha nagyon nem felel meg valaki a követelményeknek, akkor Pléby *előjegyzésbe veszi őket*, s addig is megáldja az újszülöttet, miként az egyházi esküvőre semmiképpen sem alkalmas házaspárt is. A keresztelőket — ha lehetséges — csoportosan tartják, s utána nagy műsorral fűszerezett dínom-dánom a plébánia nagytermében. A bérnialásnak — itt 16 éven aluliak szóba sem jöhetnek — igen komoly feltételeket szabnak: egyfelől két év hitbéli előkészület, beleértve a jegyeskurzust is, másfelől komoly plébániai munka, amelyről a munkacsoportok adnak igazolást. A *le-bérnialkozást*, vagyis a bérnialás utáni lanygulást a *Berciben* áru-lásnak tekintik. A jegyesoktatás féléves (félévenként induló) kurzus keretében történik. Pléby a *jogosítvány nélküli* szülőket is kapacitálja a részvételre, miként két papi pályára készülő fiatal is. A betegek szentségében részesülőket az ünnepélyes, lakomával és műsorral is

egyekötött szertartás után a *felelőseik* kísérik haza, azok a fiatalabb hívek, akik vállalják, hogy a látogatás szentségében részesítik védencüket. Egyáltalán az öregek ebben az egyházközségben igencsak megbecsültek, *kötelező olvasmányok*. A vezetésnek az a véleménye, senki se haljon meg úgy, hogy legalább egyszer életében ne érezné értékesnek, fontosnak, pótolhatatlannak magát. Így lettek kötelező olvasmányok, akikkel elmeséltetik (közben rögzítik) életüket. Akit lehet, Pléby elküld a házashétvégére, de a plébánián is rendelkezésre áll két helyiség, vagyis a *rend-ház*, ahova az erre rászorulóknak egy-két napra félrevonulhatnak kisebbfajta zúrjeikből kikászálendő. A súlyosabb esetekben Pléby *konzíliumot* hív össze: orvost, pszichiátert és Ilonkát, s ha kell másokat is a tanácsadó-testületből. Nagy gondja Plébynek az elvált, újr házasságodó és új házasságát mintaszerűen megvalósító odatartozóinak szentségekhez járulása. Ez *akárm*i témája is volt, s az a vélemény alakult ki a Berciben, hogy ha valaki levelezekelte vétkét, s bizonyította, hogy mintaszerű keresztény módon éli meg újabb házasságát, nyugodtan járulhat szentségekhez. Pléby tisztában van az egyházzal, s tanácsadói sem kecsegtetik könnyű sikerrel, mégis levelet írt közössége nevében ez ügyben püspökének és a Pápának.

Helyi liturgiák

Vannak még helyi liturgiák. Virágok, fák és a madarak megáldásával, erdei tisztáson tartott misztériumjátékkal ünneplik meg a *Madarak és fák napját*. Pléby ilyenkor — közkívánatra — egy kis erdei tó partján a madaraknak és a halaknak prédikál, de mindig úgy, hogy az odatartozók is értsenek belőle. A Bokor-közösség javaslatára minden nagybőjtben megtartják a *Kenyer-víz napot*, amikor az egészségesek csak kenyeret és vizet vesznek magukhoz, hogy az átlagos és a böjti menü ára közötti összeget összegyűjthessék a szegényeknek. A Húsvét megünneplése Egyházashelyen az eredeti időpontban, éjszaka történik, utána nagy lakoma, majd tánc, s reggelre marad a feltámadási körmenet, amelyhez az odatartozók nagyobb része is csatlakozik. Karácsony estére Pléby begyűjti a plébániára a magányosokat, és velük vacsorázik. Ebben még nem-igen követik munkatársai.

Hittan és embertan

A hitoktatás — óriási vita után — csak a plébánián folyik, tíz hitoktatóval és körülbelül ugyanennyi *szekundánssal*, akik főleg a kisebbek körül segédkeznek, és közben eltanulják a fogásokat a profiktól. Az egyházashelyi iskolások (öt általános, egy szakmunkásképző és egy tizenkét osztályos iskola) 35 százaléka hittanos valamelyik felekezetenél. Többek szerint az iskolai hittan esetén ez az arány jelentősen nagyobb lenne, de Plébynek sikerült meggyőzni munkatársait arról, hogy a hittan helye a közösség (az egyházközség, a kisközöségek). Még élesebb viták tárgya volt, hogy legyen-e egyházi iskola. Pléby és *lobbyja* azt mondták: szülők szervezte keresztény iskola legyen lehetőleg ökumenikus. Több iskolaigazgató ilyen-olyan okokból felajánlotta épülete felét, s az iskolai hittant is szorgalmazták. Hiába. Pléby és társai ennél fontosabbnak tartották azt, hogy *minden iskolában ott legyenek*: keresztény diákok, szülők és tanárok képeiben. Értékeikkel, szellemükkel, ötleteikkel és tevékenységükkel. Ami eddig ebből (vagyis a *Szeléldítsük meg iskoláinkat!* elnevezésű programból) megvalósult: vallásismeret és/vagy Biblia-ismeret heti egy órában négy általános iskolában, erkölcstan heti egy órában két általános iskolában és a szakmunkásképzőben, embertan heti két órában a tizenkét osztályos iskolában. Ezeket a tantárgyakat legnagyobb részben a város három lelkésze és a *Berci* munkatársai tartják. Az embertant hat osztályban (a legkisebbeknek és a legnagyobbaknak) a Pléby vállalta. Nagyon jó még a kapcsolatuk a humán tárgyakat tanító tanárok felével, aminek egyik következménye sok közös (iskolai-egyházközségi) rendezvény. Mindez korántsem diadalmenet, a kompromisszumot kötők és az együttműködők is rengeteg sebből véreznek, ebben a városban nem elsősorban a „bolsevikok” és a „szabadelvűek”, hanem a helybenjárók, az ilyen-olyan világnézeti fundamentalisták és a köpönyegforgatók nyilaitól.

Kultúrplébánia, klerikocsmá

Az átlagosnál jóval nagyobb plébánia területének fele kultúrház, a kultúrát a legszélesebben értelmezve. Van itt cserkészszoba, tekepálya, *pipázó* és *pletyiző* (az idősebb uraknak és hölgyeknek). Ezekben üdíti fel testét és lelkét (Felüdítő Munkacsoport által animálva) egy-

felől, mindaz, aki bejár vagy betéved a plébániára, másfelől a különböző kisközösségek és más szerveződések, mint az RT (a Rózsafüzér Részvénytársulat), a RÖTYE (a Rozzant Öreg Tyúkok Egylete, átlagéletkor 55 év, a nevet ők adták), a Fair Play Társaság (rablóluiti) és még néhány hasonló. Itt működik a sört és bort is kimerő ökumenikus klerikocsmá. Ez az egyetlen olyan hely, ahová csak istenhívők (még a csupán istenfélők sem!) léphetnek be. Vannak egészen nyitott terek, ilyen a város és az egyházközség közös fenntartású közművelődési könyvtára. Jó néhány kulturális kezdeményezés egy idő után az egyházközség városi művelődési intézmények közös vállalkozása lett. *Államosítanak bennünket*, figyelmeztették Plébyt a már sokat tapasztalt odatartozók. *Szeretnek minket*, hívta fel figyelmüket Pléby erre a lehetőségre is. Maradt azért elég az egyházközség falain belül: a Pilinszky János Versmondó Kör, a Misztérium Színház, a Liturgikus Tánc Csoport (az apróknak), a Testlélekgyógyászat (elégé összetett programmal: természetgyógyászat, keresztény joga, testi-lelki gyógytorna, tanácsadás kezdő és haladó szerelmeseknek, jegyeseknek és házasoknak). A plébánia indította és a városi művelődésügy részben vagy egészben átvette a következőket: főzőtanfolyam, adóügyi tanácsadás, úrlapkitöltés és kérvényfogalmazás, vállalkozási fifika és etika. Maradt a szombatonkénti *klerikodiszkó* (a hagyományos diszkó, talkshow, a tánc és illemtan és a lelkifröccs sajátos keveréke, a végén esti imával és az egymásra találtak megáldásával).

Kapcsolatok

A kulturális életben is a hálóbogozást tartja Pléby legfontosabbnak, vagyis ő erre összpontosít, a szakmai színvonalat munkatársaira és szaktanácsadókra bízta. A plébániaépület homlokzatán a buberi jelmondat: *Kezdetben volt a kapcsolat*. Ennek jegyében valamennyi bázisközösséget beléptette a HÁLÓ-ba, szorgalmazza a testvérközösség-választást. Az egyházközségnek három testvérgyülekezete van: egy Zala megyei római katolikus, egy kárpátaljai református és egy erdélyi görögkatolikus. Valamennyivel évente találkoznak (labdarúgó mérkőzés, művelődési vetélkedő, műsor-ajándék, agapé), s már a családok között is kezdenek kialakulni a kapcsolatok.

Karitás és kft.

A karitászmunka szigorúan ökumenikus keretben folyik, s e tekintetben nyitottak a határok a nem vallásos rászorulóknak felé is. Pléby és társai fontosnak tartják, hogy, ha lehet, nem csak hallal, hanem horgászbottal és hálóval is segítsék a rászorulókat: megpróbálják az öregeket valamivel foglalkoztatni. Elsősorban ezzel a céllal indult el az egyházközség gazdasági vállalkozása, az ELPYDIA kft. (Ebben — az egyházjogi rendelkezéseknek megfelelően — Pléby egyáltalán nem vesz részt, még ötletet sem ad. Egyébként pénzhez sem nyúl, mindössze aláírja a pénzügyi munkacsoport döntéseit.) A bedolgozásra épülő háziipari részleg ráfizetéses, de vannak már nyereséges ágai is. Az eléggé magas arányú helyi munkanélküliségen ez a vállalkozás alig tud segíteni. A kisközösségekben viszont felvetődött az a gondolat, hogy — először és elsősorban az asszonyok — felezzék el státusukat az állásban lévők a munkanélküliekkel. Öten-hatan már így jutottak félálláshoz, s emberi méltósághoz.

A polisz ügyei

Berci közéleti színhely is lett, annak ellenére, hogy ez az egyházközség nagyon szigorúan pártsemleges a kampányok idején. Pléby és barátai azonban úgy vélik, hogy a politizálás (foglalkozás a polisz ügyeivel) *egyenesen kutyakötelessége* az odatartozóknak. Többször kezdeményezett a plébánia lakossági fórumokat közügyekben. Egy másik műfaj: félévenként meghívást a plébániára a különböző pártok keresztény tagjait *szellemi-lelki edzőtáborozásra*. Harmadrészt presztízzsel rendelkező semleges hely a plébánia politikai természetű *kulturált veszekedésre, egyeztetésre, kibékülésre*.

* * *

Ez a lényege annak, amit Egyházashelyen másfél nap alatt megtudtam erről az egyházközségről. És persze az arcok, a tekintetek, a mozdulatok, a vállamra és a kezembe tett kezek: a volánt markolók, az áldást osztók, a gyerekfejet simogatók, az ostyát tenyerünk fészkébe helyezők és a glóriát fejük fölül eltávolítók. És búcsúzóul Pléby utánozhatatlan mosolya, megtoldva egy hunyorítással: *így van ez nálunk, tisztelt religiográfus úr, tesszük dolgunkat, az életszentség nem mentesít.*

Könyvünk a katolikus eklézsiák titkaiba enged bepillantást, és bizonyára meglepi mind a legbenfentesebb, mind a tájékozott olvasókat. A vallásszociológus kutatót az a kérdés izgatja, mekkora esély van arra, hogy az egyházközség közösséggé váljon.

Egyaránt szól ez a könyv a közelmúlt-ról, a jelenről és a jövőről; az átlagosról, a botrányosság gyengéiről és a kiemelkedőiről.

Főszereplői papok: a pártállami időkben egy nagyközség ifjúságát klerikódiszkóval és misztériumjátékkal megbűvölő káplán; a hatóságokat ravaszul kiátszó és egy izgalmas templomépítés közben hívő közösséget létrehozó plébános; a panelsivatagban oázist teremtő lelkész és más-másféle módon karizmatikus társai.

Nemcsak a „csodákról”, hanem az átlagról, a vegetáló plébániákról, a katolikus egyház súlyos gondjairól is szó esik ebben a könyvben, amely egy egyházközség-utópiával fejeződik be, a kritika és a remény jegyében.